T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL DÖNÜŞÜM MODELLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR AMACI PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Semra SÜTÇÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Dönüşüm ve Planlama Programı

Danışman

Doç. Dr. Erhan KURTARIR

Şubat, 2024

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL DÖNÜŞÜM MODELLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR AMACI PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Semra Sütçü tarafından hazırlanan tez çalışması 21.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Dönüşüm ve Planlama Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erhan Kurtarır
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Erhan Kurtarır, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayfer Yazgan, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Güngördü, Üye
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Danışmanım Doç. Dr. Erhan Kurtarır sorumluluğunda tarafımca hazırlanan Kentsel Dönüşüm Modellerinin Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı Perspektifinden Değerlendirilmesi başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Semra SÜTÇÜ

İmza

Babama

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca, deneyimi ve bilgi birikimiyle yoluma ışık olan desteğini yardımlarını bir an olsun esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Erhan Kurtarır'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatım boyunca her an yanımda olan canım annem Ayhan Sütçü'ye, beni her koşulda destekleyen eğitim hayatıma çok büyük katkısı olan tüm olanakları sunan fakat tez çalışmamın hazırlanması sürecine tanık olamadan kaybettiğim en büyük özlemim canım babam Osman Sütçü'ye ve geniş aileme teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Son olarak yüksek lisans eğitimimde moral ve motivasyon kaynağım olan yeğenlerim Lina Açıkel, Yiğit Osman Sütçü ve Asilhan Açıkel'e teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Mimar Semra SÜTÇÜ

İÇİNDEKİLER

SİMGE LİSTESİ vii
KISALTMA LİSTESİ viii
ŞEKİL LİSTESİ ix
TABLO LİSTESİ xi
HARİTA LİSTESİ xii
ÖZET xiii
ABSTRACT xv
1 GİRİŞ 1
1.1 Tezin Amacı 2
1.2 Hipotez 2
1.3 Tezin Kapsamı ve Yöntemi 3
1.4 Orijinal Katkı 5
2 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ 6
2.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramları 6
2.2 Sürdürülebilirlik Kavramının Uluslararası Ölçekte Uzlaşılan Çerçeve Metinlerdeki Gelişimi 8
2.3 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2015-2030) 16
2.3.1 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı Uygulama Stratejileri 18
3 KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA MODELLERİNİN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ 29
3.1 Kentsel Dönüşüm Kavramı 29
3.2 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Tarihsel Arka Planı 30
3.3 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Yöntemine Göre Sınıflandırılması 32
3.3.1 Kentsel Koruma (Urban Preservation-Urban Conservation) 32
3.3.2 Kentsel İyileştirme (Sağlıklaştırma-Rehabilitation) 33
3.3.3 Kentsel Yenileme (Urban Renewal) 33
3.3.4 Kentsel Yeniden Canlandırma (Urban Revitalization) 34
3.3.5 Kentsel Yeniden Geliştirme (Urban Redeveploment) 34
3.3.6 Kentsel Yeniden Oluşum – Dönüşüm (Urban Regeneration) 34
3.3.7 Soylulaştırma (Urban Gentrification) 35
3.4 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Amaçlarına Göre Sınıflandırılması 35
3.5 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Alanlarına Göre Sınıflandırılması 37

3.5.1 Plansız Yapılaşmış Alanlarda Kentsel Dönüşüm 37
3.5.2 Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm..... 38
3.5.3 Afet ve Risk Alanlarında Kentsel Dönüşüm..... 39
3.5.4 İşlevini Yitirmiş Kentsel Alanlarda Kentsel Dönüşüm 39
3.6 Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi 40
3.6.1 Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm 41
3.6.2 Kentsel Dönüşümde Sürdürülebilirlik Ölçütleri 42
3.6.3 Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Uygulama Örnekleri 46
4 TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ 61
4.1 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi..... 61
4.2 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Yasal Düzenlemelerin Gelişimi 65
4.3 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının İncelenmesi 68
4.3.1 Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi 69
4.3.2 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi..... 77
5 KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DEĞERLENDİRME MATRİSİ ÖNERİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ 96
5.1 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Sürdürülebilirlik Değerlendirme Matrisi Önerisi 96
5.2 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Proje Alanı'nın Saha Araştırma Yöntemi 99
5.3 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Uygulamasının Sürdürülebilirlik Matrisi Önerisinde Değerlendirilmesi..... 100
6 SONUÇ 115
KAYNAKÇA 121
A YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME DETAYLARI 131
B KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DEĞERLENDİRME MATRİSİ 146
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR 149

SİMGE LİSTESİ

m	Metre
m²	Metrekare
TL	Türk Lirası
vb	Ve benzeri
%	Yüzde

KISALTMA LİSTESİ

AFAD	Acil Durum ve Afet Yönetim Başkanlığı
AŞ	Anonim Şirket
BM	Birleşmiş Milletler
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
ÇŞİDB	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İDMP	İstanbul Deprem Master Planı
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KİPTAŞ	Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
NİP	Nazım İmar Planı
SECAP	Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
TAKS	Taban Alanı Kat Sayısı
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UİP	Uygulama İmar Planı
UN	Birleşmiş Milletler
UNCHS	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
YKG	Yeni Kentsel Gündem

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Tez çalışmasının metodolojisi **5**
Şekil 2.1 Binyıl kalkınma hedefleri **11**
Şekil 2.2 Sürdürülebilir kalkınma amaçları **13**
Şekil 2.3 Sürdürülebilirlik kavramının gelişiminin zaman çizelgesi **15**
Şekil 3.1 Sürdürülebilir kentsel dönüşüm boyutları **42**
Şekil 3.2 Sürdürülebilir kentsel dönüşüm yaklaşımının kavramsal çerçevesi **43**
Şekil 3.3 Bajeskwartier master plan çalışması konumu **47**
Şekil 3.4 Bijlmerbajes eski hapishane alanı **47**
Şekil 3.5 Bajes Kwartier master plan çalışması **48**
Şekil 3.6 Bajes Kwartier proje görseli **49**
Şekil 3.7 Bajes Kwartier master plan fonksiyonları **50**
Şekil 3.8 Bajes Kwartier master plan bölgeleme **50**
Şekil 3.9 Bajes Kwartier bölgeleme konsepti **51**
Şekil 3.10 Bajes Kwartier bahçeleri **51**
Şekil 3.11 Elephant and Castle konumu **53**
Şekil 3.12 Elephant & Castle proje şeması ve uygulama etapları **56**
Şekil 3.13 Elephant & Castle kentsel dönüşüm projesinin görselleri **57**
Şekil 4.1 Dönüşüm öncesi Fikirtepe bölgesi **70**
Şekil 4.2 Fikirtepe kentsel dönüşüm uygulaması görsel-1 ..... **77**
Şekil 4.3 Fikirtepe kentsel dönüşüm uygulaması görsel-2 ..... **77**
Şekil 4.4 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesinin zaman çizelgesi **83**
Şekil 4.5 Hastane ve trafo alanı transferi **86**
Şekil 4.6 Üret – aktar - boşalt kentsel dönüşüm modeli **86**
Şekil 4.7 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesi, proje ve aktarılması planlanan alan **87**
Şekil 4.8 Bayrampaşa eski cezaevi alanı ve İsmetpaşa mahallesi **87**
Şekil 4.9 Bayrampaşa eski cezaevi alanı ve İsmetpaşa mahallesi karşılaştırması **88**
Şekil 4.10 Bayrampaşa eski cezaevi alanı kentsel dönüşüm projesi **88**
Şekil 4.11 Bayrampaşa eski cezaevi alanı kentsel dönüşüm projesi aktörleri **89**
Şekil 4.12 Uzlaşma modeli formülü **89**
Şekil 4.13 Ruhsat durumu analizi **90**

Şekil 4.14 İmar fazlası bağımsız birim analizi **90**
Şekil 4.15 Dağıtım modeli formülü **90**
Şekil 4.16 Rezerv alanda yapılan kentsel dönüşüm projesinin görselleri **91**
Şekil 4.17 Rezerv alanda yapılan kentsel dönüşüm projesinin kesitleri **91**
Şekil 4.18 Kentsel dönüşüm projesinin zemin altı otopark alanı **92**
Şekil 5.1 İsmetpaşa mahallesi boşalan bağımsız birimler **108**
Şekil 5.2 Bayrampaşa eski cezaevi alanı erişilebilirlik durumu **108**
Şekil 5.3 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm alanı kat düzensizliği **109**
Şekil 5.4 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm uygulamasının aktivite alanları **109**
Şekil 5.5 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm uygulamasının yeşil alanları **110**

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Sürdürülebilir kalkınma amaçları **16**

Tablo 2.2 Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sınıflandırılması **18**

Tablo 2.3 Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının hedefleri ve göstergeleri **19**

Tablo 2.4 SKA-11 hedeflerinin anahtar kelimeleri ve göstergeler çerçevesi **21**

Tablo 3.1 SKA-11 hedefleri ile sürdürülebilirlik ölçütleri ilişkisi **45**

Tablo 3.2 İncelenen örneklerin SKA-11 kapsamında değerlendirilmesi **60**

Tablo 3.3 Amsterdam ve Elephant & Castle kentsel dönüşüm projelerinin karşılaştırması **60**

Tablo 4.1 Kentsel dönüşümün Türkiye'deki gelişimi **64**

Tablo 4.2 Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi tarihsel süreci **73**

Tablo 4.3 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesi planlama süreci **84**

Tablo 4.4 Bağımsız birim plan tipolojisi **93**

Tablo 4.5 Fikirtepe ve Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projelerinin karşılaştırması **95**

Tablo 5.1 SKA 11 no'lu hedefler kapsamında oluşturulan kentsel dönüşüm değerlendirme tablosu **97**

Tablo 5.2 Görüşmeye katılan yerel halkın demografik özellikleri **100**

Tablo 5.3 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 1 ..... **102**

Tablo 5.4 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 2 ..... **102**

Tablo 5.5 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 3 ..... **102**

Tablo 5.6 Yerel halkın dönüşümde eşitliği **103**

Tablo 5.7 Dönüşüm ile elde edilen konut ve ticari birimde olan değişiklik **103**

Tablo 5.8 Kentsel dönüşüm ile sosyal çevre ilişkisi **104**

Tablo 5.9 Kentsel dönüşümde elde edilen mülk ile ekonomik ilişki- 1 ..... **104**

Tablo 5.10 Kentsel dönüşüm ile yoğunluk ilişkisi **105**

Tablo 5.11 Kentsel dönüşüm ile depreme karşı dayanıklı yapı ilişkisi **105**

Tablo 5.12 Kentsel dönüşümde elde edilen mülk ile ekonomik ilişki- 2 ..... **105**

Tablo 5.13 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi **111**

HARİTA LİSTESİ

Harita 4.1 İstanbul ili Kadıköy ilçe sınırı ve konumu **69**
Harita 4.2 Fikirtepe dönüşüm öncesi ızgara plan **70**
Harita 4.3 Fikirtepe kentsel dönüşüm alanının Kadıköy ilçesindeki konumu... **71**
Harita 4.4 Fikirtepe kentsel dönüşüm alan sınırı ve ulaşım bağlantıları **71**
Harita 4.5 Fikirtepe dönüşüm sonrası oluşan plan **75**
Harita 4.6 Fikirtepe kentsel dönüşüm projeleri **76**
Harita 4.7 İstanbul ili Bayrampaşa ilçe sınırı ve konumu **78**
Harita 4.8 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm proje alanı **78**
Harita 4.9 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm proje alanı ve çevresi... **79**
Harita 4.10 Bayrampaşa ilçesi riskli bina analizi **80**
Harita 4.11 Rezerv yapı alanı ile kentsel dönüşüm ve gelişim alanı **81**
Harita 4.12 İsmetpaşa mahallesi proje alanı **81**
Harita 4.13 Bayrampaşa kentsel dönüşüm projesi bütüncül planlama yaklaşımı **82**
Harita 4.14 Bayrampaşa kentsel dönüşüm projesi 1.Etap **82**

ÖZET

Kentsel Dönüşüm Modellerinin Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı Perspektifinden Değerlendirilmesi

Semra SÜTÇÜ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erhan KURTARIR

Dünya nüfusunun yarıdan fazlası artık kentlerde yaşamaktadır. Kentsel alanların mevcut dokularında, yoğun nüfus ile birlikte hızlı kentleşme ve küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak ciddi sorunlar oluşmuştur. Kentleri yaşanabilir hale dönüştürmek, olumsuz koşulların iyileştirilmesi gibi birçok nedenden dolayı kentsel dönüşüm projelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de kentsel dönüşüm süreçleri ve pratiği sürdürülebilir bir uygulama modeli kurulmadan yürütülen kısa erimli süreçlerdir. Bu yönde günümüzde en yaygın uygulanan kentsel müdahale biçimi olan kentsel dönüşüm süreçleri sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda yeniden kurgulanmalıdır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları önemli alt hedefler ve göstergeler sunmaktadır. Neler yapılabileceği konusunda yönlendirici bir çerçeve ortaya koymaktadır. Ama bu ilkesel hedeflerin yerelde nasıl operasyonlaştırılacağını açıklamamaktadır. Çünkü bu yerelleştirme görevini BM Küresel Amaçları olan SKA'ları uygulamayı taahhüt eden üye ülkelere bırakmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nda ortaya konulan ideal çerçeveyi tartışarak Türkiye gerçekliğinde bunun yerel uygulamalara nasıl adapte edileceği ve kentsel dönüşüm süreçlerinde nasıl yürütüleceği değerlendirilmiştir. SKA-11 maddesi olan Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı'nın sunduğu alt hedef ve göstergeler doğrultusunda kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçmek için

bir değerlendirme matrisi oluşturulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda tez çalışmasında öncelikle kavramsal çerçeve olarak "sürdürülebilirlik" ve "sürdürülebilir kalkınma" ile "kentsel dönüşüm" kavramları ayrı ayrı ele alınmıştır. Ardından bu kavramların tarihsel arka planı ele alınmıştır. Daha sonra Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın kentsel dönüşüm ile ilişkisi ele alınmıştır. SKA-11 maddesi olan Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı'nın ortaya koyduğu 10 alt hedef vardır. Bu hedefler doğrultusunda ölçütler tespit edilip ve geliştirilerek bir değerlendirme matris önerisi oluşturulmuştur. Bu değerlendirme matrisinin mevcut uygulama üzerinden incelenmesi için Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm alanında saha çalışması yapılmış. Elde edilen veriler doğrultusunda sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç olarak sürdürülebilir bir model olarak kentsel dönüşüm uygulamalarının devam edebilmesi için sürdürülebilir kalkınma amaçları perspektifinden kentsel dönüşüm projesinin planlanması gerekmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında olumlu sonuçların oluşturulması SKA-11 maddesinin sunduğu alt hedef ve göstergelerin ele alınması ile mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma amaçları, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sürdürülebilir kentsel dönüşüm.

ABSTRACT

Evaluatıon Of Urban Transformatıon Models From The Perspectıve Of Sustaınable Cıtıes And Communıtıes Purpose

Semra SÜTÇÜ

Department of Urban and Regional Planning

Master of Science Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erhan Kurtarır

More than half of the world's population now lives in cities. As a result of the rapid urbanization and globalization process together with the dense population, serious problems have occurred in the existing textures of urban areas. Urban transformation projects are needed for many reasons, such as making cities more livable and improving unfavorable conditions. Urban transformation processes and practices in Turkey are short-term processes that are carried out without establishing a sustainable implementation model. In this direction, urban transformation processes, which are the most common form of urban intervention today, should be reconstructed in accordance with the principle of sustainability. The UN Sustainable Development Goals provide important sub-targets and indicators. It provides a guiding framework for what can be done. But this does not explain how these principled goals will be operationalized locally. This is because it leaves the task of localization to member states, which are committed to implementing the UN's global goals, the SDGs. By discussing the ideal framework set by the Sustainable Development Goals, it was evaluated how it can be adapted to local practices in the reality of Turkey and how it will be implemented in urban transformation processes. In line with the sub-targets and indicators presented in

the SDG-11 Sustainable Cities and Communities Goal, the aim is to create an evaluation matrix to measure urban transformation practices. In this context, this thesis discusses the concepts of "sustainability" and "sustainable development" and "urban transformation" separately as a conceptual framework. Then, the historical background of these concepts is discussed. It then discusses the relationship between the Sustainable Development Goals and urban transformation. SDG-11, Sustainable Cities and Communities, has 10 sub-goals. In line with these goals, an evaluation matrix proposal was created by identifying and developing criteria. In order to examine this evaluation matrix through the current practice, a field study was conducted in Bayrampaşa Old Prison Urban Transformation Area. In accordance with the data obtained, an evaluation was made in the sustainability matrix proposal. Therefore, in order for the practice of urban transformation to continue as a sustainable model, the urban transformation project should be planned from the perspective of sustainable development goals. Achieving positive results in urban transformation practices is possible by addressing the sub-targets and indicators presented in SDG-11.

Keywords: Urban transformation, sustainability, sustainable development goals, sustainable cities and communities, sustainable urban transformation.

1
GİRİŞ

Ülkemizde özellikle 1950'li yıllar itibariyle kır nüfusu yoğun bir şekilde kentlere göç etmiştir. Göç sonucunda kentlerde büyük oranda nüfus artışı olmuştur (Tekeli, 2009). Kentlerde artan konut ihtiyacının karşılanmamasından dolayı plansız bir şekilde yapılaşma meydana gelmiştir. Kentsel alanlarda niteliksiz yapılar, altyapı hizmetlerinin ve kentsel donatı alanlarının yetersiz olmasından kaynaklı ciddi sorunlar oluşmuştur. Kentsel alanlardaki olumsuz etkiler kentsel dönüşüm ihtiyacını doğurmuştur.

Ülkemizde kentsel dönüşüm fiziki yapının dönüştürülmesine indirgenmiştir. Kentsel dönüşüm, yapı stoğunun yıkılıp tekrar yapılması olarak algılanmaktadır. Fakat bakılması gereken çerçeve daha geniş olması gerekmektedir. Kentsel dönüşüm ile sürdürülebilirlik ilişkilendirilmelidir. Kentsel dönüşüm süreçlerinin çözüm odaklı ilerleyebilmesi için sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Sürdürülebilirliğin ele alınması kentlerimiz açısından önemlidir. Sürdürülebilirliğin pratiğe aktarılmasında kentsel dönüşüm bir araç olarak kullanılmalıdır. Kentsel dönüşüm süreçleri kentlerimizin değişen ve gelişen yapısı içerisinde kaçınılmazdır. Sürdürülebilirliğin kentsel dönüşüm gibi kaçınılmaz olan bir sürecin içerisinde değerlendirilmemesi düşünülemez. Bundan dolayı sürdürülebilir kentsel dönüşüm anlayışına geçiş yapmak gerekir. Kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarının kentsel alanlarda sürdürülebilirliği sağlaması için sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmelidir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin çıktısı olan SKA-11 no'lu "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" önemli alt hedefler ve göstergeler sunmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerinin sürdürülebilir bir model çerçevesinde yürütülmesi için SKA-11 kapsamında yere özgü somut göstergelerin belirlenmesi önemlidir. Göstergelerin belirlenmesi sürdürülebilir kentsel dönüşüme ulaşılabilmesi için rehber niteliğindedir. BM ilkesel hedeflerin ve göstergelerin yerelleştirilmesi görevini ülkelere bırakmaktadır. Toplumlar sosyal, kültürel, coğrafi ve tarihsel gelişimlerine göre farklılaşmaktadır. Ülkeler kendi gerçekliğinde sosyal koşulları, ekonomik yapısı, kentsel dokusu ve mekansal karakteri çerçevesinde belirlenen

hedefleri uygulamaya geçirmek için bu çerçeve ile uyumlu stratejiler ve yerel eylem planları geliştirmelidir.

1.1 Tezin Amacı

Bu tez çalışması SKA-11 no'lu "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" ile kentsel dönüşüm ilişkisine dikkat çekmekle birlikte sürdürülebilirliğin kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarında nasıl ele alınacağını sorgulamaktadır. Kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarının kentsel alanlarda sürdürülebilirliği sağlaması için sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmelidir. SKA-11 maddesi olan Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı'nın sunduğu alt hedef ve göstergeler doğrultusunda kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçmek için bir değerlendirme matrisi oluşturulması bu tez kapsamında amaçlanmıştır. "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı"nın ortaya koymuş olduğu alt hedefler ve göstergelerin geliştirilerek mevcut kentsel dönüşüm uygulamalarında karşılık bulup bulmadığını değerlendirilmesi ve test edilmesi tez çalışmanın ana amacıdır.

1.2 Hipotez

Bu tez kapsamında ortaya konan hipotez aşağıda verilmiştir.

Hipotez: Sürdürülebilirliğin süreçlerde bir değer olarak kullanılmaması nitelikli kentsel dönüşüme engel olmaktadır. Türkiye'de Kentsel dönüşüm süreçleri pratiği sürdürülebilir bir model çerçevesinde yürütülmemektedir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının ortaya koyduğu hedef ve göstergeler bu konuda uygulamaya rehber olabilecek niteliktedir.

Belirlenen hipotez kapsamında araştırma soruları ortaya çıkmıştır. Bu araştırma soruları;

1. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm modeli için sürdürülebilir kalkınma amaçları neler sunmaktadır?
2. Sürdürülebilir kalkınma amaçları nasıl yerelleşir ve operasyonlaştırılabilir?
3. Sürdürülebilir kalkınma amaçları kentsel dönüşüm süreçlerinin geliştirilmesi için bir rehber olarak kullanılabilir mi?
4. Sürdürülebilir kentsel dönüşümde temel ilkeler ve göstergelerin geliştirildiği bir süreç değerlendirme matrisi nasıl uygulanabilir?

4.1. Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının sunduğu alt hedef ve göstergeler kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçmek için nasıl bir değerlendirme matrisi sunar?

1.3 Tezin Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın metodolojisi oluşturulurken ilk aşamada; sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma kavramları ve sürdürülebilirlik kavramının uluslarlararası ölçekte uzlaşılan çerçeve metinlerdeki gelişiminin literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra SKA-11'in alt hedefleri ve göstergelerine odaklanılmıştır.

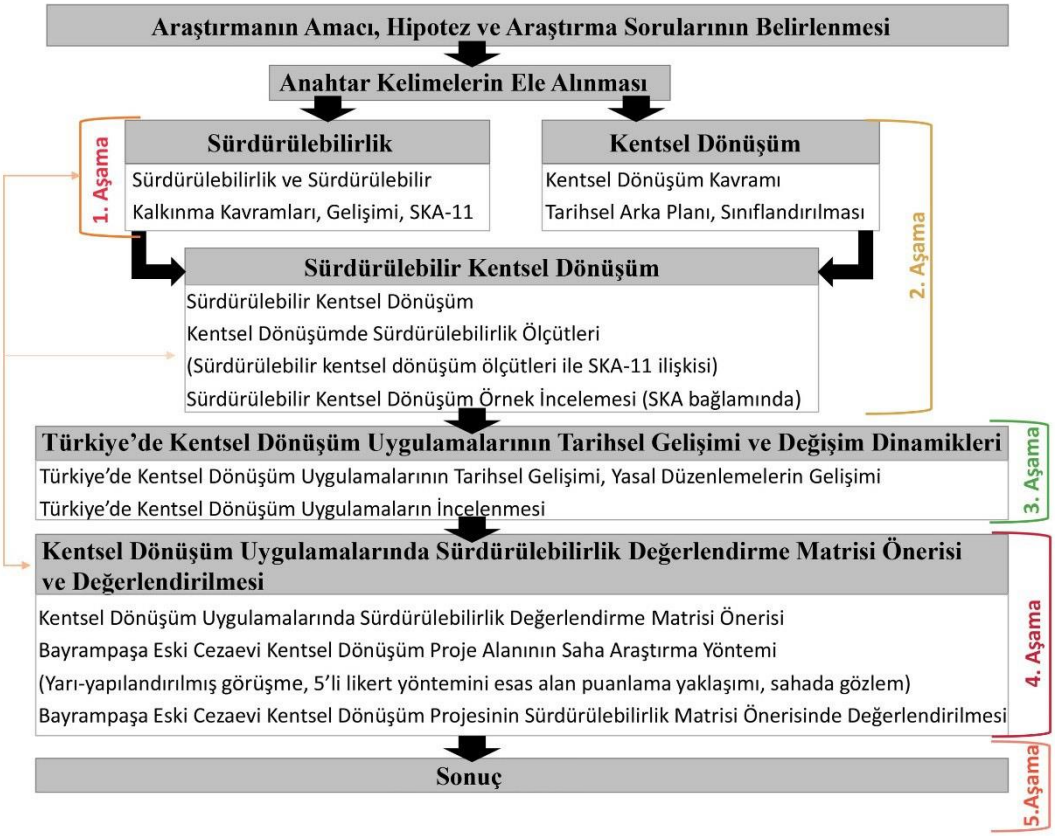
Çalışmanın ikinci aşamasında; kentsel dönüşüm kavramı, tarihsel arka planına yer verilip kentsel dönüşüm uygulamalarının sınıflandırılması yapılmıştır. Sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm kavramlarının ayrı ayrı literatür incelemesi sonrasında sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm kavramları birbiriyle ilişkilendirilip birlikte nasıl ele alındıkları açıklanmıştır. Bu tez kentsel dönüşümde sürdürülebilirlik ilkeleri ve göstergelerini belirlemeyi amaçladığı için sürdürülebilir kentsel dönüşüme yer verilip, sürdürülebilirlik ölçütleri uluslararası ölçekte başarılı uygulama örnekleri üzerinden incelenmiştir. Bu örneklerdeki seçim kriteri Türkiye'den seçilen örneklerle benzer nitelikteki alanlarda dönüşüm yapılmasıdır. Karşılaştırılabilir örnekler olması açısından dönüşüm öncesi fonksiyonlarının ve dönüşüm alanı büyüklüklerinin niteliği açılarından benzer nitelikte örnekler arasından Hollanda ülkesindeki başarılı uygulama örneği olarak Amsterdam Bajes Kwartier master planı örneği seçilmiştir. Türkiye'den de Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm örneği incelenmiştir. Diğer uluslararası uygulama örneği olarak İngiltere ülkesinden seçilen Elephant & Castle ile Türkiye'den seçilen Fikirtepe örneği merkeze yakın alanlarda yapılan kentsel dönüşüm projeleridir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında; Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamalarının tarihsel gelişimi, yasalardaki gelişimine yer verilip Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulama örnekleri incelenmiştir. İncelenen örneklerden biri Fikirtepe kentsel dönüşüm projesidir. Bu proje ile ilgili çok fazla bilimsel çalışma yapıldığı için literatür taraması yapılmıştır. İncelenen diğer örnek Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesidir. Bu proje ile ilgili yeterli sayıda akademik çalışmaya ve bilimsel yayına rastlamadığımdan proje süreci içerisinde yer alan İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü ve İmar A.Ş.'den veri elde edilmiştir. Bu uygulama örnekleri

incelenirken kentsel dönüşüm nedenleri, modeli, tarihsel süreci, aktörleri, yasal dayanakları ile kentsel dönüşümün sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları kategorik açılardan ele alınıp değerlendirilmiştir.

Çalışmanın dördüncü aşamasında; "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" perspektifinden kentsel dönüşüm uygulama sürecinin ölçülmesinde gösterge çerçevesinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi için kentsel dönüşüm uygulamalarında sürdürülebilir değerlendirme matris önerisine yer verilmiştir. Çalışmada mevcut kentsel dönüşüm süreçlerini değerlendirmek üzere bir değerlendirme matrisi oluşturulmuştur. Değerlendirme matrisinde kentsel dönüşüm süreçlerinin değerlendirilmesinin yapılması ve puanlama yaklaşımı ile test edilmesi için Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm alanında denenmiş ve bu örnek için saha çalışması yapılmıştır. İmar A.Ş. ile İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'nde proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan 5 uzman ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. SKA-11 maddesinin sunduğu göstergelerin kentsel dönüşüm uygulamalarında ölçülmesi için 5'li likert ölçeğinin puanlama yaklaşımını esas alan tez kapsamında oluşturulan değerlendirme matrisi Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi sürecinde yer alan uzmanlara sunulmuştur. Puanlama yapmaları istenmiştir. Ayrıca kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan ve sahip olmuş olduğu konut veya ticari birimi kentsel dönüşüme girmiş yerel halktan 25 kişi ile nitel araştırmada kullanılan yöntemlerden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler döküm şeklinde tezin "Ekler" bölümünde yer almaktadır. Ardından elde edilen veriler ve saha gözlemleri doğrultusunda Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Uygulaması'nın tezde geliştirilen ve önerilen sürdürülebilirlik matrisi çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmanın beşinci aşaması olan sonuç bölümünde; hipotez ve hipoteze ilişkin araştırma soruları SKA-11 göstergeleri kapsamında cevaplandırılmıştır. Türkiye'de incelenen kentsel dönüşüm uygulama örnekleri ile uluslararası ölçekte incelenen başarılı kentsel dönüşüm uygulama örnekleri SKA-11 bağlamında karşılaştırılmalı olarak incelenip çıkarımlar yapılmıştır. Sürdürülebilir kentsel dönüşümün geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuş ve bu tez kapsamında yürütülecek daha sonraki araştırmalar için çeşitli ipuçları paylaşılmıştır. Tez çalışmasının metodolojisi aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 Tez çalışmasının metodolojisi

1.4 Orijinal Katkı

Kentsel dönüşüm uygulamaları ile kentsel alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanması bir fırsattır. Literatürde sürdürülebilirliğin ölçülmesi için pek çok çerçeveye rastlanılmıştır. Fakat BM "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"ndan biri olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" perspektifinden kentsel dönüşümün değerlendirildiği bir çerçeveye rastlanmamıştır. Kentsel dönüşüm modellerinin bu perspektiften değerlendirilmesi için çerçeve yöntem önerisinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Çerçeve yöntem önerisi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı uygulamayı taahhüt eden üye ülkelere verilen görevlerden biri olan hedefler ve göstergelerin operasyonlaştırılmasına katkı sağlayacaktır. Kentsel dönüşümde sürdürülebilirlik ilkesinin nasıl hayata geçirileceğine dair ipuçları bu çalışmanın yürüttüğü keşfedici araştırma ve tespitler sayesinde yeni bir bakış açısı ve yöntem önerisi kazanacaktır. Sürdürülebilir şehir ve toplum modellerinin kentsel dönüşüm alanlarında denenmesi kentlerimizin geleceği ve kentsel yaşam kalitesinin yükselmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

2
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ

Sürdürülebilirlik çok boyutlu bir kavram olarak genel olarak kabul edilmektedir. Çeşitli boyutları zaman içerisinde farklı söylemler gün yüzüne çıkarmıştır. Bu bölüm de sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma kavramlarını, sürdürülebilirlik kavramının uluslararası çevrelerce kabul görmüş ve uzlaşılmış çerçeve metinlerde ortaya konulan ilkelerin süreç içindeki gelişimi, sürdürülebilir kalkınma amacının hedefleri ve buna bağlı geliştirilen göstergeleri ele alınarak ilgili literatür incelenerek açıklanmıştır.

2.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramları

Çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlar, yoksulluk sorunları, sosyal eşitsizliklerin artması sürdürülebilir kavramını ön plana çıkarmıştır. Bununla birlikte ulusal ve uluslararası kuruluşlar, politika yapıcılar ve akademik personellerin sürdürülebilirliğe vermiş oldukları önem de zaman ile daha fazla artmaktadır (Giovannoni ve Fabietti, 2014).

Wheeler (2004: 19), "Sürdürmek"(sustain) fiili, latince "sub" + "tenere" kelime köklerinden oluştuğu ve "korumak" veya "tutmak" anlamlarına geldiğini belirtmektedir. Kökeni latinceye dayanan "Sustinere" kelimesinden türetilen "sürdürülebilirlik" (sustainability) kavramı yaygın bir şekilde sürdürmek, desteklemek, daimi ve var olma anlamlarında kullanılnaktadır (Onions, 1964).

En yalın anlamıyla sürdürülebilirlik, bir şeyin varlığını sürdürmesi veya daimi olma yeteneğidir (Meadowcroft, 1997). Keleş (1998: 112)'e göre daha geniş anlamıyla sürdürülebilirlik kavramını; "Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci bir dünya görüşü" şeklinde tanımlamıştır. Tekeli (2001b: 729) ise sürdürülebilirlik kavramını "Çevre hareketi içinde oluşan oldukça yaygın olarak kabul gören ve içeriği siyasal

süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesi" şeklinde tanımlamıştır.

Zaman içerisinde sürdürülebilir kavramı farklı tanımlamaları ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışmalar sürdürülebilirliğin, doğa ve insandan hangisine daha çok odaklanılacağına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık iki zıt "zayıf ve güçlü sürdürülebilirlik" tanımlamalarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum çevreci ve kaynak iktisatçılarının arasında tartışmaya neden olmuştur. Ekonomi ve çevre arasındaki ilişki farklı şekillerde ele alınmıştır (Tekeli ve Ataöv, 2017: 18).

Zayıf sürdürülebilirlik kavramında; insan ve insan tarafından üretilen sermaye önemlidir. Güçlü sürdürülebilirlik kavramında ise doğal kaynaklar temel girdidir. Doğal kaynakların yerini insan tarafından üretilmiş sermayenin alamayacağını, doğal kaynaklar tüketildiği zaman geri dönüşün olmayacağını savunmaktadır. Bu tanımların biraz daha içerisine girdiğimizde zayıf sürdürülebilirlik kavramının özellikle 1990'lı yıllarda öne çıkmıştır. Çevreden çok kalkınmaya önem vermektedir. Çevreyi kapital bir tür olarak ele almaktadır. Fakat sonraki yıllara doğal tahribatların artmasıyla güçlü sürdürülebilirlik kavramı gündeme gelmiştir (Tekeli ve Ataöv, 2017).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ise "Ortak Geleceğimiz (Brundtland)" Raporu'nda "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" şeklinde tanımı yapılmıştır (BM Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu, 1991).

Çevre Terimleri Sözlüğü'nde sürdürülebilir kavramı Brundland Raporu'nda olan tanıma benzer bir şekilde tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma "Şimdiki kuşakların ihtiyaçlarının gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan karşılanmasına olanak veren ekonomik büyüme politikaları" şeklinde tanımı yapılmıştır (Yıldırım, 1992: 93).

Brundtland Raporu'ndaki tanımdan bu yana, kavramın kapsamlı tartışılması ve kullanılmasında genel olarak sürdürülebilir kalkınmanın üç yönü kabul edilmiştir. Bunlar: Ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliktir. Ekonomik sürdürülebilirlik, çevre ve toplum üzerinde olumsuz etki bırakmayan ekonomik kalkınmayı; çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların korunarak insan ihtiyaçlarının karşılanmasını; sosyal sürdürülebilirlik, temel insan ihtiyaçlarının

karşılanmasını ile birlikte güçlü toplum, katılım, eşitlik ve yaşam kalitesi gibi kavramları kapsamaktadır (Harris, 2000).

2.2 Sürdürülebilirlik Kavramının Uluslararası Ölçekte Uzlaşılan Çerçeve Metinlerdeki Gelişimi

1972'de BM İnsan Çevresi Konferansında "çevre" ile ilgili konu ele alınarak ilk çerçeve metin ortaya konulmuştur. Ardından 1976 yılında BM İnsan Yerleşim Konferansında "yerleşme sorunları" ele alınmıştır. Tekeli (2001: 729) sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkili ilk görüşler Dennis Pirages'ın 1977 yılında "Sürdürülebilir Toplum" adlı kitabında yer verildiğini ifade etmiştir. Daha sonra Dennis Hayes'in 1978 yılında "Sürdürülebilir Topluma Doğru İlk Adımlar-Onarımlar, Yeniden Kullanım, Geri Kazanımlar" isimli kitabıyla gündeme gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı öncelikle Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere bu konuda çalışma yapan tüm uluslararası kuruluşların çalışmalarıyla şekillenmiştir. Bu çalışmalar sürdürülebilirliğin kavramsallaşmasına katkı sağlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının uzun yıllar ön hazırlığı yapılmıştır. Bu süreçte düzenlenen konferans, toplantılar ve çalışmalar kronolojik olarak aşağıda verilmiştir (Bozlağan, 2005).

BM İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı, 1972)

İsveç'in başkenti Stockholm'da 1972'de "BM İnsan Çevre Konferansı" gerçekleştirilmiştir. Sosyo-ekonomik durumları ile gelişme düzeyi olarak birbirinden farklılaşan ülkeler "çevre" ile ilgili konuda ilk defa toplanmışlardır. Çevre sorunlarını ele alan konferansta "BM İnsan Çevresi Bildirisi" (Stockholm Bildirgesi) kabul edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2021). Stockholm Bildirgesi 26 ilke içermektedir. Çevreyi korumak için ilkeler yayınlamıştır. Konferansın en önemli sonuçlarından biri, BM Çevre Programı (United Nations Enviromental Program) kurulmasıdır (The United Nations, 1972). Stockholm Bildirgesi'nde insan yerleşimlerinde yaşanan problemlerde gündeme alınmıştır. Bu nedenle, BM tarafından insan yerleşimleri temalı konferans düzenlenmesi tavsiye edilmiştir.

BM İnsan Yerleşim Konferansı (Habitat I, 1976)

1976'da ilk Habitat konferansı olan "BM İnsan Yerleşim Konferansı" (Habitat I) Kanada'nın Vancounver şehrinde gerçekleştirilmiştir (UN, 1976). 131 ülkenin

katılmış olduğu bu konferansta 100 ülke kendi ülkelerinin yerleşim ve çevre temalarına ilişkin bildiri sunmuşlardır (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 11). Bu konferans ile yerleşme sorunları üzerinde durulmuştur ve dünya gündemine taşınmıştır. İnsan Yerleşimleri ile ilişkili "Vancouver Bildirgesi" ve "Vancounver Eylem Planı" ortaya çıkmıştır. Yeterli barınma kavramının tanımı yapılarak ülkelerin bunu başarması için tavsiyeler sunulmuştur (UN, 1976). Konferansta kalkınma yolundaki ülkelerin karşılaştığı hızlı kentleşmenin getirdiği barınma sorunlarının çözülmesine katkı sağlamak ve yerleşme konuları üzerine uluslararasında boyutta işbirliğinin sağlanabilmesi için; BM örgütü içerisinde uzmanlaşabilecek bir "merkez" oluşturma görüşü kabul görmesinin sonucunda BM Genel Kurulunu kararıyla "BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu" ile "BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (UN-Habitat)" kurulmuştur (ÇŞİDB, t.y).

Dünya Koruma Stratejisi (1980)

1972'de BM İnsan Çevresi Konferansı sonucu çıkan çıktılar geliştirilerek, 1980 yılında "Birleşmiş Milletler Çevre Programı", "Doğal Hayatı Koruma Vakfı" ve "Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği" tarafından "Dünya Koruma Stratejisi" isimli rapor yayınlanmıştır. Bu rapor koruma kavramının kalkınmadaki rolünü kabul eden küresel bir belge niteliğindedir (Bozloğan, 2005: 1018).

BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1983)

Küresel çevre sorunlarının artmasıyla birlikte BM aracılığıyla 1983'te "Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunu" kurulmuştur.

Brundtland Raporu (1987)

1983'de BM Genel Sekreterinin talebiyle, Norveç Başbakanı Gro Harlem tarafından Brundtland başkanlığında, 20 farklı ülkeden gelen katılımcıların katılımıyla BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca (Brundtland Komisyonu) hazırlanarak 1987'de Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu yayınlanmıştır (Bozloğan, 2005: 1019). Sürdürülebilirlik kavramı ulusal alanda ilk olarak "Ortak Geleceğimiz" (Brundtland) isimli raporda çevrecilik hareketi merkezi bir konum kazandı. Bu rapor ile sürdürülebilirlik kavramı uluslararası alanda somut bir boyuta kavuşmuştur (Tekeli, 200). İlk olarak bu raporda sürdürülebilir kalkınma, "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların

gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" (BM Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu, 1991: 51, 71) biçiminde tanımı yapılmıştır. Brundtland rapordaki ana tema çevre ve ekonomi ile ilişkili problemlerin birbirlerinden bağımsız bir şekilde düşünülmeyeceğidir.

Rio Zirvesi (1992)

Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde Rio Zirvesi diğer adıyla Dünya Zirvesi düzenlenmiştir. 1972 yılında düzenlene BM İnsan Çevresi Konferansı'nın 20. yıl dönümünden dolayı siyasi liderler, diplomatlar, uzmanlar bir araya gelmiştir. Bu zirvede 179 ülkeden katılım sağlanmıştır. Küresel Forum; çok fazla sayıda katılımcıyı bir araya getirerek Stockholm bildirisini bir kez daha onaylanarak onun üzerinden daha kapsamlı bir perspektiften bakılmıştır (UN, 1976). Sürdürülebilir kalkınma kavramı kapsamı genişletilmiş ve farklı disiplinlerin çalışma alanında yer edinmiştir (Bozloğan, 2005). Ülkelerin ekonomik faaliyetlerini, çevrenin korunmasını ve sosyal eşitliği birlikte yönlendirilmesi açısından uluslararası ölçekte belgeler ortaya çıkmıştır. Rio Zirvesinin sonunda uluslararası ölçekteki belgeler; Gündem 21 eylem planı, Rio Bildirgesi, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Orman Varlığının korunmasına yönelik belgeler ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesidir (UN, 1976). Rio Zirvesi'nin önemli belgesi olarak nitelendirilen Gündem 21 eylem planı, 4 temel kısım ve 40 bölümden oluşmaktadır (Emrealp, 1998). Gündem 21 eylem planındaki bölümlerin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için "çok aktörlülük" ile "toplumsal uzlaşma" sağlanmalıdır (Emrealp, 1998:27). Katılım ve yönetişim kavramları ön plana çıkmıştır.

BM İnsan Yerleşim Konferansı (Habitat II, 1996)

1976 yılında birinci Habitat konferansı gerçekleşmiştir. Yirmi yıl sonra 1996'da Türkiye'nin İstanbul şehrinde "BM İnsan Yerleşimleri Konferansı" gerçekleşmiştir. Gündem 21'deki "Sürdürülebilir insan yerleşmelerinin desteklenmesi" olarak adlandırılan bölümüyle Habitat II konferansının altyapısını oluşturmuştur (Emrealp, 2005: 23). Bu konferansın amacında 2 ana tema üzerinde durulmuştur. Bunlar: "değişen dünyada yaşanabilir insan yerleşimleri" ve "Herkes için yeterli konut" (UN, 1996).

Kyoto Protokolü (1997)

Kyoto Protokolü; küresel ısınmayla, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve sera gazı emiliminin ortadan kaldırılması amacıyla atılan önemli adımlardan biridir. Bu protokol sera etkisinde bulunan tüm gazların engellenmesini öngörmekte olan uluslararası nitelikte belgedir (Demir, 2007: 244-246).

BM Binyıl (Millennium) Zirvesi (2000)

2000 yılında BM New York'taki Genel Merkezinde Binyıl (Millennium) Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirveye 189 ülkenin temsilcileri, Devlet ve Hükümet başkanları katılmıştır. Binyıl (Millennium) Bildirgesi imzalanmıştır (UN, 1996). Bildirge'de kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik 8 hedef belirlenmiştir. (Şekil 2.1). Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için 2015 yılına kadar zaman sınırı konulmuştur (Emrealp, 2005: 24). Hedefler aşağıda sıralanmıştır (UN, 2000):

1- Aşırı yoksulluk ve açlığı azaltmak
2- Evrensel düzeyde herkesin temel eğitimini alınmasını sağlanmak
3- Cinsiyet eşitliğini sağlanmak ve kadını güçlendirilmek
4- Çocuk ölümlerinin azaltılmasını sağlamak
5- Anne sağlığını iyileştirmek
6- Salgın hastalıklarla mücadele edilmesi (HIV/AIDS, sıtma vb)
7- Çevresel açıdan sürdürülebilirliği sağlanmak
8- Kalkınmanın sağlanması için evrensel düzeyde ortaklıkların geliştirilmesi.

Şekil 2.1 Binyıl kalkınma hedefleri (TBB, 2021)

Binyıl (Millennium) kalkınma hedefleri; 8 hedef, 21 alt hedef ve 60 göstergeden oluşmaktadır. Gelişen ve az gelişmiş ülkelerin temel sorunları dikkate alınmıştır. Ağırlıklı olarak sosyal boyut ve sağlığa odaklanılmıştır (TBB, 2021).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio+10, 2002)

1992'de yapılan Dünya Zirvesi'nin ardından 2002'de Johannesburg'da on yıllık bir aralıktan sonra tekrar "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" düzenlenmiştir. Birçok temsilcinin katılımıyla gerçekleşmiştir (UN, 2002). Bu zirvenin başlıca amacı 1992 yılında Dünya Zirvesi'nde (Rio Zirvesi) alınan kararların değerlendirilmesinin yapılması şeklinde açıklanabilir. 1992 yılında eylem planı olan Gündem 21'in uygulanmasında ortaya çıkan problemlerin konuşulması, edinilen tecrübelerin paylaşılması, öneriler sunulması, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerinden daha çok yararlanılması gibi temalar vurgulanmıştır (Bozloğan, 2005: 1024).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde ise ele alınan konuların birincisi; "Yoksulluğun ortadan kaldırılması", ikincisi; "Sürdürülebilir olmayan tüketim ve üretim kalıplarının değişmesi", üçüncüsü; "sosyal ve ekonomik kalkınmanın doğal kaynak temeline göre korunması ve yönetilmesi", dördüncüsü; "Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir kalkınma", beşincisi; "sağlık ve sürdürülebilir kalkınma" olarak belirlenmiştir (TÜBA Raporları, 2002).

BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20, 2012)

1992'de yapılan Dünya Zirvesi'nden 20 yıl sonra Rio de Janerio şehrinde (Brezilya) "BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı" gerçekleşmiştir. Konferans'ın çıktısı olarak "The Future We Want / İstediğimiz Gelecek" adlı kalkınmanın sağlanmasında yol rehberi özelliğinde sonuç belgesi yayınlanmıştır (UN, 2012).

BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2015)

2015 yılında ABD'nin Newyork şehrinde "BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" gerçekleştirilmiştir. Zirvede yoksullukla mücadele, eşitlik, küresel ısınma ile mücadele gibi konular üzerinde durulmuştur. Zirve çıktısı olan "Gündem 2030 BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" kapsamında sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için 17 tane küresel amaç 169 hedef yayınlanmıştır (Şekil 2.2). Onbeş yıllık gündemi oluşturmaktadır (Küresel Amaçlar, 2021). Sürdürülebilir kalkınma amaçları; sosyal boyut, çevrenin korunması, ekonominin büyümesi, insan

hakları ve ayrımcılıkla mücadele üzerine odaklanmıştır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ile ilgili detaylı bilgi tezin 2.3. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2015-2030) bölümünde verilmiştir.

Şekil 2.2 Sürdürülebilir kalkınma amaçları (UNDP Türkiye, 2021)

BM Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı (Habitat III, 2016)

Ekvador'un Quito şehrinde 17-20 Ekim 2016 tarihlerinin arasında 197 ülkenin katılımıyla "BM Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı (Habitat III)" gerçekleşmiştir. Yirmi yılda bir gerçekleşen en güncel toplantıdır (UN, 2016).

"Yeni Kentsel Gündem (New Urban Agenda)" bu konferansın temel çıktısıdır. Habitat III, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın kabul edilmesinin ardından gerçekleşen ilk BM konferansıdır. Yeni Kentsel Gündem (New Urban Agenda) amacı "Kentlerin ve yerleşmelerin planlanma, tasarım, finansman, imar, idare ve yönetim şekillerini yeniden ele alarak, yoksulluğun ve açlığın tüm biçim ve boyutlarına son vermek; eşitsizlikleri azaltmak; sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek; sürdürülebilir kalkınmaya yaşamsal katkılarını tam olarak sağlayabilmek için cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesini gerçekleştirmek; insan sağlığı ve refahının iyileştirilmesine, direncin arttırılmasına ve çevrenin korunmasına yardımcı olmak" şeklinde açıklanmıştır (YKG, 2017: 9).

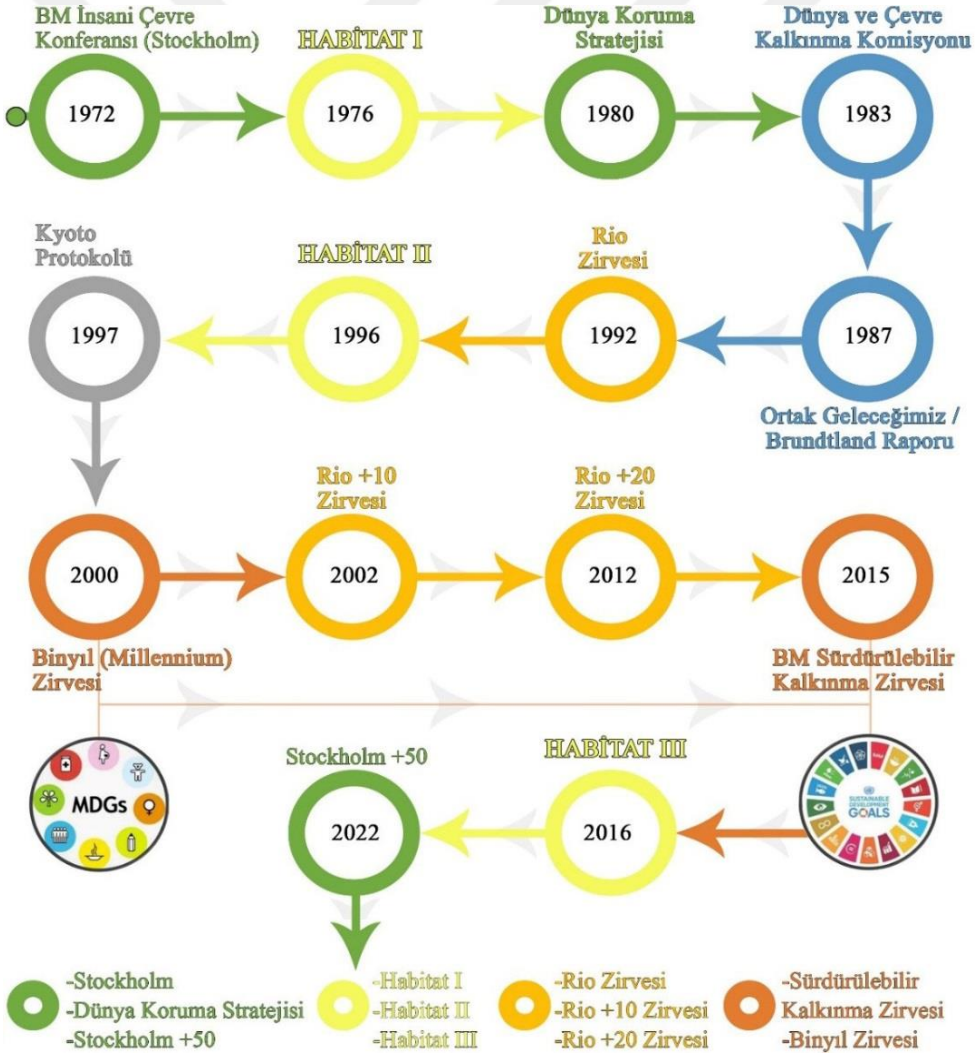
Stockholm +50 (2022)

1972'de gerçekleşen Stockholm konferansından 50 yıl sonra 2022 yılında yeniden Stockholm konferansı gerçekleşmiştir. Sağlıksız bir dünyada yaşamak insan

sağlığını, refahını ve eşitliğini tehdit etmektedir. Herkesin refahını sağlamak, daha iyi bir geleceğe yatırım yapmalarını sağlamak ve doğal alanlardaki tahribatı engellemek gibi konulara bu toplantıda vurgu yapılıp önerilerde bulunulmuştur ("Stockholm+50", 2022). 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nde ortaya konan amaçların hızlandırılması için katkıda bulunmuştur.

Yukarıda açıkladığım sürdürülebilirlik kavramının gelişiminde gerçekleşen konferans, toplantılar ve metinleri zaman çizelgesine koyduğumuzda aşağıda belirtilen şemaya ulaşılmaktadır (Şekil 2.3). Tarihsel dizgi olarak sıralamada öncelikle 1972 yılında başlayan 2022 yılına kadar devam eden bir dizi metin yayınlanmış ve uluslararası uzlaşılarak güvence altına alınmıştır. Tarihsel dizgiyi incelediğimizde süreç içerisinde önemli konular ön plana çıkmıştır. 1972 yılında "BM İnsani Çevre Konferansı"nda çevre sorunları ön plana çıkmıştır. 1976 yılında insan yerleşimleri ile ilgili Habitat I konferansında, kentleşme sonucu ortaya çıkan barınma sorunlarına çözüm geliştirilmesinin üzerinde durulmuştur. Barınma kavramı ön plana çıkmıştır. 1972 yılında yapılan konferanstaki çıktılar geliştirilerek 1980 yılında Dünya Koruma Stratejisi yayınlanmıştır. Bu strateji, çevre alanında önemli gelişmelerden biridir. Doğanın ve doğal kaynakların korunmasının önemi vurgulanmıştır. 1983 yılında kurulmuş olan "BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" aracılığıyla 1987'de Brundtland raporu yayınlanmıştır. Bu raporda sürdürlebilir kalkınma kavramının tanımı yapılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ön plana çıkmıştır. Brundtland raporunda, çevre ve ekonominin birlikte ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır. 1972 yılında yayınlanan BM İnsan Çevresi Bildirisi ile 1987 yılında yayınlanan Brundtland raporunun bilgi birikimine dayanarak 1992 yılında gerçekleşen Rio Zirvesi'nde çevre ve kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik ilkeler üzerinde durulmuştur. Bu zirvede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için ortaklık ruhunun ve işbirliğinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının kapsamı genişletilmiştir. Habitat I konferansından 20 yıl sonra 1996 yılında gerçekleşen Habitat II konferansında sürdürülebilir kalkınma kavramı ile insan yerleşimleri arasındaki ilişki konusu ön plana çıkmıştır. Bu konferansta barınma sorunları konusunda bilinç düzeyinin arttırılması üzerinde durulmuştur. Ardından 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü'nde küresel ısınma konusu ön plana çıkmıştır. Küresel ısınmadan kaynaklanan önlemleri içeren protokol imzalanmıştır. 2000

yılında gerçekleşen Binyıl (Millenium) Zirvesi'nde kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına vurgu yapılmıştır. 1992 yılında gerçekleşen Rio Zirvesinden 10 yıl sonra Rio +10 (2002) ardından Rio +20 (2012) gerçekleşmiştir. Bu zirvelerde sürdürülebilir kalkınma kavramının; çevresel, sosyal ve ekonomik politikaların bütüncül olarak ele alınması ile gerçekleştirilebileceğine vurgu yapılmıştır. 2000 yılında yayınlanan Binyıl Bildirgesi'nde süre sınırı bulunmaktaydı. 2015 yılında süre dolunca 8 hedef daha kapsamlı bir şekilde ele alınarak sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için küresel amaçlar kabul edildi. 2016 yılında gerçekleşen Habitat III konferansı, SKA-11 No'lu sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacını tamamlayıcı niteliktedir. 2022 yılında gerçekleşen Stockholm konferansı ise çevresel problemlerin küresel boyutta ele alınması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Şekil 2.3 Sürdürülebilirlik kavramının gelişiminin zaman çizelgesi

2.3 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2015-2030)

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, Binyıl (Millennium) Kalkınma Hedefleri üzerine kurulan ve bu hedeflerin eksik kalan yönlerini tamamlamayı amaçlamaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri kapsamından daha geniş ve detaylı bir şekilde ele alınan 2030 Gündemi, tüm ulusların ve insanların öngörülmekte olan amaçlara ulaşmasını ve bu hedeflerin içerisine dahil edilmesini amaçlamaktadır. 2030 Gündemi çerçevesi "Kimseyi Geride Bırakmama" taahhüdü ile "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" 17 amacı içermektedir. Bu amaçlara ulaşmak için 169 ilgili alt hedef belirlenmiştir. Bu amaç ve hedefleri küresel düzeyde ölçmek için 232 gösterge belirlenmiştir (Küresel Amaçlar, 2021).

"Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)" diğer bir ifadeyle "Küresel Amaçlar" BM üyesi 193 ülke aracılığıyla gerçekleştirilen 2030 yılının sonuna ulaşılması için hedefler içermekte olan evrensel eylem çağrısıdır. Aşağıda "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)" aşağıdaki Tablo 2.1'de listelenmiştir (UN, 2015):

Tablo 2.1 Sürdürülebilir kalkınma amaçları

SKA-1 YOKSULLUĞA SON (No Poverty): Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek. (7 alt hedef).
SKA-2 AÇLIĞA SON (Zero Hunger): Açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek. (8 alt hedef).
SKA-3 SAĞLIKLI VE KALİTELİ YAŞAM (Good Health And Well-Being): Sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almak. (13 alt hedef).
SKA-4 NİTELİKLİ EĞİTİM (Quality Education): Herkes için kapsayıcı ve nitelikli eğitimin sağlanması ve yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi. (10 alt hedef).
SKA-5 TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ (Gender Equality): Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların ve kız çocuklarının konumlarını güçlendirmek. (9 alt hedef).
SKA-6 TEMİZ SU VE SANİTASYON (Clean Water And Sanitation): Herkes için erişilebilir su ve atıksu hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetiminin güvence altına alınması. (8 alt hedef).

Tablo 2.1 Sürdürülebilir kalkınma amaçları (devamı)

SKA-7 ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ (Affordable And Clean Energy): Herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak. (5 alt hedef).
SKA-8 İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME (Decent Work And Economic Growth): Devamlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tam ve üretken istihdamın ve herkes için insana yakışır işlerin desteklenmesi. (12 alt hedef).
SKA-9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI (Industry, Innovation And Infrastructure): Dayanıklı altyapıların inşası, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve yenilikçiliği güçlendirmek. (8 alt hedef).
SKA-10 EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI (Reduced Inequalities): Ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerin azaltılması. (10 alt hedef).
SKA-11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR (Sustainable cities and communities): Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak. (10 alt hedef).
SKA-12 SORUMLU ÜRETİM VE TÜKETİM (Responsible Consumption And Production): Sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını sağlamak. (11 alt hedef).
SKA-13 İKLİM EYLEMİ (Climate Action): İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçilmesi. (5 alt hedef).
SKA-14 SUDAKİ YAŞAM (Life Below Water): Sürdürülebilir kalkınma için okyanuslar, denizler ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı. (10 alt hedef).
SKA-15 KARASAL YAŞAM (Life On Land): Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak; çölleşme ile mücadele etmek; arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek; biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek. (12 alt hedef).
SKA-16 BARIŞ, ADALET VE GÜÇLÜ KURUMLAR (Peace, Justice And Strong Institutions): Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak. (12 alt hedef).
SKA-17 AMAÇLAR İÇİN ORTAKLIKLAR (Partnerships For The Goals): Uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Ortaklığın canlandırılması. (19 alt hedef).

Literatürde incelenen sürdürülebilirliğin boyutlarından referans alınarak 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları toplumsal, ekonomik ve çevresel amaçlar olarak 3 ana kategoride sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma aşağıdaki Tablo 2.2'de verilmiştir (UN, 2015):

Tablo 2.2 Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sınıflandırılması

Toplumsal Amaçlar	SKA-1 (Yoksulluğa Son), SKA-2 (Açlığa Son), SKA-3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam), SKA-4 (Nitelikli Eğitim), SKA-5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), SKA-11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar)
Ekonomik Amaçlar	SKA-8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), SKA-9 (Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), SKA-10 (Eşitsizliklerin Azaltılması)
Çevresel Amaçlar	SKA-6 (Temiz Su ve Sanitasyon), SKA-7 (Erişilebilir ve Temiz Enerji), SKA-12 (Sorumlu Tüketim ve Üretim), SKA-13 (İklim Eylemi), SKA-14 (Sudaki Yaşam), SKA-15 (Karasal Yaşam)

Yukarıda verilen sınıflandırmada Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın kategorik olarak ayrımında ağırlıklı olarak hangi ilgili amacı kapsamakta ise ona göre ayrılmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın daha kolay algılanması açısından kategorik olarak ayrım yapılmıştır. Tüm amaçlar birbiriyle bağlantı içerisindedir. Birinin başarısı diğerinide etkilemektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları önemli ilkesel hedefler ve göstergeler sunmaktadır. BM tarafından yönlendirici bir çerçeve ortaya konulmuştur. BM çerçevede ortaya konan ilkesel hedeflerin yerelleştirme görevini SKA'ları uygulamayı taahhüt eden üye ülkelere bırakmaktadır. Her amaç faaliyete geçebilmek için belirli alt hedefler ve göstergeler sunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na çeşitli yönlerden katkı sağlayan faaliyet ve politikalar geliştirilmelidir.

2.3.1 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı Uygulama Stratejileri

2015 yılında Newyork şehrinde düzenlenen BM Genel Kurulu'nda ülkeler, 17 tane "Sürdürülebilir Kalkınma Amacı" üzerine uzlaşmışlardır. SKA-11 no'lu amacı "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" ın alt hedefleri ve göstergeleri bu bölümde ele alınmıştır. SKA-11, kentlerin ve yerleşim yerlerinin sürdürülebilir, güvenli, dayanıklı ve kapsayıcı bir duruma getirilmesini hedefleyen bir sürdürülebilir kalkınma amacıdır. Sürdürülebilir Şehir ve Topluluklar Amacının hedefleri ve

göstergeleri aşağıdaki Tablo 2.3'de verilmiştir (UN, 2015). Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesinde yardımcı olacak her bir hedef ve gösterge önemlidir.

Tablo 2.3 Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının hedefleri ve göstergeleri

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının Hedefleri	**Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Göstergeleri**
11.1. 2030 yılına kadar herkesin yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konutlara ve temel hizmetlere ulaşımını sağlamak ve gecekonduların şartlarını iyileştirmek.	11.1.1. Gecekondu, gayri resmi yerleşim yerleri veya yetersiz konutlarda yaşayan kent nüfusunun oranı
11.2. 2030'a kadar özellikle kırılgan durumda olan insanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması.	11.2.1. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre, toplu taşıma araçlarına kolay erişimi olan nüfusun oranı
11.3. 2030'a kadar bütün ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve katılımcı, entegre ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması ve yönetilmesi için kapasitenin güçlendirilmesi	11.3.1. (Yerleşim amaçlı) Arazi tüketim oranının nüfus artış hızına oranı 11.3.2. Düzenli ve demokratik işleyen kentsel planlama ve kent yönetimine, sivil toplumun doğrudan katılım mekanizması bulunan şehirlerin oranı
11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması	11.4.1. Mirasın türüne göre (kültürel, doğal, karışık ve Dünya Miras Merkezi seçilmesi), hükümetin seviyesine (ulusal, bölgesel ve yerel/belediye), harcama tipine göre (işletme harcamaları/yatırım) ve özel fon tipine göre (bağışlar, özel ve kar amacı gütmeyen sektör ve sponsorluk) tüm kültürel ve doğal mirasın korunması ve muhafazası, korumada kişi başına yapılan toplam harcama (kamu ve özel)
11.5. 2030'a kadar yoksulların ve kırılgan durumdaki insanların korunması temel alınarak suyla ilgili afetleri de kapsayan afetler nedeniyle küresel gayri safi yurtiçi hasılayla ilgili doğrudan ekonomik kayıpların önemli oranda düşürülmesi ve ölümlerin ve etkilenen insan sayısının önemli ölçüde azaltılması.	11.5.1. 100 000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı 11.5.2. Afetin kritik altyapının hasar görmesi ve temel hizmetlerin bozulmasına verdiği zararı kapsayan doğrudan ekonomik kayıpların küresel GSYH'ye oranı
11.6.2030'a kadar hava kalitesine ve belediye atık yönetimi ve diğer atık yönetimlerine özel önem göstererek kentlerin kişi başına düşen olumsuz çevresel etkilerinin azaltılması.	11.6.1. Düzenli olarak toplanan ve uygun nihai bertaraf edilebilen kentsel katı atıkların toplam kentsel katı atıklara (şehir bazında) oranı 11.6.2. Şehirlerdeki (nüfusa göre ağırlıklı) ince partikül maddelerin (örneğin PM2.5 ve PM10) yıllık ortalama seviyeleri
11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli,kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması.	11.7.1. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre kamu kullanımına tamamen açık, yapılaşmış alanların şehirlerdeki ortalama payı 11.7.2. Cinsiyet, yaş, engellilik durumu ve olay yerine göre, son 12 ay içinde fiziksel ya da cinsel taciz mağduru kişilerin oranı

Tablo 2.3 Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının hedefleri ve göstergeleri (devamı)

11.a.Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi.	11.a.1. Şehirlerin büyüklüğü kırılımına göre nüfus projeksiyonları ve kaynak ihtiyaçlarını entegre eden kentsel ve bölgesel kalkınma planlarınının uygulandığı şehirlerde yaşayan nüfusun oranı
11.b.2020'ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması	11.b.1. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015-2030 doğrultusunda yerel afet risk azaltma stratejilerini benimseyen ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı 11.b.2. Ulusal ve yerel düzeyde afet risk azaltma stratejilerine sahip ülke sayısı
11.c.En az gelişmiş ülkelerin finansal ve teknik yardım aracılığıyla yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşa etmelerinin desteklenmesi	11.c.1. En az gelişmiş ülkelerde, yerel malzemeler kullanılarak inşa edilen ve tadilat yapılan dayanıklı, sürdürülebilir ve kaynak etkin binalara tahsis edilen finansal yardım oranı

"Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"nın 11 numaralı amacı "Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak" kısaca "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar", 10 hedef ve 15 göstergeden oluşmaktadır. Hedefler arasından, 11.1., 11.3., 11.6. ve 11.7. hedefleri sürdürülebilir konut ve kentleşmeye; 11.2. hedefi sürdürülebilir ulaşım sistemine; 11.4. hedefi kültürel ve doğal mirasa; 11.5. hedefi doğal afetlerin ekonomik etkilerinin azaltılmasına; 11.a. ve 11.b. hedefleri ulusal ve bölgesel politikalar ve planlara; 11.c hedefi sürdürülebilir yapılar üzerine odaklanmaktadır. Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı'nın alt hedefleri ve göstergeleri, yerel uygulamalara uyarlanması amacıyla oluşturulmuş çerçeve ilkeler içermektedir. Yerele uyarlanması kentlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na nasıl ulaştığını gözlemlenmesi için önemlidir. SKA-11 kentleri ve insan yerleşim yerlerini sürdürülebilir kılmayı kapsamaktadır. SKA-11 No'lu "Sürdürülebilir Şehirler ve Toplumlar" başlıklı amacın hedefleri içerisinden tespit edilen anahtar kelimeler ve göstergeler çerçevesi aşağıdaki tabloda 2 kategoride sunulmuştur (UN, 2015). Bu amacın hedeflerinin anlaşılabilmesi için belirli temalar (anahtar kelimeler) altında toplanmıştır. Bu temalara ulaşılması açısından gösterge çerçevesi oluşturulmuştur (Tablo 2.4).

Tablo 2.4 SKA-11 hedeflerinin anahtar kelimeleri ve göstergeler çerçevesi

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının Hedefleri	11. Maddeden Çıkarılan Anahtar Kelimeler	Göstergeler Çerçevesi
11.1. 2030 yılına kadar herkesin yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konutlara ve temel hizmetlere ulaşımını sağlamak ve gecekonduların şartlarını iyileştirmek	**Yeterlilik**	-Konut hakkı
	Güvenli Konut	-Konut üretim kalitesi
	Karşılayabilirlik (Affordability)	-Farklı gelir gruplarının alım gücüne uygun konut çeşitliliği
	Erişilebilirlik	-Temel kamusal hizmetlere erişimin sağlanması
11.2. 2030'a kadar özellikle kırılgan durumda olan insanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması	**Kapsayıcı Ulaşım Stratejisi**	-Sosyo-mekansal eşitsizlerin azaltılması -Herkese uygun ulaşım sistemi
	Yol Güvenliği	-Kentsel güvenliğin sağlanması -Yol güvenliğinin sağlanması
	Engelsiz Ulaşım	-Engelliler için erişilebilirliğin arttırılması
	Erişilebilir Ulaşım	-Erişilebilirlik standartlarının uygunluğu
	Sürdürülebilir Ulaşım	-Ulaşım alt yapısının geliştirilmesi -Çevre dostu ulaşım türleri
11.3. 2030'a kadar bütün ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve katılımcı, entegre ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması ve yönetilmesi için kapasitenin güçlendirilmesi	**Kapsayıcı Kent**	-Kentte yaşayan herkese hitap eden insanları ayrıştırmayan kent plan ve tasarımlarının yapılması -Mekansal adaletin sağlanması
	Sürdürülebilir ve Bütüncül Planlama	-Sürdürülebilir kent toplumun tüm kesimlerine uygun bütüncül planlama yaklaşımıyla ele alınması
	Katılım ve Yönetim	-Sürece toplumun tüm kesiminin dahil edilmesi -Yönetim ve eylem planları -Halk katılımı
	Kapasite Arttırılması	-Yerel yönetim kapasitelerinin arttırılması ve kapasite arttırılması faaliyetlerinin sağlanması
11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması	**Koruma Politikası**	-Kültürel mirasın korunması -Doğal mirasın korunması
11.5. 2030'a kadar yoksulların ve kırılgan durumdaki insanların korunması temel alınarak suyla ilgili afetleri de kapsayan afetler nedeniyle küresel gayri safi yurtiçi hasılayla ilgili doğrudan ekonomik kayıpların önemli oranda düşürülmesi ve ölümlerin ve etkilenen insan sayısının önemli ölçüde azaltılması	**Doğal Afet**	-Doğal afetlerin ekonomik etkilerini azaltılarak kırılgan grupları gözeten strateji geliştirmek
11.6. 2030'a kadar hava kalitesine ve belediye atık yönetimi ve diğer atık yönetimlerine özel önem göstererek kentlerin kişi başına düşen olumsuz çevresel etkilerinin azaltılması	**Atık Yönetimi**	-Atıkların ayrıştırılarak toplanması -Atıkların geri dönüşümünün sağlanması -Döngüsel Ekonomi
	Çevre Yönetimi	-Hava, su, gürültü kirliliğinin denetimini sağlama
11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması	**Erişilebilir Yeşil Alanlar**	-Herkes için erişilebilir yeşil alan sağlanması
	Erişilebilir Kamu Alanları	-Herkes için erişilebilir kamusal alan sağlanması
11.a. Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi	**Sosyo-Ekonomik Planlar**	-Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarını güçlendirilmesi
	Üst Düzey Fiziki Planlar	
	Kent-Kır İlişkisi	-Kentin kırı dönüştürmemesini sağlamak -Kırsal alanların yapılaşmaya açılmamasını sağlamak -Tarım arazilerinin, korunması ve amacına uygun kullanılmasının sağlanması -Kırsal alanlarda tarımsal üretimin arttırılması
11.b. 2020'ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması	**İklim Adaptasyonu**	-Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (SECAP) hazırlanması
	Enerji Yönetimi	
	Afet Risk Yönetimi	-Uygun zeminde planlama -Yer seçimine uygun dayanıklı yapılar -Riskli alanlardaki yapıların boşaltılması ve dönüştürülmesi -Dirençli kent
11.c. En az gelişmiş ülkelerin finansal ve teknik yardım aracılığıyla yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşa etmelerinin desteklenmesi	**Sürdürülebilir Binalar**	-Çevreyle uyumlu yapı tasarımı -Çevre dostu yapı malzemelerinin kullanımı -Yerel malzeme kullanımı
	Yeşil Şehirler	-Yeşil şehir eylem planı yapılması (GCAP)

Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının her bir alt hedefi ile ilgili anahtar kelimeler belirlenmiştir. Anahtar kelimelere ilişkin gösterge çerçevesi belirlenmiştir. Yukarıdaki tablonun oluşturulmasındaki amaç, Türkiye gerçekliğinde ideal çerçeve oluşturularak yerel uygulamalara adapte edilmesidir. Sürdürülebilirliğin ölçülmesi için gösterge çerçevesinin belirlenmesi gereklidir. Oluşturulan tablo bu tez çalışmanın ara katmanıdır. SKA-11 hedeflerinden çıkarılan anahtar kelimeleri ve göstergeler çerçevesi doğrultusunda değerlendirme matrisi oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Hedef 11.1. "Yeterli, Güvenli ve Erişilebilir Konutlar"

11.1. no'lu hedef, herkes için yeterli, güvenli, alım gücüne uygun konut ve temel kamusal hizmetlere erişimini sağlama ve plansız yapılaşmış alanların dönüştürülmesi üzerinedir (UN, 2015). Bu hedef bize bir takım ipuçları sunmaktadır. 11.1. no'lu hedefin sunduğu anahtar kelimeler: Yeterlilik, güvenli konut, karşılayabilirlik (affordability), erişilebilirlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konut sektörüne, temel kamusal hizmetlere erişim ve gecekondu bölgelerinde yaşayan nüfusu azaltmaya odaklanmaktadır. Yeterli konut altyapısı sağlanması yoluyla yaşam şartlarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

Konutun birçok işlevi vardır. Bu işlevler; barınak olma, güvenilirlik sağlama, sosyal ilişkilerin sağlanmasında araç olması, kent çevresinin oluşturulmasında kültürel bir değer olması, üretilen bir mal ve bir tüketim malı olması gibi çok farklı işlevleri vardır. Konutun bu farklı işlevlerini görmezden gelip onu sadece barınak olması olarak algılayıp yeterli sayıda barınak üretilmesiyle konut sorunu çözmek yerine çok yönlü bakılması gerekmektedir (Tekeli, 2010). Çeşitli konut tipolojileri oluşturulmalıdır. Farklı kullanıcı grupların çeşitli isteklerine cevap verecek nitelikte alanlar oluşturulmalıdır (Akça, 2008). Bu hedef içerisinde geçen diğer bir konu temel kamu hizmetlerine erişim eşitliğidir. Eşitlik adalet ile ilgili bir kavramdır. Sosyal adalet kavramından kaynaklanır. Eşitlik hiç kimsenin altına düşmediği asgari gelir düzeyi ve yaşam kalitesinin olması gerektiği anlamına gelmektedir. Topluluk içerisindeki herkesin toplumsal kaynaklar ile fırsatlarında eşit erişime imkanına sahip olmasıdır (Beder, 2000). Herkesin temel kamusal hizmetlere erişim eşitliği (konut, eğitim, sağlık, rekreasyon, ulaşım vb) sağlanmalıdır.

11.1. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile İller Bankası A.Ş. karşımıza çıkmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından stratejik planlar hazırlanmalıdır. TOKİ tarafından sosyal konut niteliğinde projeler üretilmesi gerekmektedir. Güvenliği sağlamak üzere de yetkili kurum olarak İçişleri Bakanlığı karşımıza çıkmaktadır.

Hedef 11.2. "Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri"

11.2. no'lu hedef, öncelikle engelliler, yaşlılar, kadınlar ve çocukların ihtiyaçlarına önem verilerek herkes için güvenli yol, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin geliştirilmesini sağlama üzerinedir (UN, 2015).

Bu hedefin sunduğu ipuçları: Kapsayıcı ulaşım stratejisi, yol güvenliği, engelsiz ulaşım, yol güvenliği, engelsiz ulaşım, erişilebilir ulaşım ve sürdürülebilir ulaşım kavramlarıdır.

Herkesin özellikle kırılgan toplumsal grupların erişim sağlayabileceği güvenli ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin sağlanması yoluyla toplu taşıma hizmetlerine erişim sağlanmasına vurgu yapmaktadır. Ulaşım altyapısının gelişmesi sürdürülebilir ulaşımı teşvik etmektedir. Kapsayıcı ve sürdürülebilir ulaşım alt yapısı yaşam kalitesini arttırır. Aynı zamanda ekonomik fayda ile birlikte karbon ayak izinin azaltılmasını sağlar. Bunların yanısıra sürdürülebilir ulaşım sosyal eşitlik meselesidir. Herkesin erişiminde eşitlik sağlanmalıdır.

Örneğin, 11.2 no'lu hedefin yerelleştirilmesi için; engellilere yönelik ulaşım alanları oluşturulmalıdır. Engellilerin hareketlililiğini sağlamak için alan içerisinde mimari düzenlemeler yapılmalıdır. Engelsiz kent konsepti kapsamında engelsiz mekan üretimi anlayışı etkin olmalıdır. Ayrıca birbiriyle ilişki içerisinde hareket kolaylığı olan alanlar oluşturulmalıdır. Sokaklar araçların egemen olduğu yollardan öte tüm kullanıcılara güvenli ulaşım ve dolaşım imkanı sunan kamusal alanlar olmalıdır.

Başarılı bir şekilde tasarlanmış kentsel mekân; taşıt yolları, bisiklet yolları,yaya yolları ve toplu taşıma alanlarının birbirleriyle ilişkisini sağlayan ulaşım ağına sahiptir (Türk, 2004). Kentsel ulaşım ağı bu bakış açısıyla kapsayıcı bir anlayışla geliştirimeli ve toplu taşıma hizmetlerinin erişilebilirliği ve etkinliği arttırılmalıdır.

11.2. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı; yerel yönetimler; ilgili sivil toplum kuruluşları ve özel şirketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevzuatta görev yüklenen en önemli yerel aktörler ise İl ve İlçe Belediyeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni bakış açısının kurumsallaşabilmesi ve etkin bir şekilde işleyebilmesi için öncelikle yerel yönetimler ulaşım entegrasyonu ve geliştirme perspektifine sahip olmaları ve yetki alanlarındaki ulaşım yatırımlarına ilişkin tüm gelişmeleri izleyen, denetleyen ve geliştiren bütüncül bir bakışa ve politikaya sahip olması gerekmektedir.

Hedef 11.3. "Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı"

11.3. no'lu hedef bütün ülkelerde kapsayıcı, katılımcı, sürdürülebilir ve bütüncül yerleşim planlaması ile yönetimi için kapasite arttırılması üzerinedir (UN, 2015). Bu hedef bize bir takım ipuçları sunmaktadır. 11.3. no'lu hedeften çıkarılan anahtar kelimeler: Kapsayıcı Kent, Sürdürülebilir ve Bütüncül Planlama, Katılım ve Yönetim kavramlarıdır.

İnsan yerleşimleri çeşitli şekillerde araziyi ele geçirmektedir. Kentsel yerleşmeler yaşayan organizmalar gibi gelişmekte ve dönüşmektedir. Kentsel yerleşimler genişleme, daralma ve yıpranma gibi eğilimlerinin yanında nüfustaki değişiklikler, ekonomik, fiziksel ve sosyal koşullar gibi pek çok faktörle ilişkilidir. Kentsel alanlarda büyüme planlı bir şekilde olmalıdır. Kapsayıcı kentleşme, insan yerleşimlerinin geliştirilmesi, planlanması, yönetimi ve katılımcı eylemlerle ilişkili konuları vurgulamaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişime ilişkin planlar yapılmalıdır. Plan çalışmalarında katılım sağlanmalıdır. Kentte yaşayan herkese hitap eden kent planları yapılmalıdır. BM, karar verme aşamasında halkın katılımı sürdürülebilir kent için gereklilik olduğunu belirtmiştir (UNCHS, 1996)

11.3. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: merkezi yönetim olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; yerel yönetim olarak Belediyeler karşımıza çıkmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimin iş birliğiyle ilgili mevzuat düzenlemesi; sürdürülebilir ve bütüncül planlama; kapsayıcı kentleşmenin sağlanması gerekmektedir.

Hedef 11.4. "Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması"

11.4. no'lu hedef, Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasını sağlamak ve bu konudaki çalışmaların güçlendirilmesi üzerinedir (UN, 2015). Bu hedef koruma

politikasına üzerine odaklanmaktadır. 11.4. no'lu hedef, kültürel ve doğal mirasın ulusal, bölgesel ve belediye/yerel ölçeklerde korunması ve gözetilmesi ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Kültürel ve doğal mirasın korunması ve gözetilmesine yönelik önlemler alınmalıdır. Koruma stratejileri ve politikaları geliştirilmelidir. Miras alanlarının araştırılması, tespiti ve koruma altına alınmasına ilişkin çalışmalar yapılmalıdır (Hamurcu ve Buldurur, 2017).

11.4. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Tarım ve Orman Bakanlığı; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; Kültür ve Turizm Bakanlığı; Belediyeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal ve kültürel mirasın korunması ile karşımıza çıkan bu kurumların koruma konusunda çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Kente yakın yerel yönetim birimi olan belediyeler kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda görev sahibidir. İmar planları yapılırken kültürel ve doğal miras alanlarına zarar verilmeden yapılmalıdır. İlgili kurumlar, tarihi dokuların korunması ve projeler geliştirmesi gerekmektedir.

Hedef 11.5. "Doğal Afetlerin Olumsuz Etkilerinin Azaltılması"

11.5. no'lu hedef, yoksul ve kırılgan durumda olan insanları korumaya odaklanarak, sudan kaynaklananlarıda içeren afetlerin yol açtığı ölüm sayılarını ve küresel düzeydeki gayri safi yurtiçi hasılasındaki ekonomik kayıpları önemli ölçüde azaltmak üzerinedir (UN, 2015). Bu hedefin sunmuş olduğu en önemli ipucu doğal afet kavramıdır.

11.5. no'lu hedef, afetlerden kaynaklı ekonomik kayıpların azaltılması, doğal afetlerden etkilenen insanların ve ölümlerin azaltılmasının yanı sıra kırılgan grupların korunması ve iyileştirilmesine vurgu yapmaktadır. Türkiye'nin jeolojik yapısı, topografyası gibi nedenlerden dolayı afet tehlikesi ve riskine sahip olan bir ülkedir (JICA, 2004). Afetlere karşı olası etkileri en aza indirecek şekilde çalışmalar yapılmalıdır. Topografik yapısından dolayı su baskını riski taşıyan alanlarda önlemler alınmalıdır.

11.5. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; İçişleri Bakanlığına bağlı AFAD ve yerel yönetimler olarak ilgili belediyelerin Afet Işleri Müdürlüğü karşımıza çıkmaktadır. Yerel düzeyde belediyeler doğal afetlere karşı ilk müdahale eden kurumlardır. Afetlere karşı duyarlı imar planlarının yapılması gereklidir.

Hedef 11.6. "Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması"

11.6. no'lu hedef, hava kalitesi ve atık yönetimine önem vererek çevreden kaynaklanan olumsuzlukların azaltılmasını sağlamak üzerinedir (UN, 2015). Bu hedeften çıkarılacak olan önemli kavramlar atık yönetimi ve çevre yönetimidir.

11.6. no'lu hedef, hava kalitesinin iyileştirilmesi, sürdürülebilir atık yönetimi ve çevresel etkilerin azaltılmasına vurgu yapmaktadır. Bu hedef kapsamında; atık üniteleri tasarlanması, atıkların ayrıştırılarak toplanması ve geri dönüşümünü sağlanmalıdır. Hava, su ve gürültü kirliliğinin nedenlerinin tespit edilerek en az seviyeye indirilmesi ve denetiminin sağlaması gerekmektedir. Gri su geri dönüştürülmelidir. Geri dönüştürülen malzemelerin toplanmasının sağlanmasına ilişkin toplumda farkındalık oluşturulmalıdır. Toplum geri dönüştürülen malzemeler konusunda bilinçlendirilmelidir. Çevre bilincinin oluşmasını sağlayan etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir.

11.6. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Merkezi yönetim olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı karşımıza çıkmaktadır. Yerel yönetim olarak İl ve İlçe Belediyelerinin Atık Yönetim Müdürlüğü ve Çevre Koruma Müdürlüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre ve atık yönetimi konusunda ilgili kurumlar gerekli denetimlerin yapılmasını sağlamalıdır.

Hedef 11.7. "Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması"

11.7. no'lu hedef, öncelikle engelliler, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar için kapsayıcı, güvenli ve kolay ulaşım sağlayabilecekleri kamusal alanlar ve yeşil alanlara güvenli erişim sağlanması üzerinedir (UN, 2015). Bu hedefin üzerinde durduğu en önemli unsurlar erişilebilir yeşil ve kamu alanlarıdır. Öncelikle kırılgan gruplar olmak üzere herkesin erişilebilir yeşil ve kamusal alanlara erişiminin sağlanmasını vurgulamaktadır.

Kamusal alanlardan yararlanabilmek için bu alanlara erişilebilirliğin sağlanması gereklidir. Kamusal alan kalitesi; toplumda özellikle kadın, çocuk, yaşlı ve engelli insanları da düşünerek güvenli, herkes tarafından kullanılabilen kamu alanları geliştirmek şeklinde tanımlanabilir. Yapılar tasarlanırken kamusal alan biçimlenir. Başarılı bir şekilde tasarlanmış kamusal alan tüm kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılar

(Türk, 2004). Kamusal alan tüm herkesi kapsayacak şekilde planlamalıdır. Kamusal alan kullanımı ele alınarak proje üretilmelidir. Etkileşimli sosyal alanlar düşünülerek canlı ve güvenli yerler tasarlanmalıdır.

11.7. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı; İçişleri Bakanlığı ve Belediyeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hedef 11.A. "Güçlü Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Planlaması"

11.a. no'lu hedef, kentsel, banliyö ve kırsal alanların birlikte kalkınmasını destekleyen ulusal ve bölgesel planların oluşturulmasıyla ekonomik, sosyal ve çevresel kaynakların etkin bir şekilde yönetimini vurgulamaktadır. Kentin kırı dönüştürmemesi sağlanmalıdır.

11.a. no'lu hedef bir takım anahtar kelimeler sunmaktadır. Bunlar: Sosyo-ekonomik planlar, üst düzey fiziki planlar ve kent- kır ilişkisidir.

11.a. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili kurum: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgesel kalkınma ile ilgili projelerin yürütülmesi gerekmektedir.

Hedef 11.B. "Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması"

11.b. no'lu hedef, enerji yönetimi, iklim değişikliği adaptasyonu ve afet riskine karşı dayanıklılığı içeren bütüncül plan ve politikaların uygulanması üzerinedir. Bu hedefin bize sunmuş olduğu hedefe ulaşmak için üzerinde durmamız gereken konular; Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (SECAP) ve afet risk yönetimidir.

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum ve azaltım politikaları gereksinimini gözönüne alarak risk azaltma stratejilerinin oluşturulmasını vurgulamaktadır. İklim değişikliği; mevsimlerin dengesinin bozulmasına, doğal afetlerin artmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı iklim uyum, enerji yönetim planları hazırlanmalıdır. Kent planlamasında afetle ilgili stratejiler ve politikalar ele alınmalıdır.

11.b. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kamu kurumları arasından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı

AFAD kurumudur. Yerel yönetimler SECAP programınının çerçevesinde bu hedefin yerelleşmesine yardımcı olabilir. Ayrıca ilgili belediyelerin kentsel dönüşüm müdürlüğü afet riskine karşı öncelikli dönüştürülmesi gereken alanları belirlemesi gerekmektedir.

Hedef 11.C. "Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar"

11.c. no'lu hedef, enerji verimli ve dayanıklı binaların inşasını vurgulamaktadır. Ayrıca gerekli olan teknik ve mali desteğin sağlanarak en az gelişmiş ülkelerde kaynak verimli binaların kurulmasını ifade etmektedir. Bu hedef bize bir takım ipuçları sunmaktadır. 11.c. no'lu hedefin sunduğu anahtar kelimeler: Sürdürülebilir binalar, yeşil şehirler çerçevesi. Sürdürülebilir şehirler için sürdürülebilir binalar ve yeşil şehirler çerçevesi temaları ele alınmalıdır. Sürdürülebilir binalar; doğal çevreye uyumlu, sürdürülebilir yapım döngüsünün sağlanması, yenilebilir enerji kaynaklarının kullanılması gibi niteliklere sahiptir.

11.c. no'lu hedefin yerelleştirilmesine ilişkin ilgili en yetkili kurumlar: Dışişleri Bakanlığı; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; ilgili sivil toplum kuruluşları ve özel şirketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir ve dayanıklı binalar konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.

3
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA MODELLERİNİN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Kentsel Dönüşüm Kavramı

TDK'ya göre kentsel dönüşüm; "kentin imar planına uymayan ruhsatsız binaların yıkılıp, planlara uygun olarak toplu yerleşim alanlarının oluşturulmasıdır" (TDK, 2021). Kensel dönüşüm, değişim içerisinde olan bir alanda ekonomik, sosyal, çevresel ve fiziksel koşullara uygun kalıcı çözümler bulma arayışının içerisinde olmak aynı zamanda kentsel sorunlara da çözüm bulmaya çalışmaktır. Diğer bir ifadeyle, yitirilmeye başlanmış ekonominin yeniden canlandırılması; sosyal dışlanmanın olduğu alanlarda toplumsal bütünlüğün sağlanması; kentsel çevre kalitesinin yetersiz olduğu alanlarda iyileştirmelerin yapılması şeklinde tanımlanmaktadır (Robert, 2000). Roberts, Thomas ve Keleş; kentsel dönüşüm kavramını benzer şekilde tanımlamaktadır. Roberts'a göre kentsel dönüşüm; kapsamlı ve bütünleşik çerçevede ele alınan belirli bir alanın fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik koşulların daimi olarak iyileştirilmesinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Akkar, 2006). Thomas kentsel dönüşümü, değişim ve dönüşüme uğramış bir alanın çevresel, sosyal, fiziksel ve ekonomik koşullarına daimi çözümler üretmeye çalışan ve kentsel problemlerin çözümünü sağlamaya yönelik müdahaleler olarak tanımlanmaktadır (Thomas, 2003). Değişime uğramış bölge, kent merkezleri, işlevini yitirmiş veya mekânsal ve toplumsal problem oluşturan konut alanları olabilir (Özbek, 2005). Keleş'e göre ise kentsel dönüşüm, değişim kentin, eskimiş ve yıpranmış bölgelerinde kentsel süreklilğin sağlanması ve daha yaşanılabilir bir çevre oluşturma amacıyla gerçekleştirilen müdahaleler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir anlamıyla kentsel dönüşüm, kentsel bölgenin ekonomik olarak canlılığının arttırılması ile beraber yatırımları çekebilmek için, eskimiş ve yıpranmış kentsel bölgelerin çekiciliğinin arttırılmasını sağlayan uygulamalar olarak tanımlanmıştır (Keleş, 2013).

Ataöv ve Osmay'a göre kentsel dönüşüm kavramı başta gelişmiş batı ülkelerinde ekonomik ve sosyal açılardan çöküntüye uğramış alanlarda kentsel yeniden

canlandırılmaya yönelen uygulamaların yapılması ile başlanmıştır. Genellikle kentin nüfusu azalmış veya dar gelirli kesimin kötü şartlarda yaşadığı alanlar ve toplumsal dayanışmanın azaldığı konut alanlarında, işlevini yitirmiş alanlarda kentin ekonomik olarak gelişimine katkı sağlayacak projelerin uygulanması şeklinde gerçekleşmiştir (Ataöv ve Osmay, 2007).

Özden (2006), kentsel dönüşümü; Köhneleşmiş, eskimiş, yıpranmış veya potansiyel arsa değerinin mevcut üst yapısının değerinden yüksek olması ve birçok kez yoksulluğun hakim olduğu kent dokusunun, temelini ekonomik ve sosyal programların oluşturduğu stratejik bir yaklaşımla günün fiziksel ve sosyo-ekonomik koşullara uygun şekilde yenilenme, geliştirilmesinin sağlanması, yeniden canlandırma ve oluşturma eylemidir.

Kentsel dönüşüm kavramı uygulamada aynı zamanda kuramsal anlamda; en genel anlamıyla kentsel mekanda bütüncül bir değişme, fiziksel yapılaşma olarak düşündüğümüzde mevcut yapı stoğunda değişim veya kent mekanında belirli nedenlerle istenmeyen kentsel dokuların belirli aktörler tarafından dönüştürülmesi anlamına gelebilmektedir (Şahin, 2003).

3.2 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Tarihsel Arka Planı

Kentsel dönüşümü anlayabilmek için tarihsel arka planını incelememiz gerekmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte kent üzerinde nüfus artışını meydana getirmiştir. Avrupa'da, 1850'li yıllarda kırsal alanlardan kentlere göç gerçekleşmiştir. Bu göçler ile kentlerde nüfus artışı meydana gelmiştir. Ve beraberinde kentlerde sağlık, yerleşim, ekonomik ve sosyal problemler meydana getirmiştir (Kocamemi, 2006). 19. yy Avrupa'sında yaşanan kentsel büyüme hareketinden dolayı yıkılıp yeniden yapılması şeklinde "kentsel yenileme" yöntemi oluşmuştur. 19. yüzyılda kamu sektörü önderliğinde gerçekleşen kentsel dönüşüm süreçleri iki temele dayanmaktadır. Bunlardan birincisi; 1851 yılında İngiltere'de çıkarılan kentsel politikaları üreten "Konut Kanunu" dur. Bu kanun, sosyal konut yapımı için faaliyete geçilmesini sağlamıştır. İkincisi; 1851 ile 1873 yıllarının arasında Paris şehrinin gelişimi amacıyla gerçekleştirilen Baron Haussmann uygulamalarıdır (Gürler, 2003: 114). Haussmann operasyonları ile geniş caddeler oluşturulmuş, eski yapılar yenilenmiş ayrıca geniş kapsamlı altyapı operasyonu ile kanalizasyon sistemleri inşa edilmiştir.

Sanayi devrimi ardından kentlere hızla göç olması ve işçi nüfusu artmıştır. İşçi sınıfının kötü yaşam koşulları dönemin düşünürlerini etkilemiştir. Birçok tartışmalarla beraber gelişen kent ütopyaları (Tony Garnier'in "Sanayi Kenti", Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" vb ütopik yaklaşımlar) kentsel dönüşüme hız kazandırmıştır (Dostoğlu, 1988).

Gürler (2003: 115), Dünya'da kentsel dönüşüm yaklaşımını tarihsel dönemlerine ve sistematik temellerine göre 4 gruba ayırarak incelemiştir:

- "Şehirlerin Savaş Sonrası Yeniden Yapımı I ve Endüstrileşme (1910-1940)"

I. Dünya Savaşı'ndan sonra şehirlerde Fordist üretim sistemi yönünde gelişim gösterilmiştir. 1910'lu yıllarda tek merkezi olan ideal şehir planı olan Güzel-Kent yaklaşımı benimsenmiş, 1920'li yıllarda modern şehirlerin planlanması (modern hareket) ön plana çıkmış, 1930'larda işlevsel olarak birbirinden ayrılan modern şehirlerin planlamasının önemi vurgulanmıştır (Gürler, 2003: 115).

Avrupa'da Sanayi Devrimi'nden sonra işçi kentlerindeki kötü yaşam koşulları tartışılması sonucunda kentsel dönüşümün fikir olarak alt yapısı oluşmuştur (Demirkıran, 2008).

- "Şehirlerin Savaş Sonrası Yeniden Yapımı II ve Desantralizasyon (1940-1960)"

II. Dünya Savaşı'ndan sonra şehirlerin yeniden yapımı gündeme gelmiştir. Savaştan sonra şehirler, kapitalist ekonomi sistemi yönünde gelişme göstermiştir. Sermaye birikiminin yanında bölgesel ölçekteki endüstriyel kentsel gelişimden dolayı merkezden dışarı taşınarak boşalan kentin içindeki sanayi alanlarında rehabilitasyon gerçekleşmiştir. Kent alanlarında sosyal konut programlarının önemi üzerinde durulmuştur (Gürler, 2003: 115).

- "Dünya Kentlerinin Formasyonu ve Endüstrinin Desentralizasyonu (1960- 1980)"

Kentler bu süreçte Post-Fordist ekonomide gelişim göstermiştir. 1960'lı yıllarda terk edilmiş kentsel alanların yeniden canlandırması, 1970'li yıllarda çöküntüleşmiş kentsel alanlarda turizm endüstrisiyle iyileştirme ön plana çıkmıştır (Gürler, 2003: 116).

- "Şehirlerin Küresel Yeniden Yapılandırılması (1980-Günümüz)"

Kentler bu süreçte küresel yeniden yapılandırılma yönünde gelişmiştir. 1980'li yılların kentsel dönüşüm uygulamalarının odak noktasında kentlerin boşaltılmış,

kullanılmayan ve çöküntüleşme süreci içerisine girmiş alanların yeniden geliştirilmesi vardı (Karadağ, 2008). 1990'lı yıllar ve sonrasında çok aktörlü dönüşüm kabul gördü. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için sosyal, ekonomik ve fiziksel yeniden yapılanmanın bütüncül bir şekilde ele alınmsı gerekliliği ön plana çıkmaya başlamıştır (Görgülü vd, 2006). Kentsel dönüşüm uygulamalarının tarihsel arka planını yukarıda belirtildiği gibi süreç içerisinde farklılaşıp kapsamının genişlediğini gözlenmektedir.

Geçmişten günümüze kadar gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları incelendiğinde, yöntemine, amaçlarına ve uygulama alanlarına göre farklılaşmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarını sınıflandırdığımızda; yöntemine, amaçlarına ve alanlarına göre 3 kategoride sınıflandırabiliriz.

3.3 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Yöntemine Göre Sınıflandırılması

Kentsel dönüşüm amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik bir takım müdahele yöntemleri mevcuttur. Nitelikli kentsel dönüşüm yapılması amacıyla çeşitli müdahele yöntemleri bulunmaktadır. Kentlerin ekonomik,sosyal, fiziksel anlamdaki değişimlerine göre kentsel dönüşüm müdahele yöntemleri geliştirilmiştir. Fiziksel olarak yıpranmış, köhneleşmiş kentsel alanlar yenilenirken, ekonomik olarak çöküntüleşme sürecine girmiş alanlarda ise ekonomik canlandırma amaçlanmaktadır. Kentsel alanlardaki sorunlara çözüm bulmak için farklı uygulama yöntemleri kullanılmaktadır. Kentsel dönüşümün içinde barındırdığı uygulama yöntemleri aşağıda verilen alt başlıklarla sınırlı tutulmuştur. Kaynak taramalarında bunların dışında uygulama yöntemleriyle karşılaşılmıştır. Fakat aşağıda verilen sınıflamanın daha doğru olacağına karar verildiği için 7 alt başlıkta ele alınmıştır:

3.3.1 Kentsel Koruma (Urban Preservation-Urban Conservation)

Tarihsel olarak baktığımız zaman kentsel dönüşüm yöntemleri arasından ilk karşımıza çıkan kentsel koruma kavramıdır (Demirsoy, 2016).

Kentsel Koruma kavramı, özgün özelliği ile korunması (preservation) veya sınırlı değişim ile koruma (conservation) olarak adlandırılmış olan 2 tür yaklaşım vardır (Tiesdell ve diğ, 1996):

- Özgün özelliği ile korunması (preservation): Özgün haline zarar vermeden müdahale yapmadan yapıların korunmasınıdır.
- Sınırlı değişim ile koruma (conservation): Özgün hali saklı kalmak şartıyla yapının veya kültürel değerin ölçeğinde ve karakterde değişiklik yapmadan koruyarak günün zamanın şartlarına uyumunun sağlanması, eklentilerin olması ve geliştirilmesi olarak belirtilmektedir (Tiesdell ve diğ, 1996).

Kentsel koruma; Kentlerin bellirli alanlarında bulunan tarihi ve mimari değerlerinin olduğu yapılarla, anıtlar ve doğal güzelliklerin gelecekteki kuşaklarında faydalanması amacıyla her tür olumsuz etkiye karşı güvene alınmasıdır (Keleş, 1998). Kentlerdeki bu değerlerin özgünlüklerine saygı duyularak modern yaşamla birlikte geliştirilerek korunması sağlanmalıdır.

3.3.2 Kentsel İyileştirme (Sağlıklaştırma-Rehabilitation)

Kentsel dönüşüm uygulama stratejilerinin arasında korumacı hareket şekline sahip olan iyileştirme yöntemidir (Demirsoy, 2006).

Kentsel iyileştirme, yerleşim yerindeki insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için özellikle niteliğini yitirmiş konut alanlarının günümüz yaşamına katılmasını sağlayarak daha iyi bir duruma getirilmesidir (Keleş, 1998).

Eski kent dokusunun bulunduğu ve çöküntüye uğramış bölgelerin kısmi olarak yenilenmesi ile beraber kullanıma açılmasını sağlayan uygulama biçimidir (Şahin, 2003).

3.3.3 Kentsel Yenileme (Urban Renewal)

Yenileme tanımı Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde "Gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi" şeklinde ifade edilmektedir (Keleş, 1998: 140). Kentlerdeki sorunların çözülmesini ve bir alanın çevresel, sosyal, fiziksel ve ekonomik yapısının iyileştirilmesi için çözüm sunan eylem biçimi kentsel yenilemedir (Roberts ve Skyes, 2000).

Kentsel yenileme kavramı, kentin tümünü veya belirli bir kısmının, bilinçli bir şekilde planlama eylemdir (Kocabaş, 2006).

3.3.4 Kentsel Yeniden Canlandırma (Urban Revitalization)

Canlandırma, "yapıların, özgün işlevlerini yitirdikleri, yapı olarak sağlam bulunmalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda bir gereksinme" olarak oluşan bir kavramdır (Keleş, 2010: 373). Tekeli (2006: 6) ise, kavramın ekonomik boyutunu da ele alarak "Bir alandaki fiziksel yapının sağlıklaştırılması ve yasal meşrutiyetinin yanında o alandaki ekonomik yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması" şeklinde ifade etmiştir. Yeniden canlandırma; çöküntüleşme süreci içerisine girmiş veya terk edilmiş alanlarda, çöküntüye neden olan etkenlerin ortadan kaldırılması ile yeniden etkin olarak hayata döndürülmesidir. Kentsel canlandırma uygulaması; canlılığı eskisi gibi olmayan kentsel alanlarda bilhassa eski kent dokusunun olduğu ve işlevini yitirmiş kent merkezlerinde sosyal önlemler alıp yeniden kentsel canlılık kazanmasını sağlamaktır (Şahin, 2003).

3.3.5 Kentsel Yeniden Geliştirme (Urban Redeveploment)

Ruşen Keleş, kentsel yeniden geliştirmeyi; "Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan yoksul konutların yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde bayındırılması" şeklinde ifade edilmiştir (Keleş, 1998: 139).

Kentsel yeniden geliştime kavramı; "uzun dönemde arazi kullanışı ve nüfus politikalarını yansıtan, şehir ölçeğinde nazım plana uygun olarak evvelce inşa edilmiş bir alanı istimlak etme, bu alanı temizleme ve yeniden yapma, mevcut arazi kullanışını ve nüfus dağılım şeklini değiştirme ve elde geçirme olayı" olarak tanımlamıştır (Çetiner, 1981; akt. Özden, 2002: 97).

Kentsel yeniden geliştirme, ciddi şekilde zarar görmüş ve iyileştirme olanağı olmayan yapıların yıkılıp ve bulundukları arazinin belirli bir tasarım düzeni içerisinde imar edilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir. Fakat çok yüksek maliyetlere ihtiyaç duymasından dolayı eleştirilmektedir (Özden, 2008).

3.3.6 Kentsel Yeniden Oluşum – Dönüşüm (Urban Regeneration)

Anlam olarak yeniden oluşum eylemine karşılık gelen "regeneration" kavramı, kentsel müdahale olarak problem oluşturan bir alanın sosyal, fiziksel, ekonomik ve çevresel şartlarının iyileştirilmesine yönelik bütünleşik ve kapsamlı çözümlemeler içeren bir yaklaşımı ifade eder (Robert ve Sykes, 2000).

Özden (2011: 257) tarafından yeniden oluşum kavramı "Tümüyle yokolmuş, bozulmuş, köhnemiş, dolayısıyla çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarda yeni bir dokunun yaratılması ya da mevcutun iyileştirilmesi ile bu alanlarin kente kazandırılması anlamlarını içerir."

3.3.7 Soylulaştırma (Urban Gentrification)

Soylulaştırma (Gentrification) kavramı, ilk olarak 1964'te sosyolog Ruth Glass tarafından kullanılmış ve tanımlaması yapılmıştır. Soylulaştırma, dar gelir grubunun sahip olduğu yerleşim yerlerinin, orta ve üst sınıfların işgal etmesi ve işçi sınıfın konutlarını satın alması ile bu konutların lüks konut alanlarına dönüştürülmesidir (Uzun, 2002). Soylulaştırma yaşanan bir sürecin sonucudur.

İslam (2009), soylulaştırma kavramını kullanıcının değişimi üzerinden tanımlamasına göre "Soylulaşma, mahallelerin içinde yaşayanlarla birlikte geçirdiği bir değişim sürecidir. Değişimin yönü sürecin soylulaşma olup olmadığını belirler. Değişim eğer mevcut kullanıcıların kendilerinden daha üst statülü kullanıcılarla yer değiştirmesini ve emlak değerlerinde bir artışı beraberinde getiriyorsa bu süreci soylulaşmadır" şeklinde ifade etmiştir.

3.4 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Amaçlarına Göre Sınıflandırılması

Kentsel dönüşümün amaçlarını iyi anlamak için kentsel dönüşümün neden gerekli olduğuna bakmamız gerekmektedir. Kentsel mekân sürekli olarak bir dönüşüm içerisindedir. Kent mekânı birçok farklı nedenlerden dolayı dönüşüm baskısı altına girmektedir (Tekeli, 2003). Kent mekânında dönüşmeyi gündemde tutan nedenler vardır. Birincisi olarak kent nüfusunun sürekli artmasıdır. İkinci olarak kent ekonomisi gelişimi ile dünyaya entegrasyon şeklinin değişmesidir. Üçüncü olarak kent gelişimiyle tüketim alışkanlıklarının değişimi ve altyapının yetersiz olması sonucu kent merkezinin ve çevresinin değişim ve dönüşümün baskısı altına girmesidir. Dördüncü olarak kentin ekonomisindeki gelişmeler kentin toplumsal tabakalaşmasında sürekli olarak yeni bir dönüşüm etkisi yapmasıdır. Beşinci olarak yapıların eskimesi ve performanslarının düşmesi konut alanı dönüştürme talebi oluşturmasıdır. Altıncı olarak doğal afetler ile büyük kayıpların olması sonucu

dönüşüm yapılmasıdır. Bu nedenler artırılabilir. Kentsel dönüşümün nedenlerini belirlemek çözüm üretmek için önemlidir (Tekeli, 2011).

Kentsel dönüşüm, aşağıda belirtilen beş temel amacı gerçekleştirmek ve bu amaçlara hizmet edilmesi için tasarlanmalıdır (Roberts, 2000).

- Kentin toplumsal problemleri ve fiziksel koşullarının arasında arasında güçlü bir bağ kurmak,
- Kentsel dokuyu oluşturan öğelerin fiziksel olarak devam eden değişim ihtiyaçlarına cevap verilmesini sağlamak,
- Kentsel yaşam kalitesini ile refahı arttırılmasını sağlayan ekonomik kalkınmayı ortaya koymak,
- Kentsel alanların etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması ve alanların verimli kullanılması için gerekli olmayan kentsel yayılmayı önlemek,
- Kentsel alanların geliştirilmesi için işbirlikçi ve katılımcı planlama yaklaşımı ile kentsel politikaların oluşmasını sağlamak.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında sadece fizik mekân dönüşümü amaçlanmamalıdır. Ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlar ile birlikte ele alınmalıdır. Teixera göre kentsel dönüşümün amaçları:

- Şehirlerin, kasabaların ve bölgelerin genel refahını, eşitliğini ve rekabet gücünü teşvik etmek;
- Sürdürülebilir kalkınmanın başarılmasına katkıda bulunmak;
- Şehir ve kasabaların miras değerlerini ve yerlerinin benzersizliğini korumak ve yeni faaliyetleri kalkınmanın lokomotifi olarak dinamik hale getirmek;
- Verimli enerji, kaynakların verimli kullanımı, hareketlilik hava kalitesi, kompakt şehir, daha yüksek kentsel yoğunluklar, genişleme kontrolü, esnek çözümler, karma kullanım, eko-döngü altyapıları, yerel alışveriş ve biyoçeşitlilik gibi çeşitli sürdürülebilir çözümlerle şehirleri ve kasabaları geliştirmek;
- Ekonomik, sosyal, fiziksel, çevresel sorunların sürdürülebilir bir şekilde çözülmesine yardımcı olmak;
- Kültür, bilgi, yenilik, yeni endüstriler ve rekreasyonun kentsel dönüşüme katkılarını harekete geçirmek ve geliştirmek;

- Sürdürülebilirliği geliştirebilecek, ekonomik büyümeye katkıda bulunabilecek ve sosyal içermeyi teşvik edebilecek eylemleri belirlemek;
- Sorunlu alanları sürdürülebilir kentsel gelişim yaratmak için fırsatlara dönüştürmek;
- Başlangıçtan itibaren tüm ortakların ve paydaşların, ilgili toplulukların ve yerel toplulukların katılımını harekete geçirmek (Teixeira, 2010).

Polat ve Dostoğlu (2007) ise kentsel dönüşüm amacı aşağıdaki belirtilen dört temel kriterin yerine getirilmesidir. Bunlar;

- Kentin fiziksel çöküşünü durdurması, tarihi dokunun korunması ve sürdürülebilirliğin sağlaması,
- Kentsel alanlarda ekonomik canlılığın sağlanması,
- Yaşam kalitesinin arttırılmasının sağlanması ve kültürlere bağlı dinamiklerin harekete geçirilmesi,
- Dönüşüm süreci içerisindeki ilgili aktörlerin katılımının sağlanmasıdır.

3.5 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Alanlarına Göre Sınıflandırılması

Kentsel dönüşüm uygulamaları birbirinden farklı alanlarda sorunlara çözüm bulmak için kullanılmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları, plansız yapılaşmış alanlarda, kent merkezlerinde, afet ve risk alanlarda, işlevini bitirmiş kentsel alanlarda uygulanmaktadır.

3.5.1 Plansız Yapılaşmış Alanlarda Kentsel Dönüşüm

1950'li yıllarda sanayileşmeyle artan işçi ihtiyacı ile birlikte kentlere göç edilmiştir. Kırdan kentlere göç sonucunda büyük oranda nüfus artışı olmuştur. Kentlerdeki konut stoğu ihtiyacı karşılayamamış ve yetersiz kalmıştır. Ayrıca kamu politikaları geliştirilememiş ya da yetersiz kalmış veya uygulanamamıştır. Göçle gelen dar gelirli kesimin konut ihtiyacından dolayı plansız yapılaşmış alanlar hızlı bir şekilde çoğalmaya başlamıştır (Ataöv ve Osmay, 2007; Koç, 1998). Kırdan kente göçmüş dar gelirli kesimin birçoğu hazine topraklarının üzerinde gecekondu yapmaya başlamıştır (Tekeli, 2009). Plansız alanlarda gecekondu sayısında hızlı bir şekilde artış başlamıştır. Gecekondu kavramı, Türk Dil Kurumu'na göre "İmar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi veya arsalar üzerinde

toprak sahibinin bilgisi ve rızası olmaksızın acele yapılmış konut, kondu" şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2021). Gecekondu sayısının artmasıyla plansız yapılaşmış alanlar giderek büyümüştür. Yerleşim sorunları meydana gelmiştir. Plansız alanlarda yapılaşma üstyapı, altyapı hizmetlerinin yetersiz olduğu ve kalitesi düşük konut alanları meydana getirmiştir. Bundan dolayı plansız yapılaşmış alanlar gerekli müdahalenin yapılması gereken alan haline gelmiştir. Plansız yapılaşmış alanlarda mülkiyet konusu problem oluşturduğu için yasadışılığı ortadan kaldırılması yönünde müdahaleler olmuştur. Plansız alanlarda yapılar imar aflarıyla yasal hale gelmiştir. Sonrasında tekrar plansız dönüşüm süreçleri gerçekleşmiştir. 1984'te yürürlüğe giren "İmar Affı Kanunu" gecekonduların dönüşüm süreçlerinde önemli bir etkisi olmuştur. Bu kanun; gecekondu alanlarında ıslah imar planının yapılması sağlanarak dolaylı bir şekilde kentsel dönüşüm projelerinin oluşmasını sağlamıştır. Aynı zamanda gecekondularda kat sayısı artması, alınıp satılması ve mütaahhitlerin eline verilmesine olanak sağlamıştır (Uzun, 2006: 50). Gecekondular apartmanlara dönüşmüştür. Sadece fiziksel olarak bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu durum plansızlığı çözmemiş aksine bu alanlardaki problemleri arttırmıştır. Plansız alanlarda yapılaşmanın ortaya çıkardığı sorunların giderebilmesi ve değişen toplumsal ihtiyaçların karşılanabilmesi için kentlerin planlanması ve yapılanması gündeme gelmiştir. Bu kapsamda geliştirilen planlar ve projeler kentsel dönüşüm adı altında yapılmaktadır (Yaman ve Şahinbaş, 2017).

3.5.2 Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm

Kent merkezleri dinamik bir yapıdadır. Devamlı olarak değişim içerisindedir. Sanayi devrimi sonrasında kent merkezlerinde yaşayan üst ve orta gelir grubundaki insanlar kent merkezinin dışına kent çeperine yönlenmişlerdir. Kent merkezleri alt gelir grubundan insanların olduğu alanlara dönüşmüştür. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle alt gelir grubundaki insanlar binalara gerekli yatırımı yapamamıştır. Kent merkezlerinde kentsel çöküntü alanları haline dönüşmüştür. 1980'den sonra kent merkezleri tekrar önem kazanmıştır. Çöküntüleşmiş ve yıpranmış alanlardaki dönüşüm hız kazanmıştır. Orta ve üst gelir grubundaki kent sakinlerinin tekrar kent merkezine olan ilgisi ile birlikte emlak fiyatlarındaki artış, sosyal ayrışma alt gelir grubundaki kent sakinlerini yaşadıkları kent merkezinden taşınmak zorunda bırakmıştır (Yılmaz, 2015).

Diğer dönüşüm alanları ile benzer nedensellikler göstermesinin yanı sıra, bir taraftan yerel ekonomik kalkınmanın sağlanması ya da küresel rekabet hedeflerine koşut olarak, öteki taraftan ekonomik canlılık açısından kent merkezlerinde dönüşüm uygulamaları yapılmaktadır (Alp, 2005).

3.5.3 Afet ve Risk Alanlarında Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla, bireylerin sağlığını ve hayatını etkileyecek afet ve risk alanlarında yapılaşma engellenmektedir. Sağlıksız bir durumda olan ve yıkılma riski taşıyan yapıların acilen boşaltılmasıyla bireylerin yaşama hakkı korunmaktadır (Tekeli, 2006).

Afet ve risk alanlarında yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarında aşağıdaki sorulara cevap verilmesi bu alanda afet etkilerinin azaltılmasına ve stratejilerin belirlenmesinde yardımcı olabilecektir (Öztaş, 2005).

- Kentte karşılaşılabilecek doğal afetler hangileridir?
- Altyapı sistemlerinin zarar görebilirlik durumu nedir?
- Kentte karşılaşılabilecek riskler hangileridir?
- Risk kabul edilebilir seviyede mi?
- Kentteki risk alanlarından hangisinin önceliklendirilmesi gerekir?
- Riskleri azaltabilmek için yüksek maliyetlerin önüne nasıl geçilebilir?
- Stratejiler politik hedeflere uygun mu?
- Risk azaltma önlemlerinin mevcuttaki programlarla entegresi sağlanabilir mi?

3.5.4 İşlevini Yitirmiş Kentsel Alanlarda Kentsel Dönüşüm

İşlevini yitirmiş veya yitirmekte olan liman/dok, sanayi alanlarını kente yeniden kazandırmak amacıyla bu kentsel alanlardan kentsel dönüşüm yapılmaktadır.

Kentlerin göç alması ve hızlı kentleşme ile birlikte kentin yakınına kurulmuş sanayi alanları zaman içerisinde kentin içerisinde kalmıştır. Kent içerisinde kalmış sanayi alanları zaman içerisinde ekonomik işlevlerini ve canlılıklarını yitirerek çöküntüye uğrayan alanlar haline gelmiş ve kendiliğinden boşaltılmıştır. Veya kent içerisinde kalmaya devam eden bu alanlar halkın sağlığını olumsuz etkilediğinden yerel yönetimler aracılığıyla boşaltılmıştır. İşlevini yitirmiş sanayi alanları yıkıntı alanlarına dönüşmüştür (Demirkıran, 2008). Bu yıkıntı alanlarının, kente geri

kazandırılmasına yönelik planlar yapılarak dönüştürülmesi sağlanmalıdır (Özden, 2002).

2. Dünya Savaşı'ndan sonra liman ve dok alanları terk edilmiştir. İşlevini yitirmiş alan haline gelen bu alanlar zamanla çöküntü alanı haline dönüşmüştür. Kentte yeniden yapılanmalar için önemli potansiyel alanlardır. Bu alanlar; reaktif amaçlı kamusal kullanım, ticari faaliyet, konut, günübirlik kullanım ve turizm alanları olarak değerlendirileceği gibi farklı mekansal tercihler ile kente tekrar kazandırılması mümkündür (Alp, 2005).

Yukarıdaki bölümlerde sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm kavramının gelişimi ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir. Aşağıda 3.6 bölümünde bu iki kavramın birbiriyle ilişkisi ele alınacaktır.

3.6 Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Artan nüfus ile hızlı kentleşme süreçleri, kentsel mekanlarda sürdürülebilirlik gereksinimini oluşturmuştur. Kentsel dönüşüm uygulamalarında sürdürülebilirliğin ele alınması kentlerimiz açısından önemlidir. Kentsel dönüşüm, sürdürülebilirliğe ulaşmada bir araç olarak kullanılabilir. Kentsel dönüşüm süreçleri yukarıda da anlatıldığı gibi kentlerimizin değişen ve gelişen yapısı içerisinde kaçınılmazdır. Sürdürülebilirliğin kentsel dönüşüm gibi kaçınılmaz olan bir sürecin içerisinde değerlendirilmemesi düşünülemez ve değerlendirilmesi gerekir. Kentsel dönüşüm uygulama ve politikalarının tanımlanmasında sürdürülebilirlik yaklaşımlarına olan ihtiyaç giderek daha fazla ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı sürdürülebilir kentsel dönüşüm anlayışına geçiş yapmak gerekir. Kentsel dönüşüm açısından sürdürülebilirlik önemlidir.

Kentsel sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi sürdürülebilir kentsel mekanların var olmasıyla mümkündür. Kentin eskiyen çöküntüye uğramış kentsel alanlarının yeniden kentte kazanımı kentsel dönüşüm ile sağlanmaktadır. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm, kentsel gelişimi sürdürülebilirlik hedeflerine yönlendirebilen bütüncül yaklaşım ve radikal değişime dayanan yapısal dönüşüm süreçlerini ifade eder. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm kentsel alanlardaki gelişim veya değişim ile ilgilidir (McCormick vd., 2013).

Kentsel dönüşüm projeleri yerel halkın katılımını sağlayacak biçimde sürdürülmelidir. Dönüşüm projelerinden yer alan aktörlerin sorumluluklarının belirlenmesi gerekmektedir. Yerelin geleceği üzerinde söz hakkına sahip aktörler ve yerel halkın, kentsel dönüşüm süreci içerisinde yer alması sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır. Dönüşüm projelerinin sürdürülebilirlik açısından uzun erimli çözümler sağlamalıdır. Bu projelerin, kurumsal yapıları değişken olsa da birbirinden farklı ilgili gruplar içerisinde ortaklıklar oluşturularak sürdürülmesi sağlanmalıdır. Diğer önemli nokta, ilgi gruplarının kentsel dönüşüm projelerini sahiplenmesi gerekmektedir (Akkar, 2006).

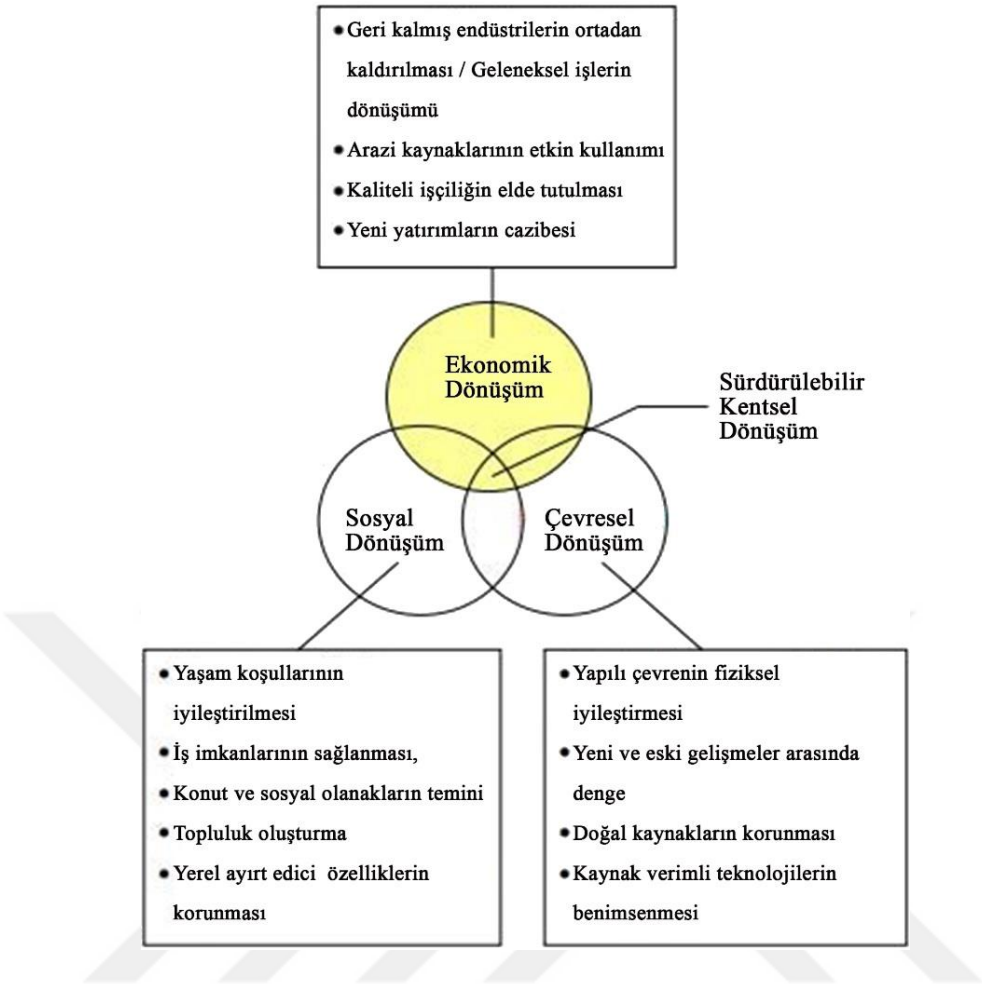
Sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılı kentsel dönüşümün öne çıkan konular; konut, arazi kullanımının planlaması, tasarım, inşaat, yenilenebilir enerji, enerji tüketimi, su tüketimi, atık tüketimi, ekonomi, ulaşım, sosyal adalet, iklim değişikliği, yönetişim, güvenlik, yeşil kamusal alan gibi başlıkları içermektedir (Tallon, 2010).

3.6.1 Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm

Kocabaş (2011)'a göre sürdürülebilir kentsel yerleşimler: Kamusal mekanlar ile yeşil alanın bütünleşik bir şekilde planlandığı; çeşitlilik içeren sosyal donatı alanlarına eşit erişimin sağlandığı; kültürel mirasın korunup kent dokusuna entegre edildiği; düşük karbonlu konutların yapılaşmasının sağlandığı; yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanıldığı; ulaşım sistemlerinde sürürdürülebilirliğin sağlandığı yerleşimlerdir.

Sürdürülebilir kentsel dönüşüm, küresel ısınma, mevcut ekonomik durum, enerji tüketimi sosyal dışlanma ve kentsel gerileme gibi temel sorunların çözümüne katkı sağlayabilir (Teixeira, 2010).

Sürdürülebilir kentsel dönüşümün boyutları bütün olarak ele alınmalıdır (Şekil 3.1). Bunlar: Ekonomik dönüşüm, sosyal dönüşüm ve çevresel dönüşümdür (Lee, 2008).

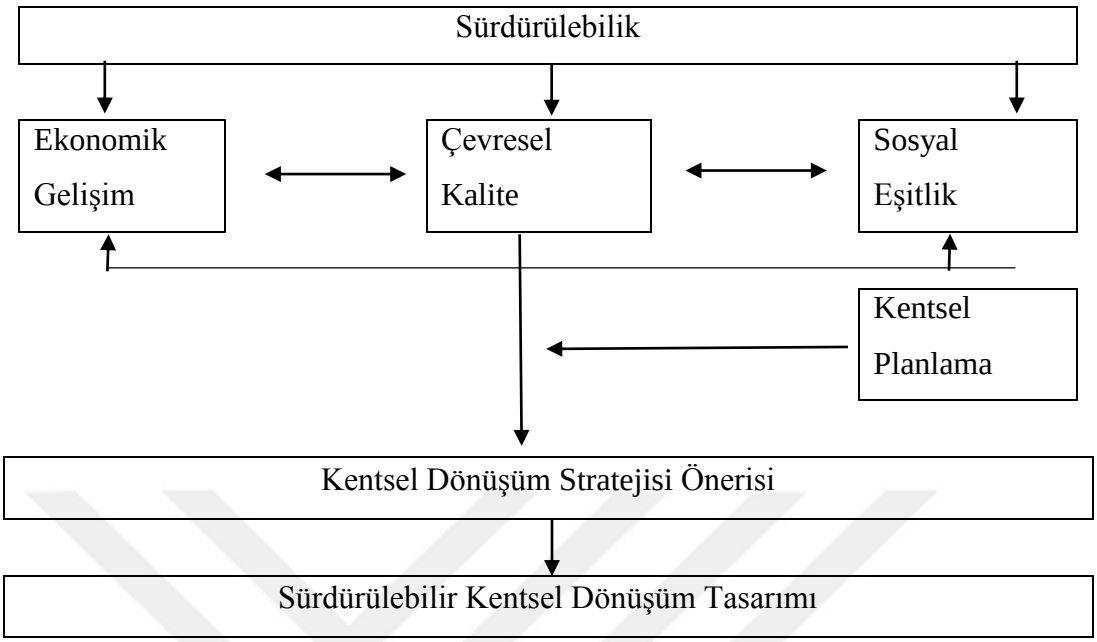
Şekil 3.1 Sürdürülebilir kentsel dönüşüm boyutları (Lee, 2008: 42)

Literatürde sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ilgili tartışmalar, sürdürülebilirliği sadece çevresel bir endişe olarak görmenin ötesine geçerek, ekonomik ve sosyal boyutlarıda içermesine geçmiştir (Bramley ve Power, 2009). Sürdürülebilir kentsel dönüşümün sağlanması için bu boyutların birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Kentler dönüşüp yenilenirken ekonomik, sosyal, çevresel gereksinimlerinin sağlanması hedeflenmelidir. Bu gereksinmelerin bütüncül bir şekilde ele alınması gereklidir.

3.6.2 Kentsel Dönüşümde Sürdürülebilirlik Ölçütleri

Kentsel dönüşümde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ekonomik, sosyal, çevresel boyutlar dikkate alınmalıdır. Sürdürülebilir bir kent oluşturmak için kentsel dönüşümde sürdürülebilirliğin sağlanmasına etki eden boyutlar bütünleşik bir şekilde ele alınmalıdır. Lee (2008: 46) tarafından "Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Yaklaşımının Kavramsal Çerçevesi" başlığında oluşturulan çerçeve

yazar tarafından geliştirilip düzenlenmiştir. Geliştirilen modelin sürdürülebilirlik ölçütleri arasındaki ilişki şeması aşağıdaki Şekil 3.2'de belirtilmiştir.

Şekil 3.2 Sürdürülebilir kentsel dönüşüm yaklaşımının kavramsal çerçevesi (Lee, 2008).

Lee (2008)'nin şekilde de belirttiği gibi kentteki değişim ve dönüşümün sürdürülebilirlik ekseninde ele alınabilmesi için; ekonomik gelişim, çevresel kalite ve sosyal eşitlik ilkeleri ile birlikte ele alınması gerekir. Kentsel dönüşüm süreçlerinin çözüm odaklı ilerleyebilmesi için çok boyutlu bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Kentsel planlama çalışmaları sürdürülebilirlik ekseninde gerçekleştirilmesi gerekir. Bu ilkeler ve bu ilkeler doğrultusunda oluşturulan kentsel planlanma çalışmaları doğrultusunda yol haritası oluşturularak sürdürülebilir kentsel dönüşüme ulaşabiliriz.

3.6.2.1 Kentsel Dönüşümde Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe doğru ilerlemenin gerçekleşmesi için beklenen finansal kaynakları içerisinde sağlanmasıyla ilişkili olarak görülmektedir. Bundan dolayı ekonomik olarak sürdürülmeyen kentsel dönüşüm uygulamalarının, sosyal ve çevresel yönden de sürdürülmesi beklenemez. Sosyal ve çevresel sürdürülebilir kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleşmesi için ekonomik sürdürülebilirliğinde olması gereklidir (Gilbert vd., 2009).

Kentsel dönüşüm kentin ekonomik olarak da sürdürülebilirlirliğini sağlamalıdır. Ekonomik dönüşüm, yerel ekonominin rekabet gücünü ve çekiciliğini arttırmayı

ardından büyümesini teşvik eder. Arazi kaynaklarının etkin kullanımı, geleneksel sanayinin geri dönüştürülmesi, toplumdaki çalışanların emeğini korunmayı ve yeni yatırımlar çekmeyi sağlayan programlar içerir (Lee, 2008).

3.6.2.2 Kentsel Dönüşümde Sosyal Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik, sivil toplumun evrimi ile uyumlu, sosyal ve kültürel açıdan farklı grupların uyum içerisinde yaşamalarını sağlayan bir ortam oluştururken bunun yanında toplumun tüm grupları için yaşam kalitesinde iyileştirmelerle sosyal bütünleşmeyi teşvik eden gelişme veya büyümedir. Bu tanım, toplumsal sürdürülebilirliği toplumun kolektif işleyişi ve bireysel yaşam kalitesi sorunları açısından tartışmaktadır. Kentsel sosyal sürdürülebilirliği, bir kentin insan etkileşimi, iletişim ve kültürel gelişim için uzun erimli, uygun bir ortam olarak işlev görme yeteneğinin devam etmesidir (Bramley ve Power, 2009).

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için toplumun sürdürülebilirlik bilinci geliştirilmelidir. "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi" sürdürülebilir toplumu: "Sürdürülebilir toplumlar; doğal ve tarihi kaynakların korunduğu, iş olanaklarının olduğu, yerleşim yayılmasının kontrol altına alındığı, çevresi güvenli, eğitimin hayat boyu sürdüğü, ulaşım ve sağlık hizmetlerine kolay ulaşıldığı ve tüm bireylere hayat kalitesini arttırma fırsatının tanındığı toplumlar yaratmak için, insanlara birlikte çalışma cesareti veren toplumlardır" olarak tanımlamaktadır (Yönet ve Yirmibeşoğlu, 2005: 262).

Kentsel dönüşümde sosyal sürdürülebilirlik; katılım, yaşam kalitesi, eşitlik, erişilebilirlik, kültür ve kimlik konuları üzerinden ele alınmalıdır (Colantonio ve Dixon, 2009).

3.6.2.3 Kentsel Dönüşümde Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik, mevcut ve gelecek nesillerin kaynak ve hizmet gereksinimlerini, bunları sağlayan ekosistemlerin sağlığından ödün verilmeden karşılanmasıdır (Morelli, 2011). Doğal sermayenin korunmasıdır. İklim değişikliği, kaynak yönetimi, enerji ve atık yönetimi gibi konularından oluşmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik açısından, doğal kaynak korunması ve yönetimi; ekonomik büyümeyi çevre baskılarından ayırmak; biyoçeşitlilik ve doğaya saygı önemlidir (Moldan vd., 2012).

Kentsel dönüşümde olumsuz çevresel etkilerin azaltılarak sürdürülebilirliğe ulaşması sağlanmalıdır. Kentsel dönüşümde çevresel sürdürülebilirlik; İnşaat sırasında kirliliği azaltarak, yeşil alanları arttırarak, enerji tüketimini azaltarak, çevre dostu inşaat malzemeleri kullanarak, atık yönetimi sağlanarak, kaynak tüketimi dengede tutularak, çevre dostu ulaşım türleri yaygınlaşarak sağlanabilir.

Sürdürülebilirlik ölçütleri ekonomik, sosyal ve çevresel başlıklar altında toplanmıştır. Sürdürülebilirliğin üç ölçütüne eşit şekilde önem verilerek bütüncül şekilde ele alınması gerekir. Kentsel dönüşümde sürdürülebilirlik ölçütleri ile SKA-11 no'lu amaç olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" alt hedeflerinin ilişkisi aşağıdaki Tablo 3.1'de verilmiştir (UN, 2015; Lee, 2008; Barron ve Gauntlett, 2002; Colantonio ve Dixon, 2009).

Tablo 3.1 SKA-11 hedefleri ile sürdürülebilirlik ölçütleri ilişkisi

SKA-11 HEDEFLERİ		KENTSEL DÖNÜŞÜMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÖLÇÜTLERİ	
11.1	Yeterli, Güvenli ve Erişilebilir Konutlar	• Kendini Dönüştürebilme/ Finansman • Yerel Ekonomi • İstihdam • Döngüsel Ekonomi • Destek	EKONOMİK
11.2	Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri		
11.3	Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı		
11.4	Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması	• Eşitlik • Çeşitlilik • Yaşam Kalitesi • Erişilebilirlik • Topluluk • Kimlik • Demokrasi ve Yönetişim • Kapsayıcılık	SOSYAL
11.5	Doğal Afetlerin Olumsuz Etkilerinin Azaltılması		
11.6	Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması		
11.7	Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması		
11.A	Güçlü Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Planlaması	• Atık Yönetimi • Çevre Yönetimi • İklim Adaptasyonu • Enerji Yönetimi • Sürdürülebilir Ulaşım • Sürdürülebilir Yapılar • Afet Risk Yönetimi	ÇEVRESEL
11.B	Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması		
11.C	Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar		

Yukarıdaki tablo kentsel dönüşüm uygulamalarında sürdürülebilirlik değerlendirme matrisinin oluşmasında ara katman niteliğindedir. Bu ara katmanda sürdürülebilir kentsel dönüşüm ölçüt temalarının SKA-11 ile ilişkisinin kurulması kentsel dönüşüm uygulamalarında sürdürülebilirlik değerlendirme matrisinin çerçevesinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

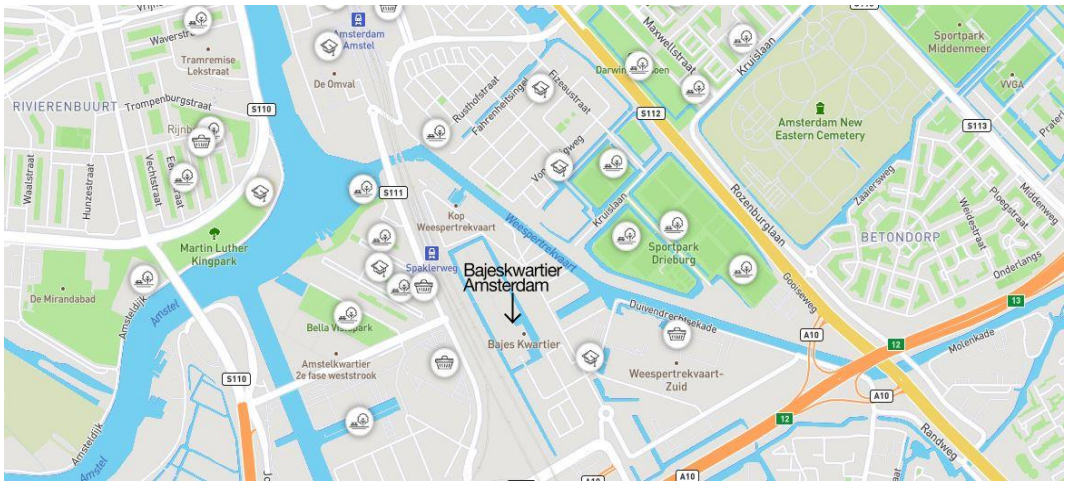
Sürdürülebilirlik ölçütlerini kapsayan SKA-11 madddesi doğrultusunda aşağıdaki bölümde uluslararası kentsel dönüşüm uygulamalarından iki örnek incelenecektir. Bu uygulama örneklerindeki seçim kriteri tezin dördüncü alt bölümünde incelenen Türkiye'den seçilen örneklerle benzer nitelikteki alanlarda dönüşüm yapılmasıdır. Uluslararası kentsel dönüşüm uygulama örnekleri arasından seçilen Amsterdam ile Türkiye'den seçilen Bayrampaşa örneği eski hapishane alanlarında yapılan kentsel dönüşüm projeleridir. Dönüşüm öncesi fonksiyonlarının ve dönüşüm alanı büyüklükleri benzerdir. Diğer uluslararası kentsel dönüşüm uygulama örnekleri arasından seçilen Elephant & Castle ile Türkiye'den seçilen Fikirtepe örneği merkeze yakın alanlarda yapılan kentsel dönüşüm projeleridir.

3.6.3 Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Uygulama Örnekleri

Bu bölümde eski hapishane alanını sürdürülebilir yaşam alanına dönüştüren çevresel sürdürülebilirliğin ön planda tutulduğu Amsterdam Bajes Kwartier Master Planı ve katılımın ön planda tutulduğu Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi incelenecektir.

3.6.3.1 Amsterdam Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi

Hollanda'nın Amsterdam kentinde bulunan Bijlmerbajes, 1970'lerde inşa edilmiş eski bir hapishane kompleksidir (Şekil 3.3). Eski hapishanenin 14 katlı 6 kulesi ve idari binası bulunuyordu (Şekil 3.4). Amsterdam şehir merkezinin gelişmesi ve büyümesi ile Bijlmerbajes hapishanesi'nin çevresindeki alanlar önemli hale gelmiştir. 2016 yılında hapishane kapatılır. Bu alandaki gelişmelerden sonra OMA, LOLA Landscape ve FABRICations iş birliğiyle sürdürülebilirlik ilkelerini ele alınarak bu alanda Bajeskwartier master plan çalışması yapıldı. 7.5 hektarlık eski hapishane kompleksi (Bijmerbajes) alanında sürdürülebilir yaşam alanı tasarlanmıştır ("Bajes Kwartier", 2017; Arkitera, 2017; "Former prison Bijlmer Bajes", 2017).

Şekil 3.3 Bajeskwartier master plan çalışması konumu (“Bajes Kwartier”, 2017)

Şekil 3.4 Bijlmerbajes eski hapishane alanı (“Former prison Bijlmer Bajes”, 2017)

Bajes Kwartier master plan projesinde kavramsal olarak Bijlmerbajes'in “ada karakterini” koruyacak şekilde tasarlanmıştır. Yeni bir yaşam alanına dönüştürülecek proje için toplam altı kuleden beşinin yıkılıp diğerinin dikey tarım merkezine dönüştürülmesi planlanmıştır. Ayrıca eski kulelerden sökülen malzemenin yüzde 98'ini yeniden kullanacaktır. Proje sürecinde yer alan OMA'dan bir temsilci malzemelerin kentsel gelişimde nasıl geri dönüştürüleceğini şöyle açıklamaktadır: “Yapı malzemelerinin yeniden kullanımı, yeniden geliştirme planlarının önemli bir parçasıdır. Mevcut duvarlardaki prefabrik elemanlar, yeni konut binaları için kaplama olarak yeniden kullanılacak. Hapishane parmaklıkları korkuluk olarak kullanılacak ve hücre kapıları yeni yaya köprülerinin kenar panelleri olacak.” Yaya ve bisiklet yolları planlamada önemli bir yere sahiptir.

Arabasız bir ortamı teşvik etmek amaçlanmıştır. Karbon emisyonlarını dengelemek için tamamen yeşil yaşama adanmış bir yapı üretmenin yanısıra, güneş panelleri ve rüzgar türbinleri aracılığıyla enerji üretilmesi amaçlanmıştır (Spaen, 2019).

Şekil 3.5 Bajes Kwartier master plan çalışması (Wang, 2017)

Bajes Kwartier master plan çalışması sağlıklı yaşam, iklim değişikliğine karşı dayanıklı, sürdürülebilir enerji ve kentsel gıda sistemleri için yenilikçi sürdürülebilir çözümler uygulamaya yönelik önemli sürdürülebilirlik hedeflerine sahiptir (Şekil 3.5). Bu hedefler şunlardır (AMS-Institute, t.y);

- Enerji açısından nötr mahalle;
- Gazsız ve enerji tasarruflu mahalle;

- Atık döngüsü (biyolojik atıkların (yeniden) kullanımı);
- Malzemelerin yeniden kullanımı, geri dönüşümü;
- Su geri kazanımı;
- Sağlıklı Kentsel Yaşam ve;
- Trafiğin az olduğu mahalle.

Proje Alanı

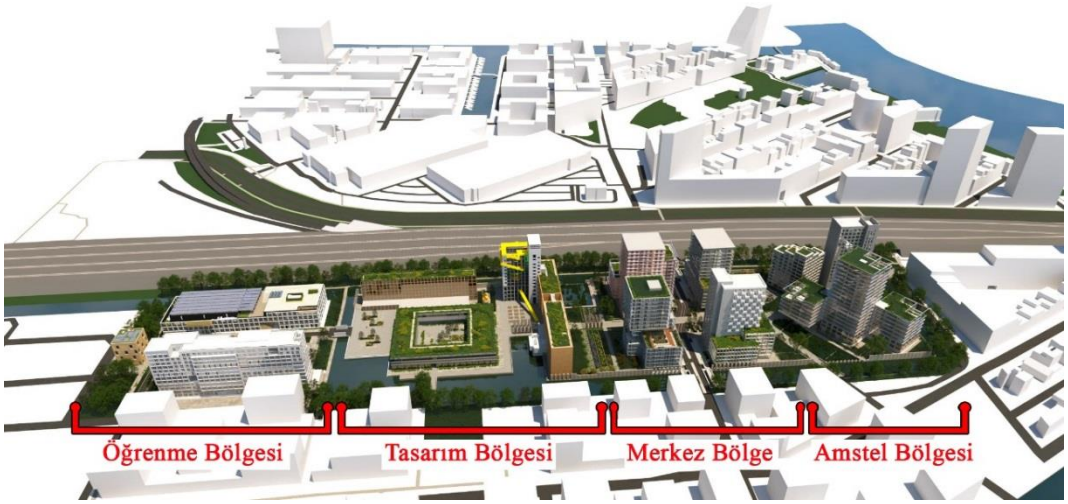
7.5 hektarlık eski hapishane kompleksi alanında 135.000 m^2 inşaat alanı tasarlanmıştır (Şekil 3.6). Bajes Kwartier kentsel dönüşüm projesi canlı, yaşayan, sürdürülebilir mahalle olma konseptinde ele alınarak içerisinde birçok işlevi barındırmaktadır (Şekil 3.7). Dikey tarım kulesi, galeriler, yeme-içme alanları, tasarım stüdyoları, okul, spor alanları, sağlık merkezi gibi işlevler mevcuttur. Ayrıca Master plan, %30'u uygun fiyatlı konutlara ayrılan, kiralık ve lüks apartman dairelerini içeren yaklaşık 1.350 konut birimini içermektedir (Spaen, 2019).

Şekil 3.6 Bajes Kwartier proje görseli (Spaen, 2019)

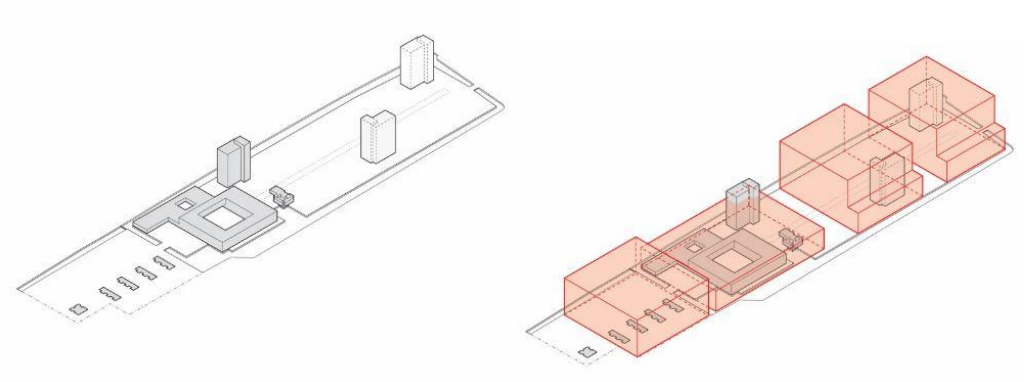
Şekil 3.7 Bajes Kwartier master plan fonksiyonları (“Space To Grow”, t.y kaynağından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Şekil 3.8 Bajes Kwartier master plan bölgeleme (“Space To Grow”, t.y kaynağından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

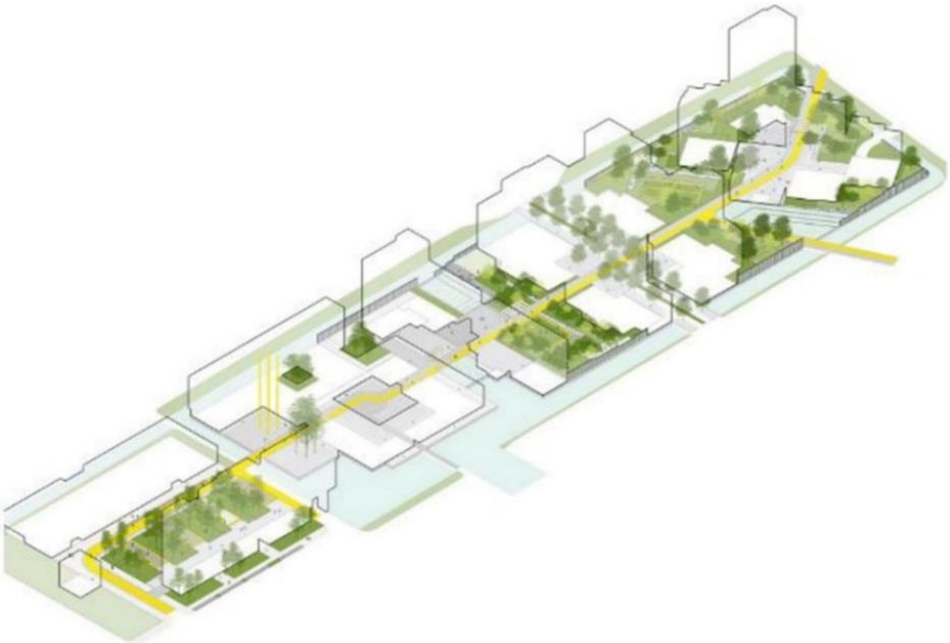
Bajes Kwartier master plan projesi dört bölgeden oluşmaktadır (Şekil 3.8). Her bölgenin kendine ait işlevi, karakteri ve görünümü vardır. Güneyden kuzeye doğru öğrenme (bilgi) bölgesi, alanın kültürel kalbi olan tasarım bölgesi, merkezi bölge

ve amstel bölgesidir. Her bölge Bijlmerbajes hapishanesine gönderme yapmaktadır. Her bölgede tarihi referans bulunmaktadır (Şekil 3.9). Geleceğe yönelik olarak tasarlanan alanda aynı zamanda geçmişe gönderme yapan yapılar korunmuştur (“Dynamic Vertical City”, t.y).

Şekil 3.9 Bajes Kwartier bölgeleme konsepti (“Gemeenteblad van Amsterdam”, 2021)

Bajes Kwartier Bahçeleri; Peyzaj tasarımında 70 farklı bahçe bulunmaktadır. Sebze ve meyve bahçeleri, tırmanmak ve fitness yapmak için spor bahçeleri, su bahçelerinin yer aldığı farklı kullanımda bahçeler bulunmaktadır. Bahçeler birbirine bağlı ve halka açık bir şekilde tasarlanmıştır (Şekil 3.10). Bahçeler arasındaki süreklilik yeşil rota oluşturularak sağlanmıştır (Lola, t.y).

Şekil 3.10 Bajes Kwartier bahçeleri (Lola, t.y)

Cezaevinden yeşil, canlı bir şehir merkezine geçiş için kapsamlı tasarım yapılmıştır. Alan içerisindeki çeşitli bahçeler canlı keyifli bir yaşam alanı sağlamaktadır ("Dynamic vertical city", 2023).

Projede bulunan yeşil kule geçmişte kadın hapishanesi olarak kullanılıyordu. Eski hapishane olan yeşil kule, korunarak geçmişe gönderme yapıp geleceği kucaklayan bir yapıya dönüştürülmesi planlanmıştır. Sürdürülebilir yeniliklerin bir araya geldiği yapıda büyüleyici sarı merdivenin kamuya açık erişim sağladığı dikey park oluşturulmuştur (Wang, 2017).

Enerji açısından nötr mahalle; Bajes Kwartier master plan çalışmasında enerji açısından nötr mahalle oluşturmak için iyi yalıtım malzemeleri, hava geçirmez cepheler ile binaların çok az enerji tüketmesi amaçlanmıştır. Güneş panellerinden enerji talebinin çoğu üretilecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca organik atıklardan da enerji üretilecek şekilde planlanmıştır. Atık transformatörleri kompostlama tesisinde organik atıkları elektriğe dönüştürecektir. Organik atıkların mahalleden toplanıp elektriğe dönüştürülmesi amaçlanmıştır ("Circulair Living", t.y).

Enerji performansı, hava kalitesini iyileştirme gibi faydalarından dolayı yeşil çatı uygulaması yapılmıştır.

Malzemelerin yeniden kullanımı; Eski hapishanenin malzemelerinin çoğunun yeniden kullanılması hedeflenmiştir (Spaen, 2019).

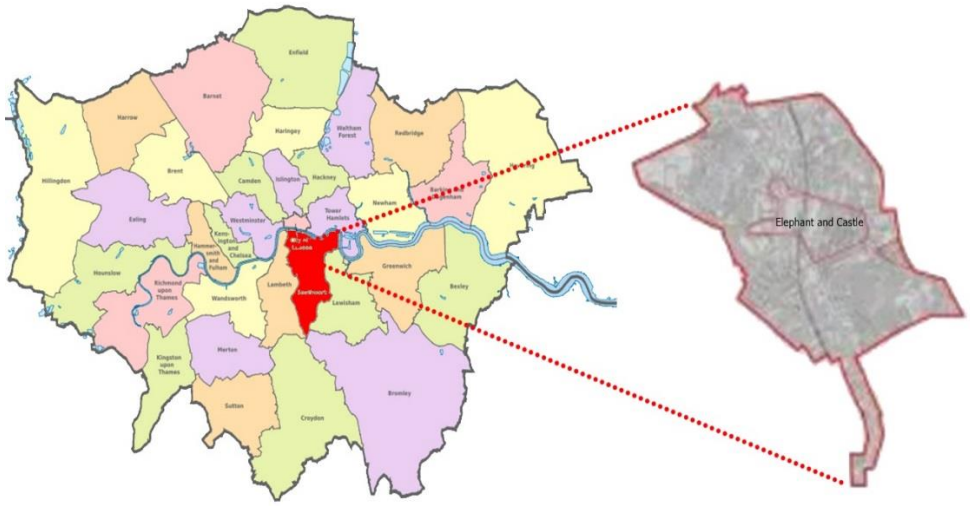
Su geri kazanımı; Bitkilerle dolu su bahçeleri, suyun dolaşımını ve temizlenmesini sağlamaktadır. Yağmur suyu toplama sistemleri ile yeniden kullanılması sağlanmaktadır.

Bajes Kwartier Projesi; sürdürülebilirliğe ve döngüselliğe şehirde sağlıklı ve mutlu yaşama önem veren projedir.

3.6.3.2 Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi

19. yy dan itibaren kentler dönüşmektedir. Sanayi devrimi kentlerin dönüşümünde dönüm noktasıdır. Özellikle İngiltere kentsel dönüşümü ilk yaşayan kurumsal yapıların başında gelen ülkelerden biridir. İngiltere geneli, başkent Londra özelinde, birçok kentsel dönüşüm modeli uygulanmasından kaynaklı yenileşme ve dönüşüm kavramlarıyla birlikte sosyal politikalar ve sürdürülebilirlikte yer almaktadır (Demirsoy, 2006).

Elephant & Castle kentsel dönüşüm projesi, Londra'nın Southwark ilçesinde merkezi bir konumunda bulunmaktadır (Şekil 3.11). 19. yüzyılda sanayi ve tersanede çalışan işçi konutlarının bulunduğu ve 2. Dünya savaşının etkisiyle kentsel çöküntü alanına dönüşen Elephant ve Castle bölgesi, atıl durumdadır. İlçe yönetimi tarafından bölgede bulunan köhneleşmiş konutlar satın alınarak bu yerleşim merkezinde yaşayan işçiler için yeniden geliştirilmiştir. Fakat sonraları bölgedeki belediye konutları, trafikten kaynaklı hava kirliliği ve sosyal yoksullukla savaşan niteliksiz bir hale dönüşmüştür. Alt gelir grubunun yaşadığı ve yüksek oranda kentsel yoksulluğun olmasından dolayı bölgede kentsel dönüşüm projesi uygulanması için yeniden bölgeyi planlama kararı alınmıştır (Pestil, 2015). Ancak bu bölgede kentsel dönüşüm uygulama projesinin gerçekleşmesindeki en temel neden, kuzey güneyi birbirine bağlayan ana ulaşım ağının üzerinde bulunması ve kamu ulaşımındaki temel bağlantı merkezlerine sahip olmasıdır (Elephant & Castle Regeneration Partnership, 2002a akt. Keskin, Sürat ve Yıldırım, 2003).

Şekil 3.11 Elephant and Castle konumu (Wikidata, t.y)

Elephant & Castle kentsel dönüşüm projesinin uygulamaya geçirilebilmesi için merkezi yönetim fon desteği sağlamıştır.

Elephant & Castle kentsel dönüşüm projesi Master plan ile SRB süreçlerinin bütünleşik bir biçimde yürütülmesi ile gerçekleştirilecek projedir. SRB süreci 1999 yılında hükümetin bu bölge için ayırdığı fon çerçevesinde gerçekleştirdiği ve sosyal meselelere ağırlık veren ve ilk yedi yılın içerisinde gerçekleştirilecek bir süreçtir. Master plan süreci ise; bölgenin ekonomik olarak kalkınması için özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilen süreçtir (Keskin vd., 2003). SRB fonu, "bölgenin

çevresel iyileştirme ya da yeni ve yenilikçi sosyal altyapının geliştirilmesini kolaylaştırmak için ulaşım bağlantılarının yeniden oluşturulması gibi büyük yatırımları gerektirecek konuların yenileşme sürecine kritik bağlantılarını yaparak sosyal ekonomik ve çevresel bozulmanın yaratmış olduğu kısır döngüyü kırmada" kulllanılmaktadır (Elephant & Castle Regeneration Partnership, akt. Keskin vd., 2003). Fon sosyal dışlanmışlıklada mücadele etmek için kullanılmaktadır. Hükümetin fon desteği sağladığı süreçte gelişmeyi aksatacak herhangi bir duruma bağlı olarak fonu geri çekmesinin söz konusu olması, dönüşüm projesinin güçlü bir ortaklık çerçevesinde olumlu yönde dönüşüm yapılmasını amaçlayan sağlam stratejilerin ve ilkeler üzerinde kurulması ardından uygulanması gerekmektedir (Keskin vd., 2003).

Kentsel dönüşüm projesinin ana hedefleri aşağıda verilmiştir:

- Kentte kaçınılan bir yerden olması istenilen yaşanabilir bir hale dönüştürülmesi,
- Toplu taşıma merkezli ulaşımın sağlanması,
- Yerel ekonomik kalkınmanın sağlanması,
- Proje sürecine halkın aktif katılımının sağlanması,
- Sosyal olarak dışarıda bırakılan insanlarla güçlü sosyal bütünleşmenin sağlanması. (Alp, 2005).

Bu hedefler doğrultusunda yapılacak eylemler için 5 program alanı aşağıda verilmiştir:

- "Sürdürülebilir şehir bağlantısı"; boş zamanların değerlendirilebilmesi ve gelişime katkı sağlayabilecek mekanlar oluşturmak
- "Ulaşım Bağlantısı"; Elephant & Castle bölgesini önemli ulaşım merkezi olarak ön plana çıkarmak, trafik sorununu çözmek
- "Girişim Bağlantısı"; yerel ekonomik kalkınmayı desteklemek ve bölgede işsizliğin azaltılarak istihdam sağlanmak
- "Toplum Bağlantısı"; bölgedeki yenileme çalışmalarına ortaklığa dayanarak katkı sağlayabilecek şekilde yerel gruplar oluşturmak ve güçlendirmek
- "Bireysel Bağlantı"; sosyal açıdan dışlanmış bireylerin bölgelerinin dönüşümünden faydalanabilmeleri amacıyla programlar düzenlemek

şeklinde program alanları tanımlanmıştır (Elephant & Castle Regeneration Partnership, 2002a akt. Keskin vd., 2003: 407).

Düşük gelire sahip yerel halkı yerinden etmeden Elephant & Castle bölgesinin çok işlevli bir merkez haline getirilmesi bu projenin hedefleri arasındadır (Alp, 2005).

Elephant & Castle bölgesindeki kaynakların verimli kullanılmasında ve hızla büyüyen kent sorunlarının çözülmesinde ortaklık kurulunun oluşmasının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu yönde Elephant & Castle kentsel yenileme projesinin ana temeli; yerel halk, yerel işletmeciler, sivil toplum kuruluşları gibi geniş toplumsal katılıma dayanan ortaklığa dayanmaktadır (Keskin vd., 2003).

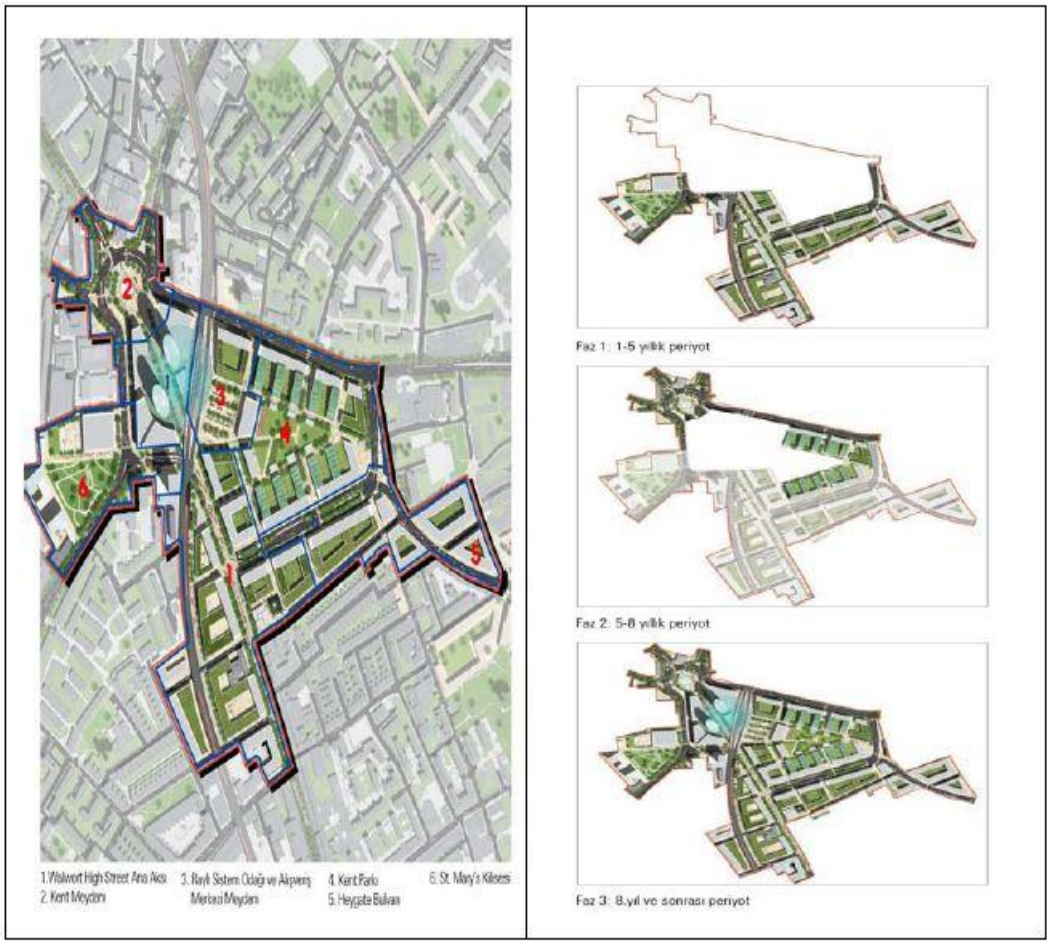
Ortaklık kurulu'na bağlı bir şekilde birçok konuda faaliyet gösteren alt gruplar oluşturulmuştur. İlk etapta bu gruplar ve faaliyet alanları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- "Çevre ve Yasam Kalitesi Grubu; Elephant & Castle'ın bütün çevresini ve yasam kalitesini iyileştirilmesine yol gösterecek olan projelerle ilgilenmektedir. (Örneğin daha az kirlilik, daha fazla açık alan, daha iyi sağlık, daha az suç gibi)
- Eğitim ve Öğretim Grubu; eğitim, öğretim ve istihdama daha iyi erişebilirlik sağlama yoluyla yerel insanların fırsatlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.
- Yerel İş Konsorsiyumu; dönüşüm projesinin özelliklede yerel is sektörüne etkileri ve sunduğu fırsatları inceleyen grup." (Elephant & Castle Regeneration Partnership, 2000 akt. Keskin vd., 2003).

Belirtilen gruplara ek olarak proje alanında birçok alt grup oluşturulmuştur. Yerel halkın sosyal şartlarını iyileştirilmesi amacıyla kamu-özel iş birliği kurulmuştur. Elephant & Castle ortaklığı, bölgeyi temsil eden ve bölgede aktif olan birçok kamu ve özel kuruluşu koordinasyon içerisinde çalıştırarak bir araya getirmektedir ("Elephant And Castle Partnership", t.y).

Proje kapsamında, İngiltere'nin ilk alışveriş merkezi (Elephant and Castle alışveriş merkezi) yıkılarak yerine yeni şehir merkezi inşa edilmiştir. Elephant & Castle kentsel yenileme programında 26 proje bulunmaktadır ("Plans and The Future", t.y).

Konut, ofis, restoran, kreş, mağaza, sosyal tesis gibi birçok fonksiyonu barındıran karma projedir. Elephant & Castle projesi 3 etap şeklinde öne çıkmaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12 Elephant & Castle proje şeması ve uygulama etapları (Demirsoy, 2006)

Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Projesi, önemli ulaşım ağının olduğu bir konumda olması, farklı işlev ve mekânsal düzenlemelerin olmasına katkı sağlayacaktır. Birçok farklı işlevi barındıran projeyi incelediğimizde; Trafalgar Place, Elephant Park, Şehir Merkezi karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.13).

- Trafalgar Place; Elephant and Castle'ın yenilenmesi kapsamında yapılan konut projesidir. Konutlar karakteristik özelliği ile dikkat çekmektedir. Binalarda çevre dostu malzeme olan çapraz lamine ahşap kullanılmıştır. Dış cephede kullanılan tuğla işçiliği detayları yeni binalarda kendilerine özgü kimlik kazandırmıştır.
- Elephant Park; doğal taşlardan oluşan su öğesini içeren oyun alanları, bitkilendirme alanları ve açık alanlar gibi kamusal alanlarını

barındırmaktadır. Çevreye duyarlı bir proje olması açısından sürdürülebilir drenaj tasarlanmış, alandaki ağaçlar korunmuştur. Elephant Park'taki konutlar için net sıfır karbonlu ısı ve sıcak su sağlayan enerji merkezi tasarlanmıştır ("Elephant Park", t.y).

- Şehir Merkezi; yerel tüccarlar halka açık bir meydan etrafında buluşmuştur. Yaşayan canlı kent merkezi tasarlanmıştır.

Şekil 3.13 Elephant & Castle kentsel dönüşüm projesinin görselleri ("This is Elephant and Castle", t.y.; "A Vision For The Future", t.y kaynaklarından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Bölüm Değerlendirmesi

Sürdürülebilirlik ölçütlerini kapsayan SKA-11 madddesinin nasıl karşılık bulduğunu Amsterdam ve Elephant & Castle kentsel dönüşüm örneklerinde gözlemlenmektedir. Amsterdam Kentsel Dönüşüm Projesi sürdürülebilirliğin farklı

boyutlarını (sosyal, ekonomik, çevresel) bütün olarak ele alıp değerlendirmiştir. Sağlıklı yaşam alanları, enerji nötr mahalle, malzemelerin yeniden kullanılması, trafiğin az olduğu mahalle vb hedefler doğrultusunda planlanması kentsel dönüşüm projesinin çevresel sürdürülebilirlik ölçütünün güçlü olduğunu göstermektedir.

Amsterdam Kentsel Dönüşüm Projesi SKA 11. maddesi kapsamında sürdürülebilirlik açısından olumlu değerlendirilen yönleri aşağıda verilmiştir:

- 11.1 no'lu hedef ile ilişkili olarak herkese uygun fiyatlı konutların olması, kiralık konut ve konut tipolojisinde çeşitliliğin olması,
- 11.2 no'lu hedef ile ilişkili olarak yaya ve bisiklet yollarının planlamada önemli bir yere alınması; arabasız bir ortamı teşvik etmesi,
- 11.3 no'lu hedef ile ilişkili olarak alanında uzman geniş bir ekiple beraber proje sürecinin yürütülmesi ve kentsel alanın yerel sakinlerle birlikte tanımlanmaya çalışılması,
- 11.4 no'lu hedef ile ilişkili olarak Bijlmerbajes hapishanesinin ada karakterini koruyacak şekilde tasarlanması ve tasarlanan her bölgede hapishaneye gönderme yapan tarihi referans bulunması,
- 11.6 no'lu hedef ile ilişkili olarak biyolojik atıkların yeniden kullanımının sağlanması, hava kalitesini iyileştirme gibi faydalarından dolayı yeşil çatı uygulaması, Bijlmerbajes hapishanesinin malzemelerinin yeniden kullanımı ve geri dönüştürülmesi,
- 11.7 no'lu hedef ile ilişkili olarak farklı yaş grubundaki insanlara hizmet sağlayacak çeşitli kamusal alanların olması (Tasarım stüdyoları, galeriler, yeme-içme alanları, spor alanları, sağlık merkezi, okul, rekreasyon alanları)
- 11.B no'lu hedef ile ilişkili olarak iklim değişikliğine karşı dayanıklı olması, enerji açısından nötr ve gazsız enerji tasarruflu tasarlanması (İyi yalıtım malzemeleri, hava geçirmez cepheler), güneş panelleri ile rüzgar türbinleri aracılığıyla enerji üretilmesi,
- 11.C no'lu hedef ile ilişkili olarak tamamen yeşil yaşama adanmış sürdürülebilir yapı üretilmesi.

Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Projesi'ni incelediğimizde bu projede de sürdürülebilirliğin tüm ölçütleri ele alınmıştır. Dönüşüm alanında yaşayan düşük gelirli grubun yerinden edilmemesi, geniş toplumsal katılımla desteklenmesi, halka

açık toplantıların yapılması katılımın sağlanmasından dolayı kentsel dönüşüm projesinin sosyal sürdürülebilirlik ölçütünün güçlü olduğunu göstermektedir.

Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Projesi SKA 11. maddesi kapsamında sürdürülebilirlik açısından olumlu değerlendirilen yönleri aşağıda verilmiştir:

- 11.1 no'lu hedef ile ilişkili olarak sosyal olarak dışarıda bırakılan insanlarla güçlü sosyal bütünleşmenin sağlanması, karşılanabilir (affordable) sosyal konutların olması ve sosyal konutların arttırılması,
- 11.2 no'lu hedef ile ilişkili olarak toplu taşıma merkezli ulaşımı ve bisiklet ulaşımını teşvik etmesi,
- 11.3 no'lu hedef ile ilişkili olarak farklı konular hakkında çalışan grupların olması (Geniş bir toplumsal katılıma dayalı ortaklık), halka açık şeffaf bir şekilde toplantıların yapılarak katılımın sağlanması,
- 11.4 no'lu hedef ile ilişkili olarak mevcut ağaçların korunması, yapıların kendilerine özgü kimliklerinin olması,
- 11.6 no'lu hedef ile ilişkili olarak organik atıklarla çalışan enerji merkezinin olması,
- 11.7 no'lu hedef ile ilişkili olarak boş zamanların değerlendirilmesi ve gelişime katkı sağlayayacak çeşitli kamusal alanların (halka açık meydanlar, sosyal tesis, parklar vb); doğayı canlandırmaya yardımcı olan yeşil alanlar arası bağlantı olması,
- 11.B no'lu hedef ile ilişkili olarak Elephant Park'taki konutlar için net sıfır karbonlu ısı ve sıcak su sağlayacak enerji merkezi olması,
- 11.C no'lu hedef ile ilişkili olarak konut projesinde (Trafalgar Place) yapılarda çevre dostu malzeme kullanılması.

SKA 11. maddesi kapsamında 11.5 no'lu hedef ile ilgili olarak doğal afet risklerine uygun yapı üretiminin sağlanıp sağlanmadığı konusunda herhangi bir veriye rastlanmadığından değerlendirmeye alınmamıştır. 11.A no'lu hedef ise daha çok bölgesel ölçekte olduğu için incelenen kentsel dönüşüm örnekleri bu hedef kapsamında değerlendirmeye alınmamıştır. İncelenen örneklerin SKA-11 alt hedefleri kapsamında değerlendirilmesi Tablo 3.2'de verilmiştir (UN, 2015). Genel çerçevede incelendiğinde; Amsterdam ve Elephant & Castle kentsel dönüşüm projelerinin karşılaştırılması Tablo 3.3'de verilmiştir.

Tablo 3.2 İncelenen örneklerin SKA-11 kapsamında değerlendirilmesi

SKA-11 HEDEFLERİ	AMSTERDAM	ELEPHANT & CASTLE
11.1 Yeterli, Güvenli ve Erişilebilir Konutlar	✓	✓
11.2 Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri	✓	✓
11.3 Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı	✓	✓
11.4 Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması	✓	✓
11.6 Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması	✓	✓
11.7 Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması	✓	✓
11.B Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması	✓	✓
11.C Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar	✓	✓

Tablo 3.3 Amsterdam ve Elephant & Castle kentsel dönüşüm projelerinin karşılaştırması

Kentsel Dönüşüm	AMSTERDAM KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ	ELEPHANT & CASTLE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ
Konum	Hollanda'nın Amsterdam kentinde işlevini yitirmiş eski cezaevi alanında yer almaktadır.	Londra'nın güneyinde Southwark bölgesinde önemli ulaşım ağının olduğu konumda yer almaktadır.
Kentsel dönüşüme olan ihtiyacın nedenleri	Cezaevinin kapatılması bu alan ve çevresinde emlak piyasasında yükselişin olması.	Önemli bir lokasyonda bulunması, emlak piyasasının baskıları ve kentsel donatı alanlarının yetersiz oluşu.
Aktörler	OMA, LOLA Landscape ve FABRICations işbirliğiyle gerçekleşti.	Elephant & Castle ortaklık kurulu, kamu ve özel kuruluşların işbirliğiyle gerçekleşti.
Ekonomik Ölçüt	Aşırı tüketimin engellenmesi. Üretim tüketim dengesinin kurulması.	Yerel ekonomik aktivitelerin desteklenmesi ve istihdam sağlanması. İş alanı oluşturulması.
Sosyal Ölçüt	Birçok işlevi barındıran bir dönüşüm olması, sosyal-kültürel bağ, sosyal hayata katkı sağlayacak alanların oluşturulması.	Dönüşüm alanında yaşayan düşük gelirli grubun yerinden edilmemesi, birçok işlevi barındıran bir dönüşüm
Çevresel Ölçüt	Çevresel kirlenmeyi minimumda tutmayı amaçlamıştır. Güneş panelleri, rüzgar türbinlerinden enerji üretilmesi, atık toplama geri dönüştürme, suyun toplanması ve yeniden kullanılması gibi birçok unsur ele alınarak tasarlanmıştır.	Otomobil merkezli ulaşımdan toplu taşıma sistemine geçiş amaçlanmıştır. Yapılarda çevre dostu malzemenin kullanılması, sürdürülebilir drenaj gibi birçok unsur ele alınarak tasarlanmıştır.

4

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ

4.1 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de kentsel dönüşüm süreçlerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, plan ve programların, politik müdahale biçimlerinin doğrudan gözlenmediği, piyasanın koşullarına, toplumun "anlık" çözümlerine ve merkezi yönetim ile yerel yönetimin karşılıklı etkileşimlerine dayanmaktadır (Ataöv ve Osmay, 2007).

Türkiye'nin kentsel dönüşüm deneyimi kırılma noktaları içermektedir. Ataöv ve Osmay'a göre bu kırılma noktaları; kentleşme süreci ve sosyo-ekonomik koşullar açısından 1950-1980, 1980-2000 ve 2000 sonrası olarak 3 farklı dönemin süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırılma noktaları aşağıdaki Tablo 4.1' de sunulmaktadır (Ataöv ve Osmay 2007: 60).

1) 1950-1980

1950 - 1980 yılları arasında, ekonomik büyüme politikasının yaygınlaştığı ve sanayileşme ile kırdan kente göç yaşanmıştır. Ekonomik büyüme ve göç hızlı kentleşmeye neden olmuştur. Göç ile birlikte büyük şehirlerde (İstanbul, Ankara, İzmir) kontrolsüz bir biçimde büyüme sorununu meydana getirmiştir (Şişman, 2008). Kontrolsüz bir biçimde büyüme ile beraber konut sorununa çözüm için düşük gelirli grup barınma gereksiniminden dolayı hazine arazilerinin üzerine gecekondu yapmıştır. Apartmanlaşmanın da öneminin artmasıyla orta gelir grubuna hizmet eden yapsatçılık ön plana çıkmıştır (Akın ve Özdemir, 2010; Tekeli, 2013).

Konut ihtiyacına karşılık, kamu sektörü konut sunumunda Emlak Bankası uygulamaları ile 'Gecekondu Önleme Bölgesi' uygulamalarının haricinde aktif bir şekilde bu yıllar arasında rol almamıştır (Akın ve Özdemir, 2010: 290).

Kentsel dönüşüm bu yıllar arasında boş alanların gecekondu mahallelerine dönüştürülmesi sonrasında ise sağlamlaştırılması, apartmanlaşma ile tekrar

yapılandırma veya temizlenerek farklı nüfus gruplarına yönelerek yenilenmesi biçiminde gerçekleşmiştir (Ataöv ve Osmay, 2007).

2) 1980-2000

12 Eylül 1980 askeri müdahelesinden sonra ekonomi yapısı değişimi başlamıştır. Dışa dönük sanayileşme ve liberalleşme politikaları başlamıştır. 1980 sonrası dönem sadece ekonomik politikaların farklılaştığı bir dönem değildir. Aynı zamanda kentlerin sermaye birikimi açısından yeni işlevler kazandığı dönemdir (Eraydın, 1999).

1980'li yıllar ve sonrasında yerleşim alanlarında dönüşüm yaşanmıştır. Kentlerin işlevleri ve çevresinde kurduğu denetim biçimlerinde değişmeler olmuştur. Sanayi kent merkezinden uzaklaşarak hizmet sektörü ön plana çıkmıştır. Özel otomobil sahipliliğinin gelişmesiyle merkeze uzak konumlarda yüksek ve orta gelir gruplarına hitap eden konut alanları oluşmuştur (Tekeli, 2009).

Türkiye'de 1980 sonrasında ruhsatsız yapılaşma sorununa çözüm olarak af yasaları çıkarılmıştır. Yasa dışı gelişmenin meşru kılınarak, gecekonduların tapulu olmasını aynı zamanda ıslah imar planıyla dönüşümünü sağlamıştır (Ataöv ve Osmay, 2007). İmar affı yasalarıyla gecekondular ile beraber kaçak yapılarıda af kapsamına alınmıştır (Türkün, 2015). Kaçak yapılar sadece af edilmemiş aynı zamanda 4 kata kadar yapılaşma izni verilmiştir. Kentlerde kaçak yapıların gelişmiş olduğu bölgelerde dönüşüm süreci gerçekleşmiştir. Dönüşüm alanlarında 4 kata kadar yükselme yapılmış ve yol haricinde kentsel donatı alanlarına yer verilmemiştir (Görgülü vd, 2006). Yaşam kalitesi düşük konutlar alanları oluşmuştur.

1985 yılında yürürlüğe konan 3194 sayılı İmar kanunu kentsel dönüşüm bağlamında önem taşımaktadır. Bu kanunla plan yapma yetkisi yerel yönetimlere dağıtılmış, aynı zamanda belediyelerin bütçeleri arttırılmıştır. Yerel yönetimler kentin mekansal gelişimi ve dönüşümü üzerinde önemli aktör haline gelmiştir (Yenice, 2014).

Türkiye'de meydana gelen 1999 Marmara depremi sonrasında afet riski altındaki alanlarda risk azaltımı üzerine uygulamalar yapılmıştır. Afet ve risk taşıyan alanlarda kentsel dönüşüm uygulamalarına odaklanılmıştır.

3) 2000 sonrası dönem

2000'li yıllardan itibaren kentsel dönüşüm yasalarda yer almıştır. Kentlere hızla devam eden göçler ile sosyo-ekonomik kutuplaşmaların yerleşim alanlarını etkilemesi kentsel dönüşümün gerekliliğini oluşturmuştur. Kentlerin ana ulaşım ağlarını aşarak kentin dışına doğru büyümesi, kentin parçalar halinde yeniden gelişmesi ve eskiyen kent dokusunun yenilenmesiyle kentlerde kentsel dönüşüm süreçleri başlamıştır (Ataöv ve Osmay, 2007).

1999 Marmara depremi sonrası akademik ve politik çevrelerce gündeme getirilen 2002 sonrasında kurumsal, yasal, yönetsel ve finansal destekler ile uygulamaya konulan kentsel dönüşüm projeleri ana temel olarak deprem tehdidine dayandırılmıştır (Türkün, 2015). 2000'li yıllarda Türkiye'nin pek çok kentinde özellikle İstanbul olmak üzere gecekondu alanları üzerindeki dönüşüm ve tarihi mirasın canlandırılmasını amaçlayan kentsel yenileme haberleri ve inşaat sektöründeki gelişmeler, deprem gerekçesi ile meşrulaştırılan dönüşümün "acil" olarak yapılması gerektiği söylemi basında yer almaktadır (Türkün, 2015). Gecekondular ve af yasaları ile meşrulaştırılmış kaçak yapılar depreme karşı dayanıksız olduğu gündeme gelmektedir. Deprem riski unsuruyla bu yapıların yıkılması ve yeniden inşa edilmesine dayalı gayrimenkul eksenli bakış açısıyla ele alınmaktadır. (Töre, 2015). Bu yaklaşımla kentsel dönüşüm fiziki mekanın dönüştürülmesinin ötesine geçememiştir. Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel ölçütleri göz ardı edilmektedir (Görgülü vd, 2006). Kentsel dönüşüm süreçlerinde sürdürülebilirliliğin ele alınmaması birçok problemi beraberinde getirmektedir. Gayrimenkul eksenli projeler tüketimi desteklemektedir. Tüketimin desteklenmesi, kent ekomomisine katkı sağlamaması sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Gayrimenkul eksenli dönüşüm yaklaşımıyla kentsel toprağın metalaşması, kamusal fayda açısından problem oluşturmaktadır (Töre, 2015). Kamusal fayda kentsel dönüşümün temel yaklaşımlarından biridir. Fakat sermaye gruplarına rant sağlamak amacıyla gerçekleşmektedir (Özden, 2010). İnsanı merkeze almayan kamusal fayda içermeyen dönüşüm projesi sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüm süreçleri sürdürülebilir bir çerçevede ele alınmalıdır.

Tablo 4.1 Kentsel dönüşümün Türkiye'deki gelişimi

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL BAĞLAMSAL	Ekonomik Politikalar: Ekonomik büyüme Demografik Değişim: Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	Ekonomik Politikalar: Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme Demografik Değişim: Kentsel nüfus artışı	Ekonomik Politikalar: Özelleştirme; AB ilişkileri Demografik Değişim: Doğudan batıya göç
SOSYO-EKONOMİK	Konut Sunum Biçimleri: Yapsatçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu konut İşgücü-Konut ilişkisi: Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	Konut Sunum Biçimleri: Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma İşgücü-Konut ilişkisi: Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondu ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	Konut Sunum Biçimleri: Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları İşgücü-Konut ilişkisi: Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondu alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
YÖNETİM UYGULAMA	Yetkilerin Dağılımı: Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi Planlama Uygulamaları: Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	Yetkilerin Dağılımı: Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 Planlama Uygulamaları: Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım İmar ve Uygulama Planları Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	Yetkilerin Dağılımı: Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi Planlama Uygulamaları: Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
KENTSEL MAKROFORM	"Azman Kent" (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropoliten Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	Gecekondu bölgelerinin sağlıklaştırılması; Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması; Bu alanlarda kentsel yenileme.	Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme; İyileştirmeye yönelik sağlıklaştırma ve islah-imar uygulamaları; Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	Kentsel alanlarda yenileme; Apartman alanlarının iyileştirilmesi; Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi; Tarihi konut alanların soylulaştırılması;

4.2 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Yasal Düzenlemelerin Gelişimi

Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları, yasal düzenlemeler çerçevesinde yürültülmektedir. Yasal düzenlemelerin yanında bir çeşitlilik söz konusu değildir. Kentsel dönüşüm uygulamaları, çok yönlü, kapsamlı bir şekilde ele alınan teknik ve yöntemlerden ve kurumsal yapının yanısıra, sorunlar çıktıkça geçici düzenlemelerin olduğu ve muhatap alınan aktörlerin değişmekte olduğu uygulamalar söz konusudur.

1950'li yıllarda kırdan kente göç artmıştır. Göçün kent mekanlarında oluşturduğu sorunlar yasal düzenlemelerle çözülmeye çalışılmıştır. 1959'da 7367 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla devlete ait arazilerin belediye sınırlarında olanları bedelsiz olarak belediyelere devrine karar verilmiştir (Seydioğulları, 2016: 54). 1965'te 634 sayılı "Kat Mülkiyeti Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre bağımsız mülkiyet hakları sağlanabilir (Kat Mülkiyeti Kanunu, 1965).

Gecekondu yapımının fazlalaşmasıyla oluşan mekansal problemler oluşmuştur. Bu amaçla 1966 yılında 775 sayılı "Gecekondu Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunla, "Mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi ile yeniden gecekondu yapımının önlenmesi" amaçlanmıştır (Aldemir ve Doğan, 2015: 499). Gecekondu kanunu bir af kanunu olmanın ötesinde nitelikleri vardır. Plansız alanda yapılan yasadışı gecekondu yapılarının yasallaşmasına imkan sağlamış ve meşru bir şekilde kentte kabul edilmiştir. Bu kanun, gecekondu ıslah ve önlemeye ilişkin eylemleri barındırmaktadır (Tekeli, 2009).

1984 yılında 2985 sayılı "Toplu Konut Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun, konut gereksiniminin karşılanması için toplu konut projelerinin yapılmasını gecekondu alanlarının dönüştürülmesini ve tarihi dokunun yenilenmesini öngörmektedir (Ataöv ve Osmay, 2007).

1983 – 1988 yılları arasında ruhsatsız yapılaşma problemine çözüm olarak birbiriyle bağlantılı af yasaları (1983, 1984, 1986, 1987, 1988 af yasası) çıkartılmıştır (Şenyapılı, 1998: 312). 1983 yılında '2805 sayılı kanun' ile gecekondululara tapu verilmesi sağlanmıştır. Bu yasadan sonra 1984 yılında '2981 sayılı kanun' çıkarılmıştır. Kaçak yapıların hepsi af kapsamına alınmıştır. Ayrıca gecekondu bölgelerinde yapılaşma hakkı verilmiştir. 1986 yılında 3290 sayılı

kanun çıkarılmıştır. 1987'de 3366 sayılı kanun: ve son olarak 1988 yılında 3414 sayılı kanun çıkarılmıştır (Ataöv ve Osmay, 2007).

İmar affı kanunu, kentsel dönüşüm uygulama aracı olmaktan uzaktır. Yasadışı yapılara, meşruiyet kazandırmanın dışında herhangi bir işlevi olmamıştır (Yasin, 2005: 114).

2004 yılında çıkarılan 5104 sayılı "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu" dönüşüm bölgesindeki yapısal durumunun ve estetik görünümün geliştirilmesi ile kaliteli ve sağlıklı mekanların sağlanması amaçlanmıştır (Aydınlı ve Turan, 2012). Bu dönüşüm projesi yalnızca fiziksel (yapısal) dönüşümü öngörmüştür. Ayrıca kentin sadece sınırlı bir alanında kentsel dönüşüm kanunu yürürlüğe girmesi ile kent planlaması ve gelişiminde parçacıl yaklaşımların önünün açılmasına neden olmuştur (Uzun, 2006: 51).

2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı "Belediye Kanunu"nun 73. Maddesi ile "Belediyelere, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etme, konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturma, deprem riskine karşı tedbirler alma veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulama yetkisi tanınmıştır" (Seydioğulları, 2016: 59).

2005 yılında çıkarılan diğer kanun 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" dur. Bu kanun, koruması gereken alanlarda dönüşüm projelerinin üretilebilmesi mümkün kılınmıştır (İslam ve Enlil, 2010). Bu kanun'da koruma amaçlı imar planları dikkate alınmamıştır. Planlama sürecinin bir parçası olmaktan ziyade parçacıl çözümlere yöneltmektedir. "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile yakından bağlantılı olmasına rağmen bu kanuna referans verilmemiş olması açısından olumsuz bulunmaktadır. Bunun aksine; dönüşüm uygulama alanlarındaki tüm vergi, harç gibi ödemelerden muaf tutulması maddesi, bu uygulamaların teşvik edilmesi yönünden olumlu bulunmaktadır (Özden, 2006: 225).

2006 yılında çıkarılan "Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı"nın amacı, "İmar planı bulunsun veya bulunmasın kentsel ve kırsal tüm alanlarda bilim, teknik, sanat ve sağlık kurallarına uygun olarak, afetlere ve kentsel risklere duyarlı yaşam

çevrelerinin oluşturulması için veya fiziki köhneme ve sosyal ve teknik altyapının yetersiz ve niteliksiz olduğu alanların iyileştirme, tasfiye, yenileme ve gelişimini sağlamak üzere dönüşüm alanlarının tespitine ve dönüşümün gerçekleştirilmesine dair her türlü iş ve işlemler ile ilke ve esasları belirlemektir." Kanun tasarısında ile kent ve kır tüm alanlarda afet risklerine karşı dönüşümün gerçekleştirilebileceğini amaçlamaktadır. Kentsel ve kırsal alan ayrımı yapılmaması planlı gelişme anlayışından uzak olduğunu göstermektedir. Ayrıca kanun tasarısında, dönüşüm sürecinde halkın katılımını sağlayacak maddeleri içermemektedir. Bunun yanında, dönüşüm sürecinde birden fazla idarenin alanına dahil olan projelerin nasıl uygulanacağı ve ortaya çıkacak yetki sorunlarının nasıl çözüleceği de açıklanmamıştır. Sonuç olarak dönüşümü bütünüyle kapsayan bir nitelikte değildir. (Yasin, 2005).

2010 yılında çıkarılan "Belediye kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun" ile 73. madde değiştirilmiştir. "Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır." (Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2010). Böylece kamunun mülkündeki alanlarda yetki kurumu belirlenmiştir.

2012 yılında 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" çıkarılmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları bu kanun üzerinden değerlendirilmiştir. Ancak bu kanunun sunduğu çerçevenin yetersizlikleri vardır. Kentsel dönüşümde bakılması gereken çerçeve daha geniş olmalıdır. Bu kanunla kentsel dönüşüm uygulamalarında yerel yönetimlerin yetkileri geri planda bırakılmıştır. TOKİ'ye oldukça fazla yetki verilmiştir (Demirkol ve Baş, 2013).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı TOKİ'de yetkiler toplanmıştır.

Afet riski altındaki yapıların dönüştürülmesi kanunundan sonra 2018 yılında İmar Affı Kanunu'nun çıkarılması söz konusu düzenlemelerdeki kopukluğu göstermektedir. Ayrıca imar afları plansız kentleşmenin önünü açmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında problemi oluşturan konulardan biri yasal boyuttur. Dönüşüm projeleri mevzuat içerisinde düzenlenmediği müddetçe, bu projelerin uygulamaya geçirilmesi çok zor hatta belki de olanaksızdır. Dönüşüm projelerinin uygulamaya geçirilebilmesi için yasalar birbiri ile örtüşmeli aynı zamanda birbirini tamamlar durumda olması gerekir (Özden, 2006).

4.3 Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının İncelenmesi

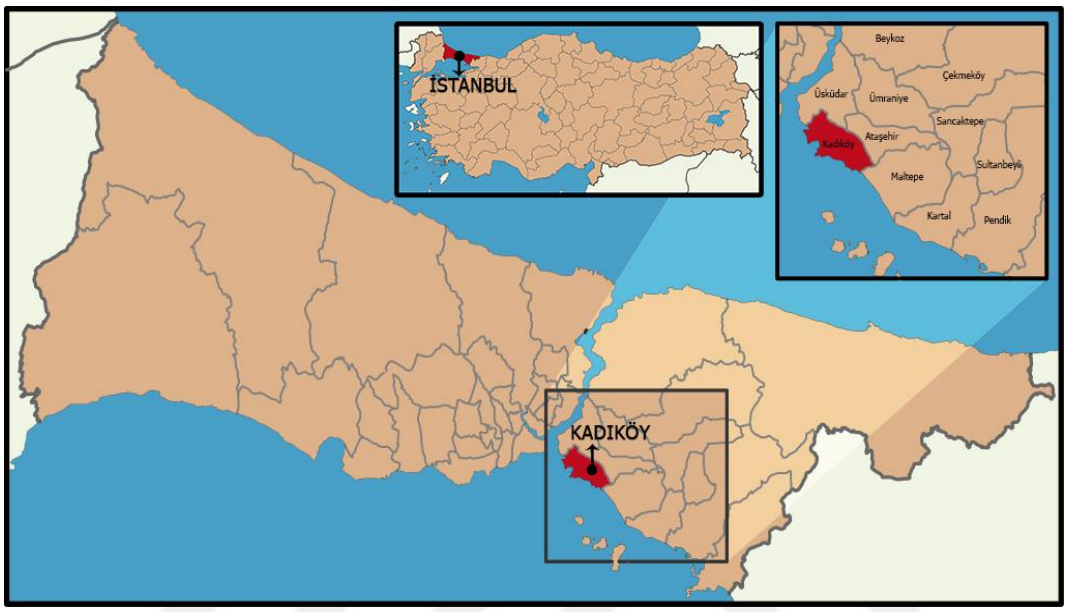
Bu bölümde Fikirtepe ve Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm uygulama örnekleri incelenecektir. Konum olarak önemli ulaşım aksları üzerinde yer alan Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi bir yönüyle plansız yapılaşmış alanlarda gerçekleşen kentsel dönüşüm projesidir. Diğer yönüyle afet risk alanlarında gerçekleşen kentsel dönüşüm projesidir. Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm ise bir yönüyle işlevini yitirmiş alanlarda gerçekleşen kentsel dönüşüm projesidir. Diğer yönüyle afet risk alanlarında gerçekleşen kentsel dönüşüm projesidir. Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi göz önünde bir proje olmasına rağmen bu konu hakkında yeterli bilimsel çalışmaya literatürde pek rastlanmamıştır.

Türkiye'deki Fikirtepe ve Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm uygulama örnekleri incelenirken aşağıdaki kategorik açılardan ele alınmıştır:

- Kentsel dönüşüm proje alanının konum ve sınırlarının belirtilmesi.
- Kentsel dönüşüme olan ihtiyacın nedenlerinin belirtilmesi.
- Kentsel dönüşüm projesinin modelinin belirtilmesi.
- Kentsel dönüşüm projesinin tarihsel sürecinin incelenmesi.
- Kentsel dönüşüm projesinin yasal-yönetsel açılardan incelenmesi.
- Kentsel dönüşümde hangi aktörlerin yer aldığının belirtilmesi.
- Kentsel dönüşüm projesinin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları incelenmesi.

4.3.1 Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi

Kadıköy, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan ilçelerden birisidir. Kuzeybatısında Üsküdar, kuzeydoğuda Ataşehir, batı ve güneyde Marmara Denizi, doğuda Maltepe ilçeleriyle çevrilidir. Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi, Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır (Harita 4.1). ("Kadıköy", t.y).

Harita 4.1 İstanbul ili Kadıköy ilçe sınırı ve konumu ("Kadıköy", t.y kaynağından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Fikirtepe, sanayi devrimi ile birlikte yoğun göç alan bölgedir. 1950'lerden sonra İstanbul'a gelen arsa tapularını alan göçmenler konut sorununa çözüm için gecekondu yaptıkları bölgedir. İstanbul'da ilk gecekondu bölgelerindendir. 1984'te çıkarılan imar affı yasası çerçevesinde gecekondular yasalaştırılmıştır. Gecekonduların sahiplerine hisseli tapular verilmiştir. 1991 yılında onaylanan Islah İmar Planı ile bireysel tapu verilmiştir (Gökşin, 2009).

Fikirtepe, sanayileşme ile birlikte yoğun göç hareketleri ile kentleşme sürecine girmiştir. Fakat, bu süreçte bölgede plansız bir şekilde yapılaşma gerçekleşmiştir. Büyük bir bölümü çarpık yapılaşmayla gecekondu alanına dönüşmüştür. Plansız bir şekilde gerçekleştiği için altyapı ve üstyapı eksiklikleri meydana gelmiştir. Niteliksiz bir şekilde yapılaşma, sağlıksız yaşam alanlarının oluşmasına neden olmuştur (Diker, 2016). Fikirtepe'de konut yoğunluğunun artması yaşam standartlarının giderek düşmesine neden olmuştur.

Fikirtepe bölgesi, kentsel dönüşüm sürecine girmeden dar sokak, bitişik nizam 2-3 katlı yapılardan oluşan tipolojiye sahiptir (Şekil 4.1). Bu bölge aynı zamanda küçük parsellerden oluşan ızgara plan yapısına sahiptir (Harita 4.2). (Kadıköy İlçesi Fikirtepe Ve Çevresi 1/1000 Ölçekli UİP Değişikliği Plan Açıklama Raporu, 2013).

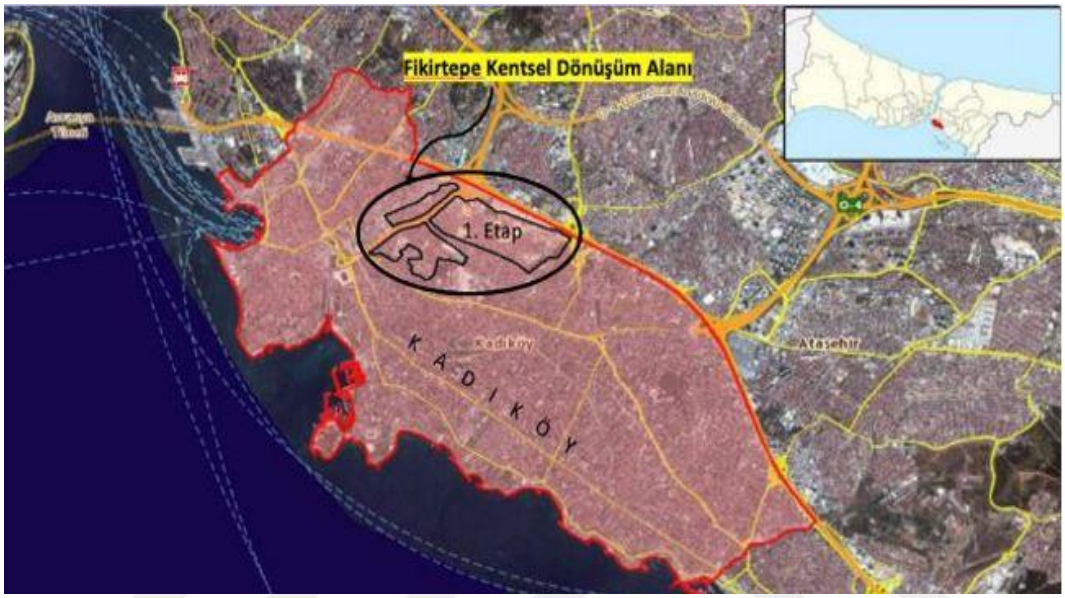
Şekil 4.1 Dönüşüm öncesi Fikirtepe bölgesi ("Fikirtepe", t.y)

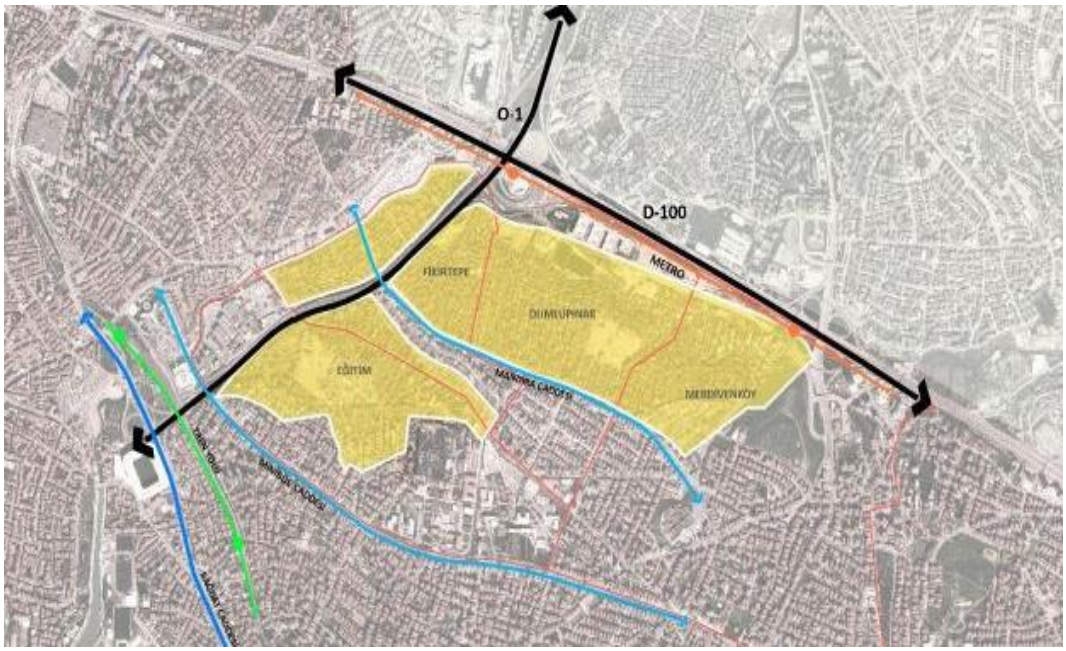
Harita 4.2 Fikirtepe dönüşüm öncesi ızgara plan (Kadıköy İlçesi Fikirtepe Ve Çevresi 1/1000 Ölçekli UİP Değişikliği Plan Açıklama Raporu, 2013)

Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Uygulamasının Proje Alanı, İstanbul'un Anadolu Yakası'ndaki Kadıköy İlçesinde Fikirtepe, Dumlupınar, Eğitim ve Merdivenköy mahallelerinin bir bölümünü kapsamaktadır (Harita 4.3). Proje alanı yaklaşık 134 hektardır. Kuzeyde E-5 karayolu, güneyde Mandıra Caddesi, doğuda Göztepe

kavşağı, batıda kurbağalıderenin bulunduğu önemli bir alanda bulunmaktadır (ÇŞB, 2013). Önemli ulaşım ağlarının kesişiminde bulunmaktadır (Harita 4.4). Proje alanı merkezi noktada bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm alan olarak Fikirtepe bölgesinin seçilmesinin nedeni merkezi konumda olmasıdır. Serbest piyasadaki aktörlerin ilgisini çeken alanlardaki imar haklarının yükseltilerek yine piyasa içinde dönüşümleri sağlanmaktadır (Türkün, 2014).

Harita 4.3 Fikirtepe kentsel dönüşüm alanının Kadıköy ilçesindeki konumu (Eyidoğan, 2021)

Harita 4.4 Fikirtepe kentsel dönüşüm alan sınırı ve ulaşım bağlantıları (Şentürk, 2014: 33)

Abuawad (2015), Fikirtepe'de kentsel dönüşüme olan ihtiyacın nedenleri aşağıdaki verilen maddelerle özetlemiştir:

1. Kentsel donatı alanlarının yetersiz olması ve yeşil alan azlığı
2. Plansızca inşa edilen yapıların yoğunluğunun fazla olmasından dolayı yapıların gün ışığından yeteri kadar faydalanmaması
3. Fikirtepe'de birçok konutun yaşam kalitesinin düşük oluşu
4. Depreme karşı dayanıksız yapıların bulunması
5. Gecekondulaşmadan dolayı temel kamu alanlarının azlığı
6. Dar sokakların oluşu.

Fikirtepe, 1950'li yıllardan sonra gecekondu bölgesine dönüşmüştür. Gecekondu bölgesi zaman içerisinde ihtiyaç taleplerine cevap veremez duruma gelmiştir. Bunun yanında 1999 Marmara Depreminin beklenen yıkıcı etkisinden sonra yapıların depreme karşı dayanıksız olması bu alanda iyileştirmelerin yapılamasını gündeme getirmiştir. Buna bağlı olarak 2005 yılında İBB'nin çıkardığı "1/5000 ölçekli Kadıköy Merkez ile D-100 (E-5) Otoyolu Ara Bölgesi Nazım İmar Planı" Fikirtepe Mahallesi'nin tamamı ve Eğitim, Dumlupınar ve Merdivenköy Mahallelerinin bir bölümü "Özel Proje Alanı" olarak ilan edildi. 2007 yılında yapılan Nazım İmar Planı değişikliğiyle "Özel Proje Alanı" lejantına Kentsel Dönüşüm Alanı ifadesi eklendi. 2011 yılında 1/1000 ölçekli UİP, İBB tarafından hazırlandı. 2013 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile alan 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanlar" kanunu kapsamına alınmıştır. 2014 yılında "Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi Yıkım ve Temel Atma Töreni Gerçekleşti" (Ayik, 2014; Özdemir ve Aydın, 2016).

Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi tarihsel sürecine baktığımızda 2005-2023 yılları arasında İBB ve ÇŞB tarafından birçok kez plan değişikliği yapılmıştır. Plansız ve programsız başlayan kentsel dönüşüm projesi'nde itirazlarla birlikte dava süreçleri başlamıştır. Baştan ele alınmayan problemler süreç içerisinde çözülmeye çalışılmıştır. İdare mahkemelerinin aldığı kararla planların iptal edilmesi ve yeniden plan hazırlanması sürecin uzamasına neden olmuştur. Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi tarihsel süreci Tablo 4.2'de verilmiştir (Özdemir ve Aydın, 2016; Eyidoğan, 2021; Valiev, 2019; Haksever, 2019; İstanbul.ÇŞİDB, t.y).

Tablo 4.2 Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi tarihsel süreci

Tarih	Hukuki Düzenleme	Etki
09.03.2005	1/5000 ölçekli Kadıköy Merkez ile D-100 (E-5) Otoyolu Ara Bölgesi Nazım İmar Planı	Fikirtepe mahallesi'nin tamamı ve Dumlupınar, Eğitim ve Merdivenköy Mahallelerinin bir bölümü "Özel Proje Alanı" olarak ilan edildi.
22.03.2007	Nazım İmar Planı Değişikliği	Özel Proje Alanı lejandına Kentsel Dönüşüm Alanı ifadesi eklendi.
26.03.2008	1/1000 ölçekli Kadıköy Fikirtepe Uygulama İmar Planı Teklifi	Teklife ilişkin rapor İBB meclisinde oy birliği ile kabul edildi.
22.02.2011	1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı	Ada bazlı alanlarda emsal 4.14 olarak belirlenmiştir. Yükseklik sınırı yoktur. Bölgeye getireceği yoğunluktan dolayı dava konusu olmuştur.
17.01.2012	1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı Değişikliği	Binalarda 80 metre yükseklik sınırı şartı getirildi.
28.02.2013	İstanbul 4. İdare Mahkemesi Kararı ile 1/1000 ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı'nın iptal olması	İBB tarafından onaylı 22.02.2011 İmar Planı'nın dönüşüm sonrası nüfusu arttırması ve artış sonucu ihtiyaç duyacağı altyapı, kamu alanı arttırımına yönelik planlamanın olmaması.
31.05.2013	Bakanlar Kurulu kararıyla alanın 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanlar" kanunu kapsamına alınması	Dönüşüm uygulama yetkisi ÇŞB'na geçmiştir. 6306 sayılı yasa kapsamında %100 katılımın gerekli olmadan 2/3 anlaşmanın dönüşüm için yeterli hale gelmiştir.
29.11.2013	Ruhsat verim işleri başlaması	Proje Alanında yıkım işlemlerine başlandı.
09.05.2014	Acele kamulaştırma kararı	2/3 anlaşmanın sağlandığı yerlerde anlaşamayan 1/3 mülk sahibine yönelik kamulaştırma çalışmaları başladı.
26.04.2016	6704 sayılı Torba Kanunu	Riskli alanda 2/3 çoğunluğun talebi ile 1/3 lük çoğunluğun evlerinin satılabilmesi mümkün kılınmıştır.
28.12.2016	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Kadıköy İlçesi, Fikirtepe ve Çevresi 1/5000 ve 1/1000 İmar Planı Tadilatı Riskli Alan'a yönelik hazırlanan plan notları değişikliği	-Yeşil alan ve yollara dair değişikliklerin yapılması -Plan onay yetkisi ve ruhsat düzenleme yetkisi tamamıyla Bakanlığa geçmiştir.
08.09.2017	1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planında plan notu değişikliklerinden dolayı askıya çıkarılması	Proje alanı içerisinde bulunan sit alanı için koruma amaçlı imar planının yapılması ve uygulamanın bu koruma planına göre yapılacağı konusunda plan notunun ilave edilmesi.
26.12.2017	1/5000 ve 1/1000 İmar Planı Tadilatı	08.09.2017 tarihli plana yönelik itirazlar ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün plan notlarına yönelik yeni düzenlemelerini içermektedir. 44. madde plan notunda belirlenen altyapı katılım bedelleri hakkındaki ödeme planı düzenlenmiştir.

Tablo 4.2 Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi tarihsel Süreci (devamı)

Tarih	Hukuki Düzenleme	Etki
17.07.2019	1/5000 ölçekli NİP ve 1/1000 ölçekli UİP'nın plan iptali	İstanbul 6. İdare Mahkemesi'ne açılan davanın gerekçesi "bölgenin sosyal donatı alanlarının zarar göreceği, şehircilik ilkeleri, koruma-kullanma ve planlama esasları ile kamu yararı yönünden hukuka aykırı olduğu" yönündeydi.
25.02.2021	1.etaba ilişkin olarak hazırlan 1/5000 ölçekli NİP ve 1/1000 ölçekli UİP	Sosyal donatı alanlarının imar transferi hakları ile yoğunluk kararına uygun bir yapılaşma olup olmayacağının belirsizliği devam etmektedir.
06.04.2021	2. ve 3. etap olarak belirlenen alanlara ilişkin hazırlan 1/5000 ölçekli NİP ve 1/1000 ölçekli UİP	
12.07.2021	ÇŞB tarafından "Rezerv Yapı Alanı" ilanı	Rezerv yapı alanına alınan Fikirtepe, Dumlupınar ve Merdivenköy mahalleleri için yeni imar planı hazırlandı.
28.09.2022	2021 yılında onaylanan imar planları İstanbul 13. İdare Mahkemesi tarafından iptali	Plansız kalan rezerv yapı alanı için yeni imar planı hazırlanmaya başlandı.
26.01. 2023	Fikirtepe Rezerv Yapı Alanı ve Çevresine İlişkin 1/5000 Ölçekli NİP ve 1/1000 Ölçekli UİP	Riskli alan imar planının yerini rezerv yapı imar planı aldı.

Fikirtepe kentsel dönüşüm projesi ilan edildiği tarihten beri çok fazla belirsizlik mevcuttur. Sürecin içerisine girildikçe sorunlar meydana gelmektedir. Bilhassa imar plan notlarının devamlı olarak değişmesi yerel halkın süreç içerisindeki aktörlere olan güvenini sarsmıştır. Sürecin uzaması yeni beklentileri oluşturmuştur. Ayrıca projenin uygulamaya başlanmasını engellemiştir (Ayik ve Avcı, 2013).

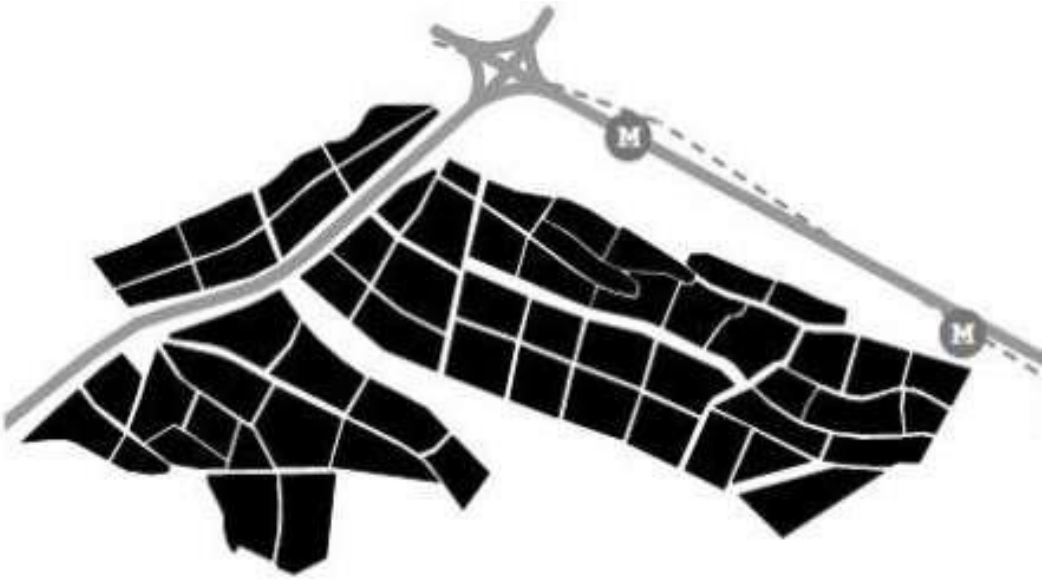
Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi'nde yer alan aktörler;

1. Merkezi Yönetim (ÇŞB)
2. Yerel Yönetimler (İBB, Kadıköy Belediyesi)
3. Sivil Toplum Kuruluşları (Fidem Derneği, Fikirtepe Derneği)
4. Yüklenici Firmalar (Birden fazla firma)
5. Kullanıcılar (Mülk sahibi, kiracı)

Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi çok aktörlü bir dönüşüm yapısına sahiptir. Merkezi yönetim olan ÇŞB, Fikirtepe kentsel dönüşüm bölgesinde yüklenici firmalar ile mülk sahipleri arasında sözleşmeler yapılırken arka planda kalmaktadır. Yüklenici firmalar ile mülk sahiplerinin anlaşmasına dayalı olarak

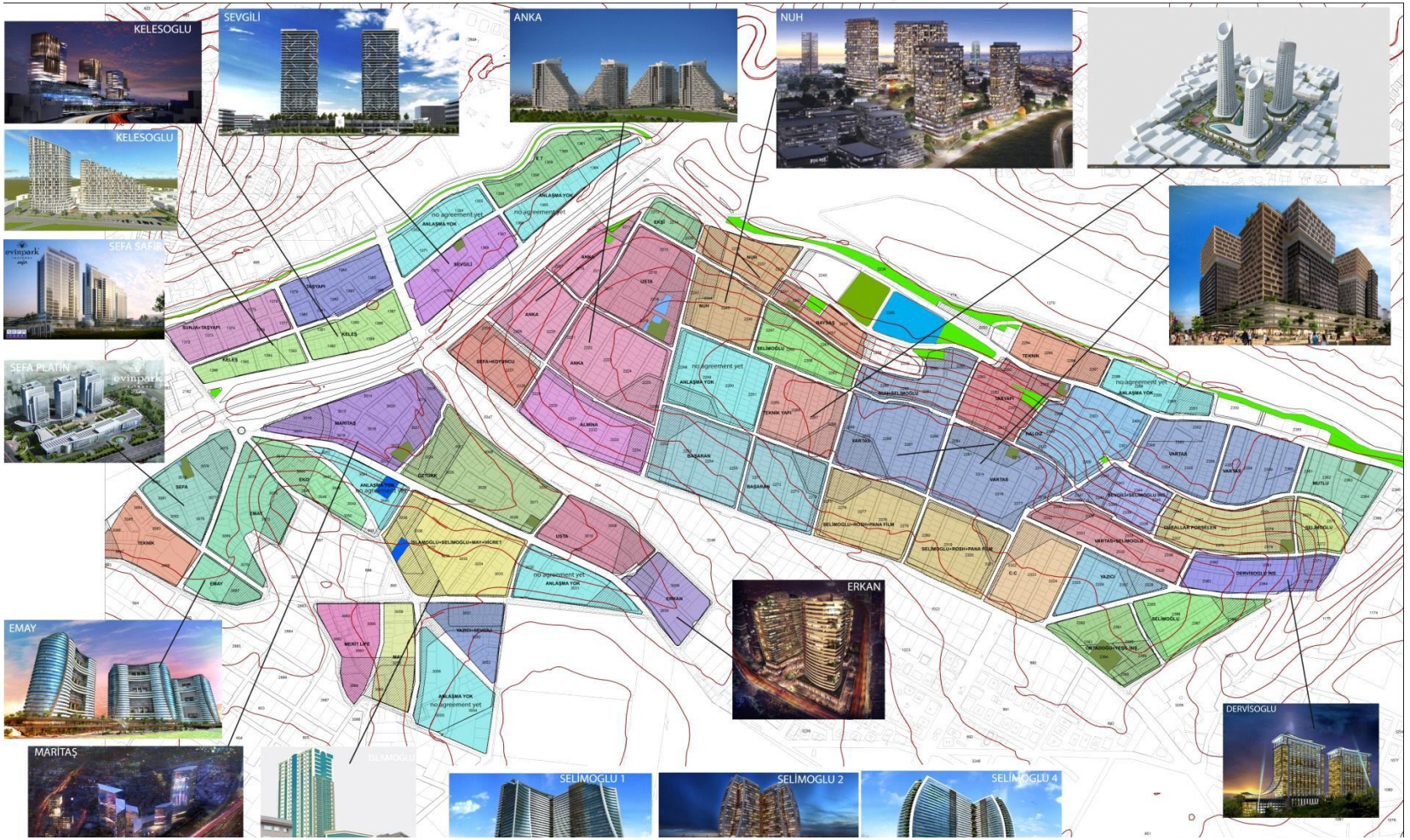
yerel sakinlerin korunacağı projede "yerinde dönüşüm" modelinin uygulanacağı söylemiyle yola çıkılmıştır. Fakat kamu yararını gözetmeyen fizik mekan ve rant odaklı olarak ele alınıp dönüşüm yapılmaktadır. Bu şekilde dönüşüm yapılması katılım süreçlerinde ve sosyal dokuda problem oluşturmuştur (Özdemir ve Aydın, 2016).

Fikirtepe'de dönüşüm sürecinde yasal süreç ile parseller birleştirilerek 62 adet yapılaşma için ada oluşturulmuştur (Harita 4.5). Ayrıca Fikirtepe'nin kent dokusuyla uyuşmayan ada bazında tasarım yapılan konsept projeler yapılmıştır. Kent dokusu ve belleğinde gerçekleştirilecek değişimlerin kentlileri nasıl etkileyeceği tartışma konusu olmuştur (Şentürk, 2014).

Harita 4.5 Fikirtepe dönüşüm sonrası oluşan plan (Diker, 2019)

Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi ekonomik olarak incelendiğinde; artan imar haklarıyla yüklenici firmalar ada bazlı proje geliştirip satış yapılacak konutlar üzerinden projenin finansmanı sağlanmaktadır. Artan imar haklarından dolayı mülk sahipleri ile yetkili firmalar karşı karşıya gelmiştir. Yetkili kurumun uygulama sürecinde değişmesi güvensizlik ortamı oluşturmuştur. Fiziksel olarak incelendiğinde; 2-3 katlı yapıların yerini yüksek katlı yapılar almıştır (Harita 4.6). Mevcut mahalle dokusu değişmiştir (Şekil 4.2), (Şekil 4.3). Bu durum sosyal yapıda değişikliklere neden olmaktadır.

Harita 4.6 Fikirtepe kentsel dönüşüm projeleri (Şentürk, 2014: 55)

Şekil 4.2 Fikirtepe kentsel dönüşüm uygulaması görsel-1 (“Yeni Fikirtepe”, t.y)

Şekil 4.3 Fikirtepe kentsel dönüşüm uygulaması görsel-2 (Yılmaz, 2022)

4.3.2 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi

Bayrampaşa İstanbul’un 39 ilçesinden biridir. Kuzeyde Gaziosmanpaşa, güneyde Zeytinburnu, doğuda Eyüpsultan, batıda esenler ilçeleri ile çevrilidir (Harita 4.7).

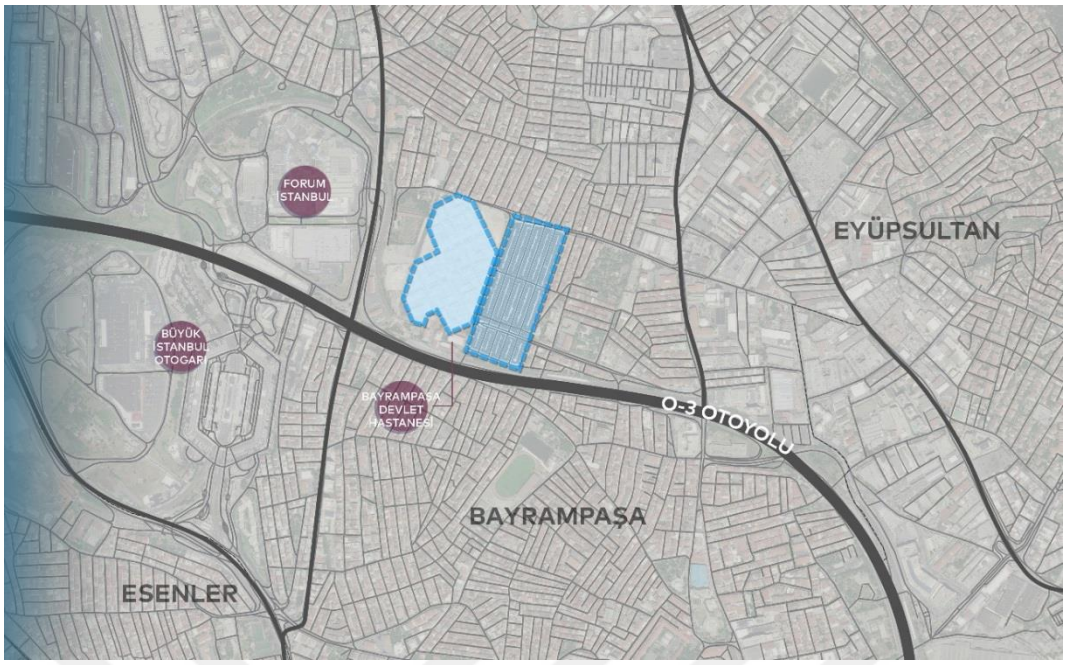
Harita 4.7 İstanbul ili Bayrampaşa ilçe sınırı ve konumu (“Bayrampaşa”, t.y kaynağından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Proje Alanı; İstanbul’un Avrupa Yakası’nda güçlü ulaşım ağlarının kesiştiği Bayrampaşa ilçesinde İsmetpaşa mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Harita 4.8).

Harita 4.8 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm proje alanı (“Bayrampaşa1”, t.y kaynağından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Kentsel dönüşüm proje alanının çevresinde Forum İstanbul AVM, Büyük İstanbul Otogarı ve Avrupa Otoyolu (O-3 Otoyolu) bulunmaktadır. Ulaşım bağlantılarının güçlü olduğu bir konumda olması nedeniyle önemli odak noktasıdır (Harita 4.9).

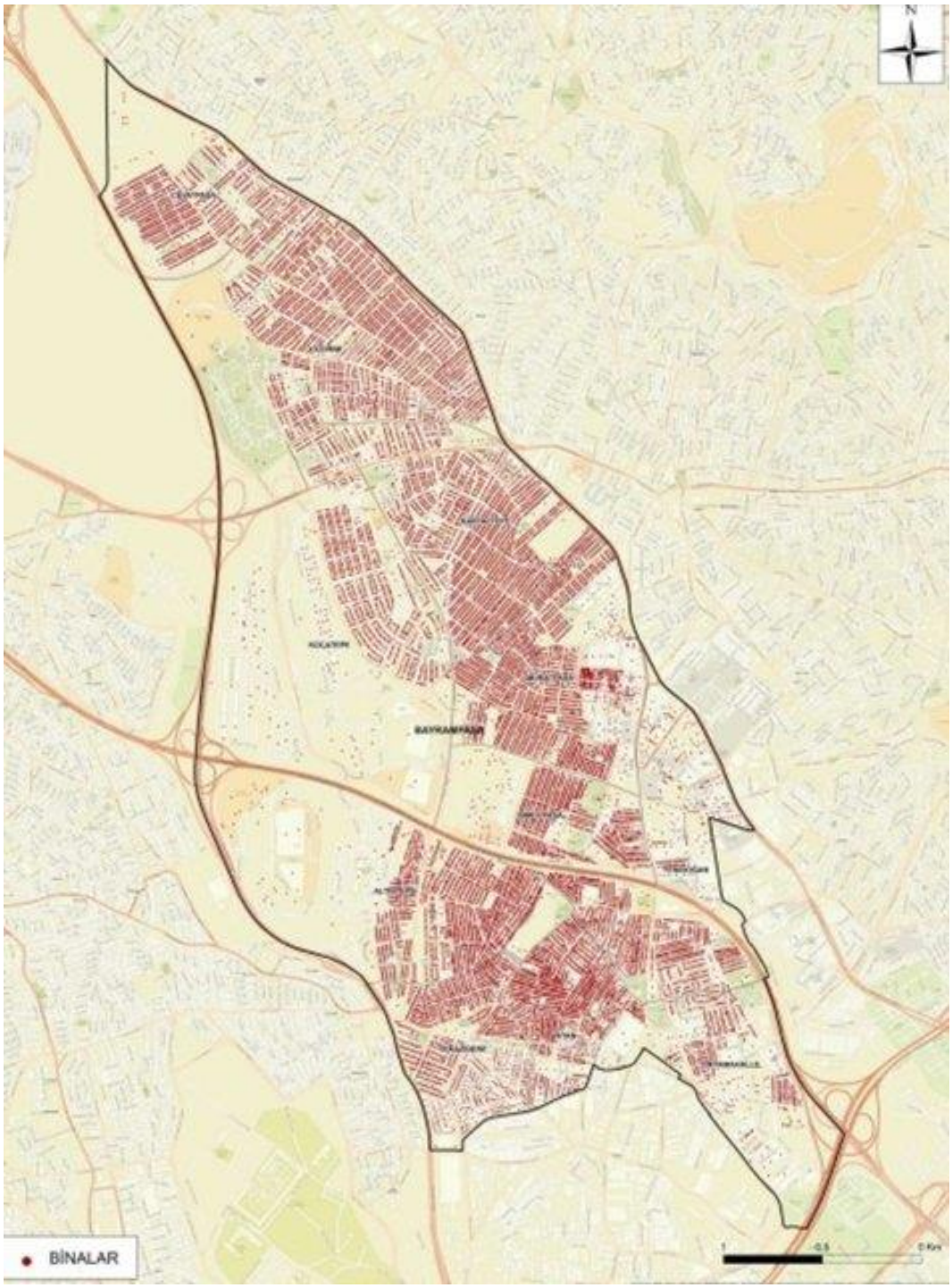
Harita 4.9 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm proje alanı ve çevresi ("Bayrampaşa/Eski Cezaevi Proje Alanı", t.y)

Bayrampaşa Cezaevi veya diğer eski adı ile Sağmalcılar Cezaevi, 1968 ile 2008 yılları arasında hizmet vermiştir ("Bayrampaşa Cezaevi", t.y).

Bayrampaşa Cezaevi 18 Temmuz 2008 tarihinde kapatıldı. 22 Şubat 2011 tarihinde Bayrampaşa Cezaevi yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bayrampaşa Cezaevi (Sağmalcılar Cezaevi) Alanı 2012 yılında takas yoluyla İBB'ye devri gerçekleştirilmiştir.

Bayrampaşa Eski Cezaevi (Sağmalcılar Cezaevi) Alanı, 2012'de takas edilerek mülkiyeti Maliye Hazine'sinden İBB'ye geçmiştir. Alan; 10 Temmuz 2013 tarihinde Bakanlık Oluru ile 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kanunu kapsamında Rezerv Yapı Alanı olarak belirlendi. "Rezerv Yapı Alanı" olarak belirlenmiş alan içerisinde her tür ve ölçekteki imar planı onama yetkisi hariç, uygulama yapma yetkisi İBB'ye verilmiştir. Bu alanda İBB tarafından üret aktar boşalt modeliyle; dönüşüm alanı içerisindeki taşınmazların uzlaşma sağlanarak takas edilmesi üzere ticari ve konutu barındıran proje yapılmıştır (İstanbul İmar A.Ş.).

İstanbul Deprem Master Planı (İDMP) kapsamında yüksek deprem riskli ilçelerden biri Bayrampaşadır (Harita 4.10). (İDMP Kapsamında Deprem Odaklı Projeler Çalışma Raporu, 2009).

Harita 4.10 Bayrampaşa ilçesi riskli bina analizi (Bayrampaşa Fay Hattı Risk Haritası, 2023)

İsmetpaşa Mahallesi, Kenar Caddesi, Tuna Caddesi, Zürüh Sokak ve Fulya Sokak arasında kalan yaklaşık olarak 8 hektarlık alanda doğal afetlere karşı riskli durumda olması ve ekonomik ömrünü tamamlamış olması nedeniyle 5393 sayılı Belediye Kanun'un 73. Maddesine göre Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı kapsamına alınmıştır (Harita 4.11).

Harita 4.11 Rezerv yapı alanı ile kentsel dönüşüm ve gelişim alanı (İBB Arşivi)

Harita 4.12 İsmetpaşa mahallesi proje alanı (İstanbul İmar A.Ş.)

İsmetpaşa mahallesi'nin bir bölümünün eski cezaevi alanına taşınması kararı İBB tarafından alındı. Bütüncül planlama yaklaşımı ile ele alınan alanda etaplar halinde kentsel dönüşüm yapılması planlanmıştır. İsmetpaşa Mahallesi, Kenar Caddesi, Tuna Caddesi, Zürüh Sokak ve Fulya Sokak arasındaki alan 1. Etaptır (Harita 4.12).

İsmetpaşa mahallesini önce Bayrampaşa eski cezaevindeki alana almak daha sonra boşalan alana (İsmetpaşa mahallesi) proje yapıp etaplar halinde devam ettirmektir. Etaplar halinde yapılarak Bayrampaşa'da dönüşüm çalışmasının genişletilmesi amaçlanmaktadır.

Harita 4.13 Bayrampaşa kentsel dönüşüm projesi bütüncül planlama yaklaşımı (İBB, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi)

Harita 4.14 Bayrampaşa kentsel dönüşüm projesi 1.Etap (İBB, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi)

Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi Zaman Çizelgesi aşağıda belirtilmiştir (Şekil 4.4)

Şekil 4.4 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesinin zaman çizelgesi (İBB Arşivi; İstanbul İmar A.Ş. Arşiv kaynaklarından yararlanılarak tez kapsamında hazırlanmıştır.)

Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Projesi Planlama Süreci aşağıda Tablo 4.3'te belirtilmiştir (İBB, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi).

Tablo 4.3 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesi planlama süreci

Yıl	Plan Süreci	Açıklama
2005	21.11.2005 onanlı 1/1000 Uygulama İmar Planı	22372 parselin büyük bir kısmı; Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Amaçlı "DEPO" Alanı olarak fonksiyonlandırılmıştır.
2006	17.07.2006 onanlı 1/5000 NİP	
2011	-17.03.2011 onanlı imar planları -16.12.2011 onanlı imar planı tadilatı	17.03.2011 tarihli 1/1000 ölçekli UİP; "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" fonksiyonu ile birlikte yapılaşma koşulları E: 3.00 H: Serbest olarak düzenlenmiştir.
2012	-14.9.2012 onanlı imar planları -17.12.2012 onanlı revize imar planları	-22372 parsel ve yakın çevresine ilişkin olarak TEİAŞ ve İl Sağlık Müdürlüğü yetkilileriyle yapılan görüşmelerin neticesinde 2 fonksiyonun da yerlerini değişmesi (Şekil 4.5) konusu olduğu için planlama alanı sınırları genişletilip yeni plan hazırlanmış ve 14.9.2012 tarihinde 1/1000 ölçekli UİP onanmıştır. -14.9.2012 onay tarihli planlara yapılan itirazlar doğrultusunda revize edilen planlar 17.12.2012 tarihinde onanmıştır.
2013	-10.07.2013 Rezerv Yapı Alanı ilanı -11.07.2013 tarihli plan teklifi, Bakanlıkça onaylanmamıştır	-10.7.2013, 3962 sayılı Bakanlık Oluru ile "Rezerv Yapı Alanı" olarak belirlenen alan içerisinde her tür ve ölçekteki imar planı onama yetkisi hariç, uygulama yapma yetkisi İBB'ye verilmiştir. - Plan tadilatı teklifleri 11.7.2013, 1498 sayılı Meclis Kararı ile uygun bulunmuş olup, onama yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda olduğundan 23.8.2013, 155449 sayılı yazı ile teklifler onanmak üzere Bakanlığa iletilmiştir. Konu sonuçlanmamıştır.
2014	24.11.2014 tarihli plan teklifi, Bakanlıkça onaylanmamıştır	Plan teklifleri onanmak üzere Bakanlığa gönderilmiştir. Konu sonuçlanmamıştır.
2015	- 26.06.2015 plan onaylama yetki devri - 28.09.2015 onamlı imar planları	-26.06.2015, 10688 sayılı ÇŞB, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğünün yazısıyla, Bayrampaşa İlçesi, İsmetpaşa Mahallesi, 22372, 22373, 23085, 19170 ve 22915 sayılı parsellerin olduğu rezerv yapı alanının her tür ölçekte harita, imar planı, imar uygulaması, tasarım projelerinin hazırlaması, incelemesi ve onaylamasının yetkisi, İBB Başkanlığınca yürütülmesi hususunda yetki devri gerçekleşmiştir. -Yetki devri gerçekleştikten sonra imar planları İBB tarafından hazırlanmış ve 28.09.2015 tarihinde İBB Başkanınca aynen onanmıştır
2016	-11.02.2016 İsmetpaşa Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı ilanı	Proje kapsamında transfer edilecek bölge, 11.02.2016 tarihinde "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" ilan edilmiştir.
2017	-21.02.2017 onanlı imar planları -Meri planların mahkeme kararı ile iptali (28.02.2017)	-28.09.2015 tasdik tarihli 1/5000 NİP ile 1/1000 UİP iptal talebiyle İdare aleyhine açılan davalarda, "Dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına" karar verildiğinden söz konusu alanda Kentsel Dönüşüm Amaçlı 1/5000-1/1000 ölçekli NİP ve UİP çalışmalarına başlanmış ve yeni planlar hazırlanarak 21.02.2017 tarihinde onaylanmıştır.

Tablo 4.3 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesi planlama süreci (devamı)

Yıl	Plan Süreci	Açıklama
2018	14.09.2018 onanlı plan tadilatı	Planlama alanı içinde bulunan 22732 parselde uygulanmakta olan proje neticesinde, yeşil alan miktarında herhangi bir azaltma yapılmaksızın, yeşil alan tasarımında birtakım düzenlemelerin yapılması gerekliliğinin ortaya çıkması nedeniyle plan tadilatı yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur. İlgili plana ait plan notunda 1/5000 ölçekli Kentsel Dönüşüm Amaçlı NİP üzerinden plan ölçeği ile ölçü alınamaz ve yer tespiti yapılamaz. Fonksiyon sınırları ve detayları 1/1000 ölçekli UİP netleşecekti denilmektedir. 1/1000 ölçekli UİP fonksiyon alanı sınırlarına son şeklini vermek üzere yukarıda bahsi geçen plana ait bir takım düzenlemelerin yapılması gerekli görülerek 14.09.2018 tarihinde 1/1000 Ölçekli UİP tadilatı gerçekleştirilmiştir.
2019	-Plan revizyon çalışmaları -Meri planların mahkeme kararı ile iptali (23.05.2019)	-23.05.2019 tarihli mahkeme kararı ile 21.02.2017 tarihli planlar iptal edilmiştir. Söz konusu karar neticesinde, 21.08.2019, 1020 sayılı Başkanlık Oluru doğrultusunda Kentsel Dönüşüm Amaçlı 1/5000-1/1000 ölçekli NİP ve UİP çalışmalarına başlanmıştır. 11.10.2019 tarih ve 1245 sayılı yazı ile Büyükşehir Meclise havale edilen planlar revize edilmek üzere Müdürlüğe iade edilmiştir. -28.11.2019 tarih, 946 sayılı Büyükşehir Belediye Meclis Kararında "…planın iptalini oluşturan gerekçelerin teklif planda halen devam ettiği, bu gerekçeler Müdürlük tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra değerlendirilmek üzere Müdürlüğüne iadesi uygun görülmüştür" denilmektedir.
2020	-22.12.2020 onanlı plan tadilatı	-Teklif planda donatı alanlarında yaklaşık %18 oranında bir artış sağlanmıştır. - Mahkeme kararı ile iptal edilen 21.02.2017 onanlı 1/5000 ile 1/1000 UİP Turizm-Ticaret-Konut Alanı kaldırılarak Belediye Hizmet Alanı planlanmış, bu alanda İBB idari birimler, sergi salonu, tiyatro, sosyal ve kültürel tesislerin yer alabileceği belirlenmiştir.
2021	-12.11.2021 onanlı itiraz sonucu plan tadilatı	Bayrampaşa, İsmetpaşa Mah., Sağmalcılar Mevkii, Akpınar Cad, Kentsel Dönüşüm Amaçlı Uygulama İmar Planındaki Sağlık Tesisleri Alanına ilişkin plan notu değişikliği teklifi 12.11.2021 tarihinde onaylanmıştır.
2022	-1/5000 NİP ve 1/1000 UİP yürütmesinin durdurulmasına takiben iptali edilmesine karar verilmesi talebine ilişkin bilirkişi incelemesi devam etmektedir.	-İstanbul 5. İdare Mahkemesi Başkanlığı'na Bilirkişi Raporu Sunulmuştur.
2023		Kesin Sözleşme ve Tapu Takas Sürecine Geçilmiştir.

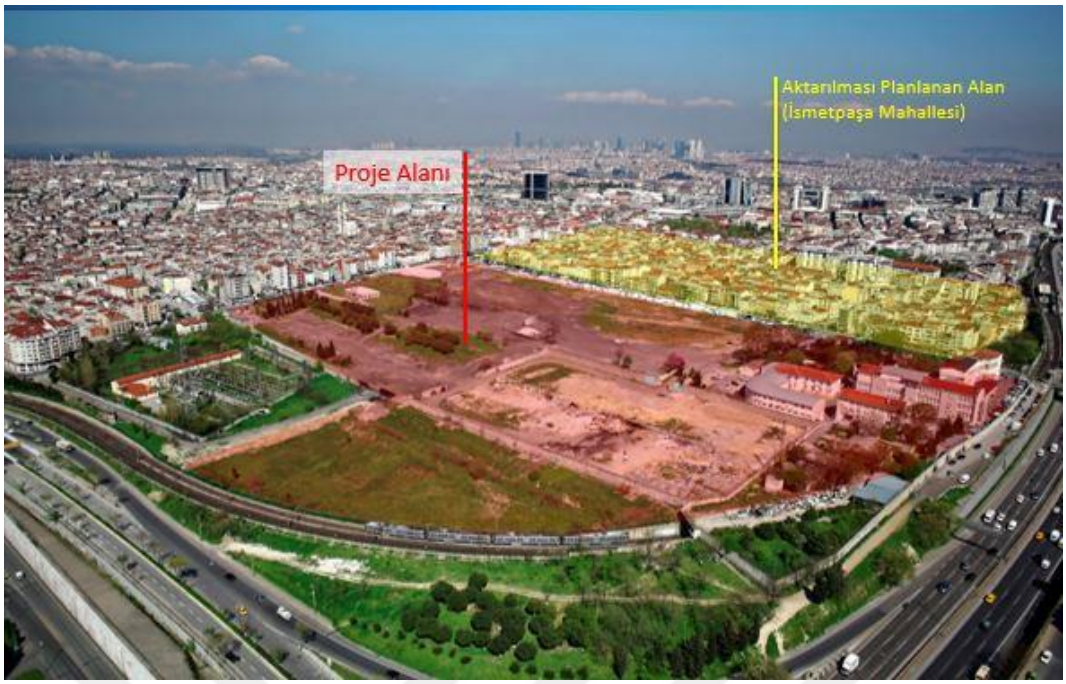

Şekil 4.5 Hastane ve trafo alanı transferi (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi)

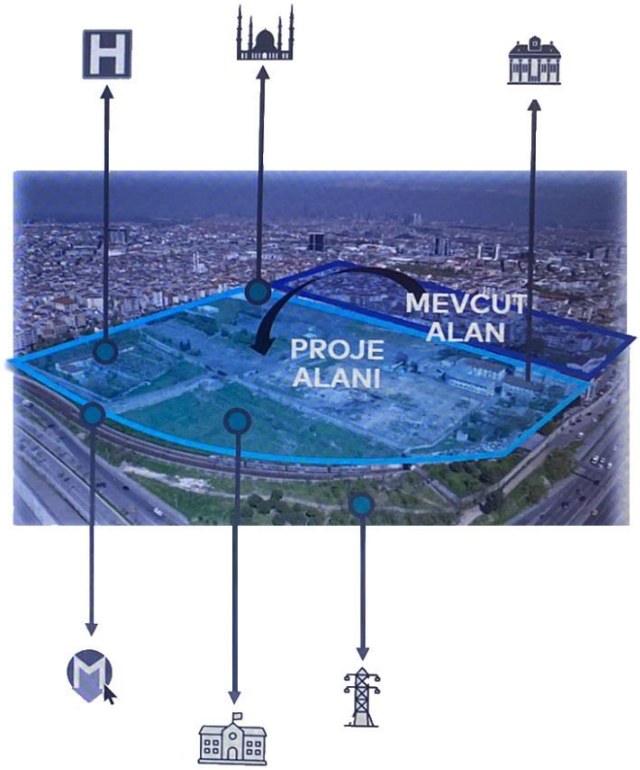
İBB mülkiyetindeki alan rezerv alan ilan edildiği için Üret- Aktar-Boşalt kentsel dönüşüm modeli uygulanmıştır (Şekil 4.6). Bayrampaşa eski cezaevi yıkıldıktan sonra İBB mülkiyetindeki boş kamu alanında kentsel dönüşüm çalışması yapılmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.6 Üret – aktar - boşalt kentsel dönüşüm modeli (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 4.7 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projesi, proje ve aktarılması planlanan alan (İBB Arşivi)

Şekil 4.8 Bayrampaşa eski cezaevi alanı ve İsmetpaşa mahallesi (İstanbul İmar A.Ş.)

Şekil 4.9 Bayrampaşa eski cezaevi alanı ve İsmetpaşa mahallesi karşılaştırması ("Bayrampaşa Proje Künye", t.y)

Proje alanı ve mevcut alan metrekaresi yaklaşık olarak aynıdır (Şekil 4.9). Mevcut alanda bitişik nizamda yapılaşma mevcutken proje alanında avlulu sistem öngörülmüştür. Mevcut alanda 478 yapı mevcut iken proje alanında 23 blok yapılmıştır (Şekil 4.10). TAKS'a baktığımızda proje alanında küçülmüştür. Mevcut alanda otopark yoktur. Araçlar sokak aralarına park edilmektedir. Fakat proje alanında 2991 araçlık otopark yapılmıştır.

Şekil 4.10 Bayrampaşa eski cezaevi alanı kentsel dönüşüm projesi ("Bayrampaşa Proje Vaziyet Planı", t.y)

Bayrampaşa Eski Cezaevi alanında mülk sahibi İBB tarafından oluşturulan kentsel dönüşüm projesinin inşaat yapımı KİPTAŞ aracılığıyla yapılmıştır. Kentsel dönüşüm projesi Bayrampaşa ilçesi sınırları içerisinde olduğundan dolayı mimari projeler ilçe belediyesinde onaylanmıştır. İsmetpaşa mahallesi; Kenar Caddesi, Tuna Caddesi, Zürüh Sokak ve Fulya Sokak arasında kalan alanda (Aktarılması

planlanan alan) yerel halk ile uzlaşma görüşmeleri İstanbul İmar A.Ş. tarafından devam etmektedir (Şekil 4.11).

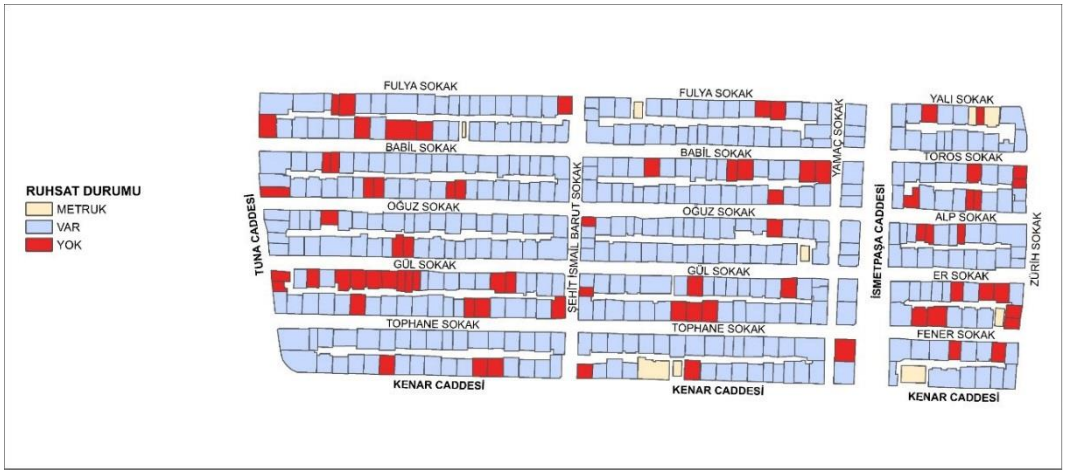

Şekil 4.11 Bayrampaşa eski cezaevi alanı kentsel dönüşüm projesi aktörleri (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü)

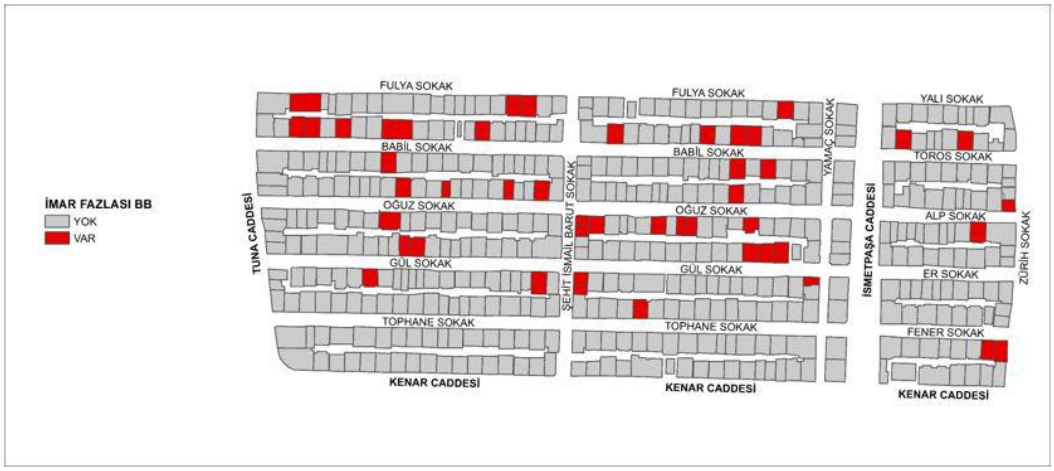
Yerel halk ile uzlaşma görüşmeleri Üret – Aktar- Boşalt modelini ikna etmeye dayanmaktadır. Aktarılması planlanan alanda değerleme çalışmalarına göre hakediş puanları çıkarılmaktadır. Mülk sahibine ait binanın yaşı, katı, hangi bölgede bulunduğu, ruhsat durumu ve potansiyel imar hakkı ele alınıp hakediş puanı hesaplanır (Şekil 4.12). Gayrimenkul değerleme firması uzlaşma modeli formülü oluşturmuştur. Uzlaşma modeli çerçevesinde alanda çeşitli analiz çalışmaları yapılmıştır (Şekil 4.13). (Şekil 4.14). Analiz çalışmaları sonucunda hakediş puanları çıkarılmıştır.

Şekil 4.12 Uzlaşma modeli formülü (İstanbul İmar A.Ş. Arşiv)

Şekil 4.13 Ruhsat durumu analizi (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü)

Şekil 4.14 İmar fazlası bağımsız birim analizi (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü)

Dağıtım modeli ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapımını tamamladığı KİPTAŞ konutlarının ve ticari birimlerin brüt alanı, yönelişi, bulunduğu konum ve kat şerefiyesi ele alınıp hesaplanır (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 Dağıtım modeli formülü (İstanbul İmar A.Ş. Arşiv)

Hakediş puanlarına göre mülk sahiplerine seçenekler İstanbul İmar A.Ş. tarafından sunulmuştur. Hakediş puanlarına göre mülk sahipleri daire seçebilmektedir. Üret-Aktar-Boşalt modeli ile aynı semtte kentsel dönüşüm gerçekleştirilmiştir.

İnşaat sürecinde daire seçeneklerini görebilme fırsatı sağlamaktadır. Aynı semtte kiraya çıkmaya gerek kalmadan, yaşadıkları semtten uzaklaşmadan kentsel dönüşüm projesine yerel halk dahil olmaktadır (“Bayrampaşa Proje Merak Edilenler”, t.y).

Şekil 4.16 Rezerv alanda yapılan kentsel dönüşüm projesinin görselleri

Şekil 4.17 Rezerv alanda yapılan kentsel dönüşüm projesinin kesitleri (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü)

İBB mülkiyetindeki rezerv alanda yapılan yapı stoğundaki kentsel dönüşüm projesini incelediğimizde; zemin katların bir bölümünde ve bodrum katlarda ticari birimler yer almaktadır. Zemin katların bir bölümünde ve zemin üstü katlarda bağımsız konut birimleri yer almaktadır. Ayrıca zemin altı otoparkın bir bölümü bağımsız birimler için diğer bölümü mülkü belediyeye ait ticari otopark olarak kullanılacaktır (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Kentsel dönüşüm projesinin zemin altı otopark alanı (İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü Arşivi)

Yapı stoğunda farklı tiplerde bağımsız birim yapılmıştır. Mimari projede 1+1, 2+1, 3+1 daireler açık ve kapalı mutfak şeklinde tasarlanmıştır. Seçenekler İsmetpaşa mahallesinde aktarılacak mülk sahiplerine sunulmuştur. Bağımsız birim plan tipolojisi aşağıdaki Tablo 4.4'te verilmiştir (Bu tez kapsamında oluşturulmuştur; "Bayrampaşa Proje Daire Planları", t.y.).

Tablo 4.4 Bağımsız birim plan tipolojisi

1+1 Açık Mutfak Tip A	1+1 Açık Mutfak Tip B	1+1 Açık Mutfak Tip C
Brüt Alan:48.08 m² 	Brüt Alan:51.75 m² 	Brüt Alan:58.47 m²
1+1 Kapalı Mutfak Tip A	1+1 Kapalı Mutfak Tip B	1+1 Kapalı Mutfak Tip C
Brüt Alan:64.45 m² 	Brüt Alan:61.35 m² 	Brüt Alan:63.37 m²
2+1 Açık Mutfak Tip A	2+1 Açık Mutfak Tip G	2+1 Kapalı Mutfak Tip B
Brüt Alan:65.55 m² 	Brüt Alan:63.10 m² 	Brüt Alan:77.58m²
3+1 Açık Mutfak Tip A	3+1 Açık Mutfak Tip F	3+1 Kapalı Mutfak Tip E
Brüt Alan: 86.78 m² 	Brüt Alan:84.48 m² 	Brüt Alan:102.08 m²

Bölüm Değerlendirmesi

Fikirtepe ve Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm uygulama örnekleri incelediğimizde (Tablo 4.5); projelerin amacının yapıların yenilenmesi, kentsel donatı alanlarının yetersizliğinin giderilmesi ve yaşanabilir çevre oluşturmak olarak özetlenebilir. Bu iki projeyi kentsel dönüşümün bütüncül bileşenleri bağlamında incelendiğimizde; sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması adına herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Çevresel olarak değerlendirdiğimizde ise sürdürülebilirlik ölçütlerini kapsayan SKA-11 ilkelerinden ziyade yapıların fiziksel olarak dönüşümüne indirgenen bir yaklaşımla kentsel dönüşüm kurgulanmıştır. Projeleri model çerçevesinde incelediğimizde; Fikirtepe'de yerinde dönüşüm modeli, Bayrampaşa'da üret-aktar-boşalt modeli uygulanmaktadır. Üret-aktar-boşalt modeli için ikna süreci uzlaşı usulüne dayanmaktadır. Üret-aktar-boşalt modeliyle kiraya çıkma zorunluluğu olmaması ve aynı mahallede yeni konutlara transfer edilmesi bu projenin olumlu yönlerindendir. Fakat Fikirtepe'de yerinde dönüşüm modeli uygulanmaktadır. Projeleri yönetsel çerçeveden incelediğimizde; Fikirtepe'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın arasında yetki karmaşası olduğunu gözlenmektedir. Mülk sahipleri ve yüklenici firmalar karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum orada yaşayan halkı dönüşüm karşısında zor durumda bırakmıştır. Fikirtepe dönüşüm öncesi yapılaşmanın bir bölümü ıslah imar planları ile inşa edilmiş olan ruhsatlı binalardan oluşurken bir bölümüde kaçak yapılardan oluşmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamasıyla arsa payları ele alınarak inşaat sözleşmeleri hazırlanmaktadır. Ruhsatlı ve ruhsatsız aynı kategoride değerlendirilmektedir. Fakat Bayrampaşa'da İBB'nin KİPTAŞ yoluyla ürettiği konutlar mülk sahiplerine sunulmaktadır. Alanda değerleme çalışmalarına göre hakediş puanları çıkarıltılmaktadır. Mülk sahibine ait binanın yaşı, katı, hangi bölgede bulunduğu, ruhsat durumu ve potansiyel imar hakkı ele alınıp hakediş puanı hesaplanması Fikirtepe'ye göre daha adil bir sürecin yönetilmekte olduğunu göstermektedir. Projeleri yasal çerçeveden incelediğimizde; Fikirtepe 2013 yılında 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun kapsamına alınmıştır. Planlarda yapılan revizeler ve tadilatlar ile birçok kez askıya çıkarılmıştır. Bundan dolayı süreç uzamıştır. Bayrampaşa'da kentsel dönüşümün gerçekleşmesinin 2 kanun dayanağı bulunmaktadır. Bayrampaşa Eski Cezaevi Alanı, 2013 yılında yılında 6306 sayılı Afet Riski

Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kanunu kapsamına "Rezerv Yapı Alanı" olarak ilan edildi. 2016 yılında İsmetpaşa Mahallesi, Kenar Caddesi, Tuna Caddesi, Zürüh Sokak ve Fulya sokak arasındaki alan 5393 sayılı Belediye Kanun'un 73. Maddesine göre Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı kapsamına alınmıştır. Bayrampaşa Eski Cezaevi Alanında da Fikirtepe'de olduğu gibi imar planları birkaç kez iptal edilmiştir. İmar planlarında fonksiyon kararları uygun olmadığı, yeşil alan yetersizliği ve bölgedeki nüfus yoğunluğunu arttırması nedeniyle imar planları iptal edilmiştir. Fakat diğer taraftan eski cezaevi alanında inşaat çalışmaları tamamlanarak iskan aşamasına gelmiştir. Plansız kalan alanda plan tadilatları yapıldı. Tapu sürecinin uzaması vatandaş açısından güvensiz bir ortam yaratmıştır. Kentsel dönüşüm planlama disiplini doğrultusunda yürütülmelidir. Projeleri katılım çerçeveden incelediğimizde; Her iki örnektede kiracıyı gözetmemesi bu dönüşüm projelerinin SKA 11.3 no'lu hedef ile ilişkili olan katılım ilkesi göz ardı edilmiştir. Kentsel dönüşüm projelerine etkin katılım sağlanmalıdır. İnsanı merkeze alan beklentilerini karşılayan dönüşüm projeleri yapılmalıdır.

Tablo 4.5 Fikirtepe ve Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm projelerinin karşılaştırması

Kentsel Dönüşüm	**FİKİRTEPE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA PROJESİ**	**BAYRAMPAŞA ESKİ CEZAEVİ KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA PROJESİ**
Konum	Önemli lokasyon olan Kadıköy'de merkeze yakın alan	Bayrampaşa'da işlevini yitirmiş eski cezaevi alanı
Kentsel dönüşüme olan ihtiyacın nedenleri	Yaşam kalitesi düşük konutlar, kentsel donatı alanlarının yetersiz oluşu, dar sokakların oluşu ve doğal afetlere karşı riskli durumda olması	Doğal afetlere karşı riskli durumda olması,ekonomik ömrünü tamamlamış olması ve kentsel donatı alanlarının yetersiz oluşu
Model Çerçevesi	Yerinde Dönüşüm	Üret – Aktar- Boşalt
Aktörler	Kamu - Özel sektör girişimi - Kamu iştirakı	Kamu – Kamu İştirakı
Uygulama Aşaması	Ada bazlı olarak yüklenici firmalar tarafından yapılması	Mülkiyet olarak kamu mülkünde olan rezerv alan ile özel mülkiyeteki alanın takasının yapılması ve kamu eliyle uygulamanın yapılması
Yasal Çerçeve	2013 yılında "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamına alınmıştır. Planlarda yapılan revizeler ve tadilatlarla birçok kez askıya çıkarılmıştır.	"Belediye Kanunu" "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun"

5

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DEĞERLENDİRME MATRİSİ ÖNERİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesinin sunduğu göstergelerin kentsel dönüşüm uygulamalarında ölçmek için matris oluşturulmuştur. Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm alanında saha çalışması yapılmıştır. Ardından Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulaması'nın sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

5.1 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Sürdürülebilirlik Değerlendirme Matrisi Önerisi

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı"nı operasyonel hale getirebilmek için kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçülebilmesini sağlayan değerlendirme matrisi önerisine ihtiyaç vardır. Çalışmada mevcut kentsel dönüşüm süreçlerini değerlendirmek üzere bir altlık, değerlendirme tablosu (değerlendirme matrisi) oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışma yöntemi "Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı" perspektifinden kentsel dönüşüm uygulamalarının ölçülmesinde temel ilke ve göstergelerin tespit edilmesi ve geliştirilmesidir. Kentsel dönüşüm uygulamalarını hangi kriterler çercevesinde analiz edeceğimizi belirlememiz gerekmektedir. Değerlendirme tablosunda "Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar Amacı"nı operasyonel hale getirecek göstergeler belirlenmiştir. Göstergeler kentsel dönüşüm sürecini değerlendirme açısından önem arz etmektedir. Göstergelerin değerlendirilebilmesi sürdürülebilir kentsel dönüşümün oluşturulması için fırsattır. Değerlendirme matrisi merkezine Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesini alarak ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamalarında süreçlerin denetlenmesi için tüm aktörlere sunulabilecek değerlendirme tablosu üretilmiştir (Tablo 5.1). Bu değerlendirme tablosu ile kentsel dönüşüm süreci değerlendirilip puanlanabilir.

Bundan sonraki kentsel dönüşüm uygulamalarında aktörlerin kendi süreçlerini denetlemesi için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Tablo 5.1 SKA 11 no'lu hedefler kapsamında oluşturulan kentsel dönüşüm değerlendirme tablosu

HEDEF 11.1. Yeterli, Güvenli ve Erişilebilir Konutlar
Göstergeler
Herkese Yönelik Satılık, Kiralık Konut (konut tipolojisinde çeşitlilik)
Temel Kamusal Hizmetlere Erişim Eşitliği (konut, eğitim, sağlık, rekreasyon, ulaşım vb)
HEDEF 11.2. Erişilebilir Ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri
Göstergeler
Engelliler İçin Erişim
Yol Güvenliği, Toplu Taşıma Alanları, Yaya Yolları, Bisiklet Yolları
HEDEF 11.3. Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı
Göstergeler
Karar Alma Süreçlerinde Aktif Katılım (Katılım toplantıları)
İlan ve Duyuruların Yeterliliği
Taleplerin Dinlenerek Projeye Yansıtılması
HEDEF 11.4. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması
Göstergeler
Tarihi ve Kültürel Varlıkların Tespit Edilmesi ve Korunması
Miras Alanlarının Yeni Yapılaşma Alanı ile Entegresi
HEDEF 11.5. Doğal Afetlerin Olumsuz Etkilerinin Azaltılması
Göstergeler
Doğal Afet Risklerine Uygun Yapı Üretimi, Kontrolü
HEDEF 11.6. Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması
Göstergeler
Ayrıştırılmış Atık Üniteleri
Geri Dönüşüm Malzemelerinin Toplanması Yeniden Kullanımı
Hava, Su, Gürültü Kirliliğinin Denetimi
HEDEF 11.7. Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması
Göstergeler
Farklı Yaş Grubundaki İnsanlara Hizmet Sağlayacak Aktivite Alanları

Tablo 5.1 SKA 11 no'lu hedefler kapsamında oluşturulan kentsel dönüşüm değerlendirme tablosu (devamı)

HEDEF 11.7. Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması
Göstergeler
Herkes İçin Erişilebilir Yeşil Alan Sağlanması
Herkes İçin Erişilebilir Kamusal Alan Sağlanması
HEDEF 11.A. Güçlü Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Planlaması
Göstergeler
Kırsal Alanlarda Yapılaşmanın Önüne Geçilmesi
HEDEF 11.B. Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması
Göstergeler
Alternatif Enerji Kaynaklarının Kullanımının Arttırılması
HEDEF 11.C.Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar
Göstergeler
Yerel Malzemeler Kullanarak Sürdürülebilir Ve Dayanıklı Binalar İnşası
Çevreyle Uyumlu Bina Tasarımının Yapılması

Tezin 2. ve 3. bölümlerinde tez kapsamında oluşturulan "SKA-11 hedeflerinin anahtar kelimeleri ve göstergeler çerçevesi" ve "SKA-11 hedefleri ile kentsel dönüşümde sürdürülebilirlik ölçütleri ilişkisi" başlıklı tablolar yukarıda verilen değerlendirme tablosunu oluşturmak için ara katman niteliğinde kullanılmıştır. SKA-11 perspektifinden kentsel dönüşüm uygulamalarının ölçülmesinde temel ilke ve göstergelerin tespit edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesinde yardımcı olacak her bir hedef ve gösterge önemlidir.

Kentsel göstergeler, yerel ve ulusal politika yapıcıların sürdürülebilirliğine yönelik eylemlerini iyileştirmelerine yardımcı olmak için çok önemlidir. Birkaç amaca hizmet ederler; kentsel çevre değişikliklerinin sistematik olarak izlenmesi kentsel çevre sorunlarının erken uyarısı ve karar vericilerin bu durumu engelleyici politika geliştirmesini sağlamaktır. Bu nedenle bilimsel metotlarla saptanmış, kolayca uygulanabilen, karar verme süreçlerinde değerlendirilebilen göstergeler başarılı olarak ifade edilmektedir. Sürdürülebilirliğe ulaşabilmek için eylemlerin gidişatını görme biçimimiz, ölçmek için alternatif yaklaşımlar önermede çok önemlidir. Göstergeler geri bildirim mekanizmaları olarak çalışır (Alberti, 1996).

Kentsel dönüşüm süreçlerinin, sürdürülebilirlik değerlendirilme matrisi üzerinde değerlendirilmesi sonucunda olumlu veya olumsuz yönlerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi gereken yönleri üzerinden politikalar ve stratejilerin oluşturulması kentsel dönüşüm proje ve uygulamaları açısından önemlidir.

5.2 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Proje Alanı'nın Saha Araştırma Yöntemi

Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulaması'nın tez kapsamında oluşturulan sürdürülebilirlik değerlendirme matris önerisinin değerlendirilmesi için saha çalışması yapılmıştır. Dönüşümün içerisinde yer alan uzmanlar ve dönüşüm projesinden etkilenen yerel halk ile görüşülmüştür. Ayrıca sahada gözlemler yapılmıştır. Kentsel dönüşümün sürdürülebilirlik ölçütleriyle ilişkili olarak sahada fotoğraflar çekilerek tespitlerde bulunulmuş ve notlar alınmıştır.

Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulama projesi alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan İstanbul İmar A.Ş. ile İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'nden plan, proje ve uzlaşı sürecini yürüten uzman (Şehir Plancı) ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı"nın sunduğu alt hedef ve göstergelerin kentsel dönüşüm uygulama modellerinde ölçülmesi için 5'li likert ölçeğinin puanlama yaklaşımını esas alan tez kapsamında oluşturulan değerlendirme matrisi Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulaması alanında çalışmış ve süreç sürecinde yer alan uzmanlara sunulmuştur. Bu proje kapsamında puanlama yapmaları istenmiştir. Aynı zamanda proje yönetim süreci ve alanı hakkında veri ve bilgi alınmıştır. Ardından bölgede yaşayan ve sahip olduğu konut ve ticari birimi kentsel dönüşüme girmiş yerel halktan 25 kişi ile nitel araştırmada kullanılan yöntemlerden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle görüşme yapılarak sahadan veri toplanmıştır. Kentsel dönüşümle ilgili açık uçlu ve standartlaştırılmış sorular görüşmede katılımcıya sorulmuştur. Görüşmeciler sahada rassal olarak seçilmiştir. Görüşmeler yapılıp notlar alınmıştır. Görüşmeler 25 Eylül - 4 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında elde edilen tüm veriler; Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı"nın sunduğu alt hedef

ve göstergelerinin kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçmek için tez kapsamında oluşturulan sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmiştir.

5.3 Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm Uygulamasının Sürdürülebilirlik Matrisi Önerisinde Değerlendirilmesi

Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürürlebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi için saha araştırmasında elde edilen veriler kullanılacaktır.

Bölgede yaşayan ve sahip olduğu konut ve ticari birimi kentsel dönüşüme girmiş yerel halktan 25 kişinin demografik özellikleri ve kentsel dönüşüme ilişkin sorulara verilen cevapları aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 5.2). Görüşmeye katılan katılımcıların gizliliğinin sağlanması için isimler kodlanarak verilmiştir.

Tablo 5.2 Görüşmeye katılan yerel halkın demografik özellikleri

Kod	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz ?	Bu mahalleyi seçmenizdeki neden nedir?	Mülkiyet durumu
G1E	Erkek	Lisans	Halkla İlişkiler U.	54	Göç	Mülk Sahibi
G2E	Erkek	Lisans	Müteahhit	60	Göç	Mülk Sahibi
G3E	Erkek	İlkokul	Kahvehaneci	60	Yaşam koşulları	Mülk Sahibi
G4E	Erkek	İlkokul	Dokuma Ticaret	66	Göç	Mülk Sahibi
G5E	Erkek	İlkokul	Terzi	50	Sakin olması	Mülk Sahibi
G6K	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	12	Ekonomik olması	Mülk Sahibi
G7E	Erkek	İlkokul	Mobilyacı/ Emekli	64	Güzel olması	Mülk Sahibi
G8E	Erkek	İlkokul	Dokumacı/ Emekli	60	Göç	Mülk Sahibi
G9E	Erkek	İlkokul	İşçi Emeklisi	48	Göç	Mülk Sahibi
G10E	Erkek	İlkokul	Kahvehaneci	60	Göç	Kiracı
G11E	Erkek	Ortaokul	Emekli	45	Göç	Mülk Sahibi
G12E	Erkek	Lise	Muhtar/ Emekli	57	Ailem burada	Mülk Sahibi
G13E	Erkek	İlkokul	Dokumacı (Triko)	61	Göç	Mülk Sahibi
G14E	Erkek	İlkokul	Turşucu/ Esnaf	40	Göç	Mülk Sahibi

Tablo 5.2 Görüşmeye katılan yerel halkın demografik özellikleri (devamı)

Kod	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz ?	Bu mahalleyi seçmenizdeki neden nedir?	Mülkiyet durumu
G15E	Erkek	İlkokul	Esnaf / Market İşletmecisi	55	Göç	Kiracı
G16E	Erkek	İlkokul	Market	49	Göç	Kiracı
G17E	Erkek	İlkokul	Emekli	65	Ailem burada	Mülk Sahibi
G18E	Erkek	Lise	Turizm	30	Göç	Mülk Sahibi
G19K	Kadın	Lise	Modelist	26	Evlilik nedeniyle	Mülk Sahibi
G20K	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	70	Burada doğdum	Mülk Sahibi
G21K	Kadın	Ortaokul	Ev Hanımı	35	Göç	Mülk Sahibi
G22E	Erkek	İlkokul	Emekli	55	Göç	Mülk Sahibi
G23E	Erkek	İlkokul	Emekli	60	Göç	Mülk Sahibi
G24K	Kadın	Lisans	Özel sektör	40	Aile Göç	Mülk Sahibi
G25K	Kadın	Lise	Ev Hanımı	47	Ailem burada	Mülk Sahibi

Görüşmeye katılanların %24'ü kadın, %76'sı erkektir. Eğitim seviyelerine bakıldığında görüşmeye katılan kişilerin %12'si lisans, %16'sı lise, %8'i ortaokul, %64'ü ilkokul mezunudur. Statülerine bakıldığında %36'sı emekli, %16'sı ev hanımı, %28'i esnaf, %20'si özel sektör çalışanıdır. Bu mahalleyi seçme nedenleri ağırlıklı olarak %64 oranında göçtür. Son olarak görüşmeye katılan kişilerin %88'i mülk sahibi, %12'si kiracıdır.

Kentsel dönüşüme ilişkin sorular sorulduğunda aşağıdaki cevaplar alınmıştır. Görüşme anında alınan cevaplara göre sorular detaylandırılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme detayları "EK A"da sunulmuştur.

SKA 11. maddesinin 11.3. no'lu hedefi ile ilişkili olan yerel halkın katılımı ile ilişkili 3 soru sorulmuştur.

"Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?" sorusuna görüşmeye katılanların %28'i katıldığını, %72'si katılmadığını belirtmiştir (Tablo 5.3).

Tablo 5.3 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 1

Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?	**%**
Evet (7 kişi)	**28**
Hayır (18 kişi)	**72**

"Talepler dinlenilerek projeye yansıtıldı mı?" sorusuna görüşmeye katılanların %8'i taleplerin dinlenerek görüş ve önerilerinin alındığını, %92'sinin dönüşüm projesi hakkında taleplerinin dinlenmediğini, görüş ve önerileri alınmadığını belirtmiştir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 2

Talepler dinlenilerek projeye yansıtıldı mı?	**%**
Evet (2 kişi)	**8**
Hayır (23 kişi)	**92**

Yerel halktan görüşülen kişilere kentsel dönüşüm sürecinde katılımlarıyla ilişkili soru olan ilan ve duyuruların yeterli düzeyde yapılıp yapılmadığı sorulduğunda; %28'i yapıldığını, %24'ü kısmen yapıldığını, %12'si geç yapıldığını, %36'sı yapılmadığını söylemiştir (Tablo 5.5).

Tablo 5.5 Yerel halkın dönüşüme kalıtımı- 3

İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapıldı mı?	**%**
Yapıldı (7 kişi)	**28**
Kısmen Yapıldı (6 kişi)	**24**
Geç Yapıldı (3 kişi)	**12**
Yapılmadı (9 kişi)	**36**

SKA 11. maddesinin 11.1 no'lu hedefi ile ilişkili olan yerel halkın dönüşümde eşitliğine ilişkin soru olan herkes için adaletin sağlanıp sağlanmadığı sorusu sorulduğunda; %24'ü sağlandığını, %20'si kimine göre sağlanıp kimine göre sağlandığı kimine göre sağlanmadığını, %52'si sağlanmadığını, %4'ü bu konuda fikirlerinin olmadıını belirtmiştir (Tablo 5.6). Görüşmecilerden G2E kodu ile belirtilen katılımcı bu durumu şöyle açıklamıştır: "Adalet sağlanmadı. İlk gidenler puanı yetmediği için ekstra para verdi oturdu. Sonradan uzlaşma için gidene

kalmadı. Kalanların içerisinden puanınıza göre seçin denildi. Bu haksızlık. Aradaki fiyat farkını verip daha iyi daha büyük evlerde oturanlar oturdu. İlk gidip kabul etmediğimiz için kalmadı. Sonrada zamanında alsaydın dendi. Gitmeyen yaklaşık 400 kişi var biz ne yapacağız. Tapu henüz dağıtılmadı. Başta hipotekli yere neden gidelim" ifadesi ile başta tapu alınmadığını bundan dolayı güven ortamı olmadığı için gidip uzaklaşma sağlamadığından herkes için adalet sağlanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 5.6 Yerel halkın dönüşümde eşitliği

Herkes için adalet sağlandı mı?	**%**
Sağlandı (6 kişi)	**24**
Kimine Göre Sağlandı Kimine Göre Sağlanmadı (5 kişi)	**20**
Sağlanmadı (13 kişi)	**52**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

Görüşülen katılımcıların mevcut konut veya ticari birimi dönüşüme girdikten sonra kentsel dönüşüm ile elde edilen birimlerin fiziksel olarak değişimi sorulduğunda; %52'si konut birimlerinde 5- 20 m² arası küçülme, %12'si konut birimlerinde 21-35 m² arası küçülme olduğunu, %20'si puanı yetmediği için borçlanarak konut elde ettiğini belirtmiştir. %12'sinin ticari birimi olup puanı yetmediği için yerine konut verildiğini belirtmiştir. Görüşülen katılımcıların %12'si kiracıdır. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi kiracılara herhangi bir bağımsız birim verilmemiştir (Tablo 5.7).

Tablo 5.7 Dönüşüm ile elde edilen konut ve ticari birimde olan değişiklik

Konut ve ticari birimin fiziksel özellikleri (Mevcut ve Kentsel dönüşüm projesindeki bağımsız birim büyüklüğü)	**%**
Konutta 5- 20 m² arası küçülme (13 kişi)	**52**
Konutta 21 -35 m² arası küçülme (3 kişi)	**12**
Puanı yetmediği için borçlanarak elde edilen konut (5 kişi)	**20**
Ticari birimi olup yerine konut verilen (1 kişi)	**4**
Herhangi bir birim verilmeyen (3 kişi)	**12**

"Kentsel dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu?" sorusuna görüşmeye katılan katılımcıların %80'i bozulduğunu %20'si bozulmadığını ifade etmiştir (Tablo 5.8). Görüşmecilerden G15E kodu ile belirtilen katılımcı bu soruya şu şekilde cevap

verdi: “Ben buradaki halk ile 55 yıldır birlikteyim. İşim bozulacak. Yıkıma başlanınca dükkanı kapatıp gideceğim. Var olan düzenim bozuldu” dedi. Sosyal çevresinin bozulduğu ve yerel istihdamının sağlanmadığını ifadesinden çıkarabiliriz.

Tablo 5.8 Kentsel dönüşüm ile sosyal çevre ilişkisi

Sosyal Çevre (Komşuluk, Sosyal Çevre Yapısı, Aidiyet) Kentsel Dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu ?	**%**
Bozuldu (20 kişi)	**80**
Bozulmadı (5 kişi)	**20**

“Kentsel Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktığınız mı?” sorusuna görüşmeye katılanların %44’ü kazançlı çıktığını, %52’si kazançlı çıkmadığını ve %4’ü ise bir fikrinin olmadığını belirtmiştir (Tablo 5.9). Görüşmecilerden G2E kodu ile belirtilen katılımcı bu durumu şöyle açıklamıştır: “Tamamen rant odaklı yapıldı. Puan karşılaştırmasına göre evler verildi ama zararlı çıktık. Binası eski olanlar için karlı görünsede bizim gibi yeni binası olanlar için çok kötü oldu” ifadesi ile alanda bina yaşı yüksek olmayan yapıların kazançlı çıkmadığına vurgu yapmıştır.

Tablo 5.9 Kentsel dönüşümde elde edilen mülk ile ekonomik ilişki- 1

Ekonomik Değerlendirme (Hak Sahipliği, Karlılık, Değer Artışı Beklentisi) Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktığınız mı?	**%**
Kazançlı Çıktım (11 kişi)	**44**
Kazançlı Çıkmadım (13 kişi)	**52**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

SKA 11. maddesinin 11.3 no’lu hedefi ile ilişkili olan “Konut çevresi yapı ve nüfus yoğunluğu arttı mı?” sorusuna görüşmeye katılanların %96’sı arttığını, %4’ü artmadığını belirtmiştir (Tablo 5.10). Görüşmecilerden G15E kodu ile belirtilen katılımcı bu soruya “Arttı. Belediye, park spor alanları yapmak yerine her yerde bina yaptı” şeklinde cevap vermiştir. G21K kodu ile belirtilen katılımcı ise “Arttı. Yeşil alan olmasını isterdim” şeklinde cevap vermiştir. Görüşmeye katılan katılımcıların ifadeleri ile Bayrampaşa eski cezaevi alanında yapı yerine kamusal alan olarak değerlendirilmesi isteklerine dikkat çekmişlerdir.

Tablo 5.10 Kentsel dönüşüm ile yoğunluk ilişkisi

Konut çevresi yapı ve nüfus yoğunluğu arttı mı?	**%**
Arttı (24 kişi)	**96**
Artmadı (1 kişi)	**4**

SKA 11. maddesinin 11.5. no'lu ve 11.b. no'lu hedefi ile ilişkili olan "Kentsel Dönüşüm ile beraber, depreme karşı dayanıklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?" sorusuna görüşmeye katılanların %64'ü evet, %32'si hayır ve %4'ü bu konuda fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 5.11).

Tablo 5.11 Kentsel dönüşüm ile depreme karşı dayanıklı yapı ilişkisi

Kentsel Dönüşüm ile beraber, depreme karşı dayanıklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?	**%**
Evet (16 kişi)	**64**
Hayır (8 kişi)	**32**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

"Dönüşüm sonrasında edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?" sorusuna görüşmeye katılanların %44'ü oturmaya devam edeceğini, %12'si satıp gideceğini, %4 ü fikrinnin olmadığını belirtmiştir. Bayrampaşa eski cezaevi alanında yapılan KİPTAŞ konutlarına taşınmayan ve uzlaşma sağlamayan görüşme yapılan katılımcılar arasındaki oranı %28'dir. Görüşme yapılan katılımcıların %12'si kiracıdır. Kiracılara herhangi bir bağımsız birim verilmemiştir (Tablo 5.12).

Tablo 5.12 Kentsel dönüşümde elde edilen mülk ile ekonomik ilişki- 2

Dönüşüm sonrasında edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?	**%**
Oturmaya devam edeceğim (11 kişi)	**44**
Satıp gidebilirim (3 kişi)	**12**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**
Sözleşme imzalamayan ve taşınmayan (7 kişi)	**28**
Kiracı olup konut veya ticari birimi olmayan (3 kişi)	**12**

"Proje başlangıcından sonuna kadar ki süreç içerisinde görüşleriniz alınarak, projeye katılımınızı sağlamak için neler yapıldı?" sorusuna görüşmeye katılanların çoğunluğu proje başlangıcında görüşlerinin alınmadığını proje tamamlandıktan

sonra sunulup anlaşmaya çalıştıklarını ifade ettiler. Görüşmecilerden G9E kodu ile belirtilen katılımcı bu soruya: "Proje sürecine katılımımız sağlansaydı açık mutfak istemezdik" cevabını vermiştir. Görüşmeye katılan katılımcıların birkaç kez tekrarladıkları ve üzerinde durdukları konu açık mutfak idi. Proje başlangıcında görüşler alınmadığından dolayı açık mutfak olduğunu belirttiler. Alan kaybını önlemek için açık mutfak tipolojileri tasarlanmıştır. Fakat yapılan görüşmelerde bu tipolojilerin yaşam şekillerine, kültür yapılarına uymadığı vurgulanmıştır.

"Kentsel dönüşümün olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?" sorusuna görüşmeye katılan katılımcılardan kiracılar kiracı gözetilmediği için bu alandan yapılan kentsel dönüşümü olumsuz olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda bina yaşı az olan yapılarda oturan mülk sahipleri dönüşümü olumsuz olarak değerlendirmiştir. Bina yaşı fazla olan yapılarda oturan mülk sahipleri depreme dayanıklı yapılara kavuştukları için bu süreci olumlu olarak değerlendirmektedir. Görüşmeye katılan katılımcıların genel olarak kentsel dönüşümü olumlu olarak değerlendirdikleri yönleri; depreme dayanıklı olması, otopark olması, çocuk oyun alanı olması ve güneş panellerinin olmasıdır. Olumsuz olarak değerlendirdikleri yönleri; mahalle kültürünün yok olması, açık mutfak tipolojisinde konutların olması, yüksek aidat, müstakil evden apartmana geçilmesi, kiracıların mağduriyeti ve süreç içerisinde gözetilmemesidir.

"Nasıl bir proje yapılırsa oturmak isteyip istemeyeceksiniz?" sorusuna görüşmecilerden G16E kodu ile belirtilen katılımcı bu soruya şu şekilde cevap verdi: "Mahallede yaşayan insanların tamamı göz önüne alınıp proje yapılması gerekir. Ekonomik durumları göz önüne alınsın. Mahalle kültüründen apartmana geçiş zor olmaktadır. Esnafı gözeten küçük dükkanlar olsaydı kirasını karşılayabilseydik yıllardır oturduğum mahalleden taşınmazdım" dedi. G9E kodu ile belirtilen katılımcıda bu soruya şu şekilde cevap verdi: "Ben 65 yıllık binada oturuyordum. Benim için iyi oldu. Fakat İsmetpaşa mahallesinde yeni binalar var yıkılması doğru değil. Herkesi memnun eden dönüşüm olmasını isterdim. Açık mutfak olmayan herkese hitap eden bir proje olmasını isterdim" şeklinde cevap verdi. Görüşme yapılan G16E ve G9E kodu ile belirtilen katılımcılarda dahil olmak üzere katılımcıların çoğunluğu projenin herkese hitap etmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. G3E kodu ile belirtilen katılımcı "Nasıl bir proje yapılırsa oturmak isteyip istemeyeceksiniz?" sorusuna "Bize hiç bu soru sorulmadı. Bol yeşil alan,

yerinde dönüşüm isterdim" cevabını verdi. G3E kodu ile belirtilen katılımcının bu soruya verdiği cevaptan yeni soru üretilip "Neden yerinde dönüşüm isterdiniz?" sorusu yöneltilmiştir. G3E kodu ile belirtilen katılımcı bu soruya "Biz eski cezaevi alanında binaların yapılmasını istemedik. Yürüyüş yaptık. İmza topladık. Biz burada sadece hastane istedik geri kalan alan yeşil alan olsun. Hastane yapılacak ama bizim yeşil alan olmasını istediğimiz yeri binalarla doldurdular. Cezaevi yıkıldı. İnsanları konut görünümlü cezaevine koydular" cevabını vermiştir. G25K kodu ile belirtilen katılımcı "Belediye, park ve spor alanları yapmak yerine her yerde bina yaptı" cevabını vermiştir. Eski cezaevi alanında KİPTAŞ konutlarının yapılmasının alandaki yapı yoğunluğunu arttırdığına vurgu yapılmıştır. G23E kodu ile belirtilen katılımcı "Yerinde dönüşüm olmasını isterdim. Çünkü depreme dayanıklı 105 bina var neden yıkılıyor. Eskiler için yerinde dönüşüm uygulanması daha doğru olurdu. Boşalan binalar yıkılmadı. Burası hırsız madde bağımlıları ile kucak kucağa sahipsiz bırakılmaması. Gidenlerin bir kısmı korkudan mecburiyetten gitti" cevabını vermiştir. Görüşmecilerden G13E kodu ile belirtilen katılımcı ise "Biz şuan taşınmadık. Tam anlaşma sağlayamadık. Bekliyoruz. Bir sonuç alamazsak taşınacağız. Çünkü Berk sokakta oturuyoruz. Madde bağımlılarının yeri oldu burası gece korkuyoruz" ifadesi ile anlaşma sağlamayan yerel halkın güvenlik endişesi olduğuna dikkat çekmiştir. Kentsel dönüşümde dava süreçlerinin uzun sürmesinden dolayı yıkılamayan yapılar İsmetpaşa mahallesinde (Aktarılması planlanan alan) güvensiz bir kentsel mekan yaratmıştır.

Yerel halk ile görüşüldüğünde 6 Şubat depreminin etkisiyle İstanbul'unda deprem riskinden dolayı bina yaşı fazla olanların taşındıkları belirtilmiştir. Taşınmayan ve bina yaşı 4-5 olan yapılarda yaşayanlar, mahallenin boşalan binalarının suç yuvası haline gelmesinden dolayı mecburen taşınmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir.

Sahada yapılan gözlemlerde de bir tarafta bağımsız birimlerde yaşam devam ederken diğer taraftan boşalan bağımsız birimler gözlenmiştir (Şekil 5.1).

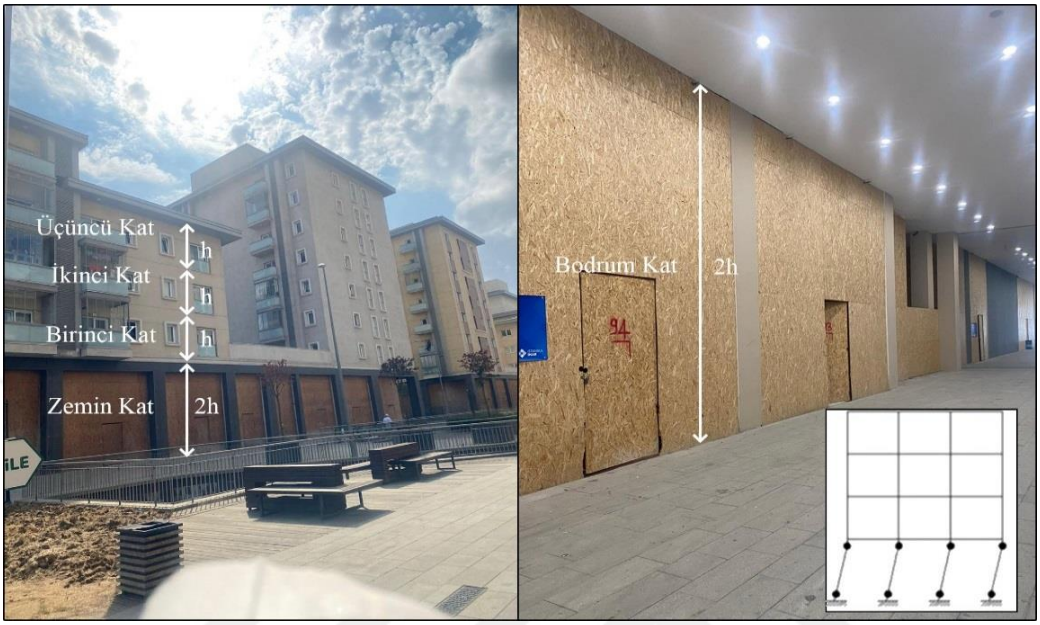
Şekil 5.1 İsmetpaşa mahallesi boşalan bağımsız birimler

Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm alanında yapılan gözlemlerde, SKA 11. maddesinin 11.2 no'lu hedefi ile ilişkili olan engelliler için erişime uygun çözümlemelerin mevcut olmadığı gözlenmiştir (Şekil 5.2).

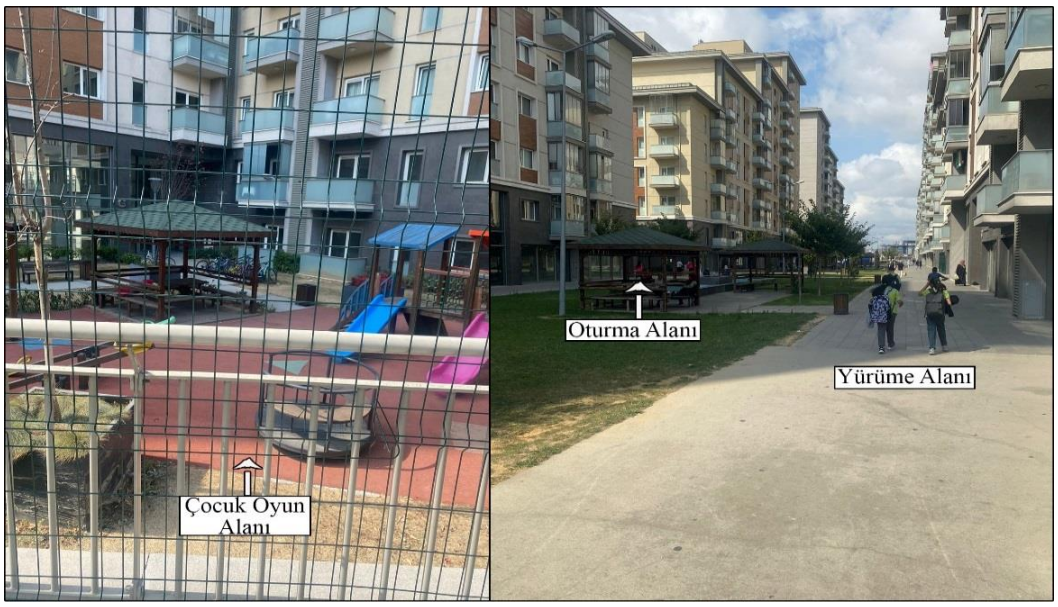
Şekil 5.2 Bayrampaşa eski cezaevi alanı erişilebilirlik durumu

Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm alanında yapılan gözlemlerde, SKA 11. maddesinin 11.5 no'lu hedefi ile ilişkili olan yapılarda kat yüksekliğinin farklı olduğu gözlenmiştir. Bu durum deprem esnasında kırılmalar meydana getirebilir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm alanı kat düzensizliği

SKA 11. maddesinin 11.2 ve 11.7 no'lu hedefleri ile ilişkili olan çocuk oyun alanı, yeşil alan, oturma ve yürüme alanları gözlenmiştir (Şekil 5.4), (Şekil 5.5).

Şekil 5.4 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm uygulamasının aktivite alanları

Şekil 5.5 Bayrampaşa eski cezaevi dönüşüm uygulamasının yeşil alanları

Tez kapsamında, kentsel dönüşüm uygulamalarının SKA-11 kapsamında değerlendirilmesi için tablo oluşturulmuştur. Oluşturulan tablonun değerlendirme yöntemi, yerel halkla görüşmeler sonucunda elde edilen veriler; değerlendirme matrisini Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulaması alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan plan, proje ve uzlaşı süreçlerini yöneten uzmanların 5'li likert puanlama yaklaşımıyla sürdürülebilirlik matrisini puanlamasıyla elde edilen sonuçlar; sahada vakit geçirerek tutulan notlar ve kentsel dönüşümün sürdürülebilirlik ölçütleriyle ilişkili olarak sahada fotoğraflar çekilerek elde edilen tespitler doğrultusunda yapılmıştır.

Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi aşağıda Tablo 5.13'de verilmiştir. Yerel halk ile yarı - yapılandırılmış görüşme tekniğiyle derinlemesine görüşmeler döküm şeklinde Ek A bölümünde yer almaktadır. Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisinde puanlamasının detayı Ek B bölümünde yer almaktadır.

Tablo 5.13 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi

HEDEF 11.1. Yeterli, Güvenli ve Erişilebilir Konutlar	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Herkese Yönelik Satılık, Kiralık Konut (konut tipolojisinde çeşitlilik)	Saha çalışmasında elde edilen bilgiler doğrultusunda anlaşmalar İstanbul İmar A.Ş. ile mülk sahipleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kiracılar dikkate alınmamıştır. Saha çalışmasında görüşmeye katılan katılımcılar tarafından; plan tipolojisinde açık mutfak ve 1+1 konutların yapılmasının kültür yapılarına uymadığı belirttilmiştir. Çalışma alanında kiracıların dikkate alınmaması ve herkesin yaşam şekline uyan plan tipolojisi olmadığı için bu gösterge sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
Temel Kamusal Hizmetlere Erişim Eşitliği (konut, eğitim, sağlık, rekreasyon, ulaşım vb)	Kentsel dönüşüm alanında okul, hastane fonksiyonlarının yapılacak olması ayrıca rekreasyon alanınında erişim mesafesinin kısa olmasından dolayı sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.2. Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Engelliler İçin Erişim	Saha çalışmasında yapılan gözlemlerde engellilerin hareket kolaylığı açısından rampa çözümlemeleri bulunmamaktadır. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
Toplu Taşıma Alanları, Yaya Yolları, Bisiklet Yolları	Dönüşüm alanı planında metro durağı plan önerisi bulunmaktadır. Medyada da metro hattı müjdesi verilmiştir. Metro hattı ile ilgili herhangi bir çalışma gözlenmemiştir. Saha çalışmasında yapılan gözlemlerde, toplu taşıma duraklarına yakın mesafede bulunmaktadır. Yaya yolu bulunmaktadır. Fakat bisiklet yolunun bulunmadığı gözlenmiştir. Bisiklet yolu ve metro hattı önerisinin yerel halka sunulan planlarda olup uygulamada yapılmaması olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Fakat dönüşüm alanının toplu taşıma durak mesafelerinin 500m mesafe altında ve yaya erişilebilir uzaklıkta olmasından dolayı sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.3. Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Karar Alma Süreçlerinde Aktif Katılım (Katılım toplantıları)	Yerel halktan görüşülen kişilerin %28'i kentsel dönüşümün karar ve uygulama aşamasına katılmıştır. %72'si katılmamıştır. Görüşme sonucu olarak daha yüksek oranda katılımın sağlanmadığı çıkarılmıştır. Yüksek oranda katılımın sağlanmaması sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
İlan ve duyuruların yeterliliği	Yerel halktan görüşülen kişilere kentsel dönüşüm sürecinde katılımlarıyla ilişkili soru olan ilan ve duyuruların yeterli düzeyde yapılıp yapılmadığı sorulduğunda; %28'i yapıldığını, %24'ü kısmen yapıldığını, %12'si geç yapıldığını, %36'sı yapılmadığını söylemiştir. İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapılmadığından dolayı bu gösterge sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 5.13 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi (devamı)

HEDEF 11.3. Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Taleplerin dinlenerek projeye yansıtılması	"Talepler dinlenilerek projeye yansıtıldı mı?" sorusuna yerel halktan görüşülen kişilerin %92'si hayır cevabını vermiştir. Görüşülen kişilerin çoğunluğu taleplerin dinlenerek projeye yansıtılmadığını belirtmiştir. Bu gösterge sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.
HEDEF 11.5. Doğal Afetlerin Olumsuz Etkilerinin Azaltılması	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Doğal afet risklerine uygun yapı üretimi, kontrolü	Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlar ile yapılan görüşmede deprem yönetmeliğine uygun projenin çizildiği ve uygulandığı bilgisi alınmıştır. Uzmanlara; doğal afet risklerine uygun yapı üretimi, kontrolünün sağlanıp sağlanmadığı sorulduğunda bu göstergeye en yüksek puanı vererek oldukça yeterli düzeyde sağlandığını belirtmişlerdir. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.Fakat sahada yapılan gözlemler de özellikle dükkan olan katların yüksek olduğu yumuşak kat etkisinden dolayı deprem esnasında kırılmalar meydana gelebilir. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.6. Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Ayrıştırılmış atık üniteleri	Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlar "Ayrıştırılmış atık üniteleri"nin yeterliliği konusunda puanlama yaptıklarında kısmen yeterli sonucu çıkmıştır. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
Geri dönüşüm malzemelerinin toplanması yeniden kullanımı	Bayrampaşa Eski Cezaevi'nin yıkımında malzemelerin dönüşümü ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlara "Geri dönüşüm malzemelerinin toplanması yeniden kullanımı"nın yeterliliği konusunda puanlama yaptıklarında kısmen yeterli sonucu çıkmıştır. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
Hava, su, gürültü kirliliğinin denetimi	Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlara "Hava, su, gürültü kirliliğinin denetimi"nin yeterli düzeyde sağlanıp sağlanmadığı konusunda puanlama yaptıklarında yeterli sonucu çıkmıştır. Uzmanlar ile yapılan görüşmede yıkılacak binalarda asbest olup olmadığının tespitinin yapıldığı bilgisi alınmıştır. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.7.Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Farklı yaş grubundaki insanlara hizmet sağlayacak aktivite alanları	Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlara "Farklı yaş grubundaki insanlara hizmet sağlayacak aktivite alanları"nin yeterli düzeyde sağlanıp sağlanmadığı konusunda puanlama yaptıklarında yeterli sonucu çıkmıştır. Saha incelemesinde de çocuk oyun alanı, yeşil alan, oturma ve yürüme alanları gözlenmiştir. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 5.13 Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi önerisinde değerlendirilmesi (devamı)

HEDEF 11.7.Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Herkes için erişilebilir yeşil alanlar	Yerel halktan görüşülen kişiler yeşil alanın yetersizliğine bu alanda yapılan kentsel dönüşümün olumsuz yönleri arasında belirtmişlerdir. Fakat uzmanlar ile yapılan görüşmede,"Herkes için erişilebilir yeşil alan"nın yeterli düzeyde sağlanıp sağlanmadığı konusunda puanlama yaptıklarında yeterli sonucu çıkmıştır. Saha incelemesi yapıldığında proje alanında çok basamaklı geniş merdiven tasarımında rampa düşünülmemiştir. Bu durum engellilerin yeşil alana erişimini engellemektedir. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.B. Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Alternatif enerji kaynaklarının kullanımını	Blokların çatılarına güneş panelleri yerleştirilmiştir. Uzmanlarla yapılan görüşmede, güneşten elde edilen enerji elektrik enerjisine dönüştürülerek bina ortak alanlarında kullanılacağı bilgisi alındı. Bu durum sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.
HEDEF 11.C. Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar	
Göstergeler	**Değerlendirme**
Yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşası	Proje alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlara "Yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşası"nın yeterli düzeyde sağlanıp sağlanmadığı konusunda puanlama yaptıklarında oldukça yeterli sonucu çıkmıştır. Uzmanlar çatılarda güneş paneli olmasından ötürü sürdürülebilir bina olarak değerlendirmiştir.

Yukarıdaki tabloda Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulama projesi, SKA-11 maddesinin sunduğu alt hedef ve göstergelerin tez kapsamından oluşturulan sürdürülebilirlik matrisi önerisi üzerinden sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerin sonucunda SKA 11. maddesi kapsamında sürdürülebilirlik açısından olumlu değerlendirilen yönleri aşağıda verilmiştir:

- 11.1 no'lu hedef ile ilişkili olarak temel kamusal hizmetlere erişim mesafesinin kısa olması;
- 11.2 no'lu hedef ile ilişkili olarak toplu taşıma durak mesafelerinin 500m mesafe altında ve yaya erişilebilir uzaklıkta olması;

- 11.6 no'lu hedef ile ilişkili olarak hava kirliliği denetim altında tutulması için yıkılacak binalarda asbest olup olmadığının tespitinin yapılması;
- 11.7 no'lu hedef ile ilişkili olarak çocuk oyun alanı, yeşil alan, oturma ve yürüme alanlarının mevcut olması;
- 11.B ve 11.C no'lu hedefler ile ilişkili olarak çatılarına güneş panellerinin olması.

Değerlendirmelerin sonucunda SKA 11. maddesi kapsamında sürdürülebilirlik açısından olumsuz değerlendirilen yönleri aşağıda verilmiştir:

- 11.1 no'lu hedef ile ilişkili olarak kiracıları gözetmemesi, yaşam şekline uyan plan tipolojisinin olmaması;
- 11.2 no'lu hedef ile ilişkili olarak hareket kolaylığı açısından rampa çözümlemelerinin ve bisiklet yolunun olmaması;
- 11.3 no'lu hedef ile ilişkili olarak katılımcı bir yaklaşımın olmaması;
- 11.6 no'lu hedef ile ilişkili olarak atık yönetimi ve bununla ilişkili olarak geri dönüşüm süreçleri ile ilgili çalışmaların yetersiz olması;
- 11.7 no'lu hedef ile ilişkili olarak engellilerin yeşil alana erişimini olmaması.

Bayrampaşa eski cezaevi alanına gönderme yapan tarihi bir referansın bulunmaması 11.4 no'lu hedef ile ilişkili olarak sürdürülebilirlik açısından olumsuz değerlendirilebilir. Fakat 11.4 no'lu kültürel ve doğal mirasa odaklanan hedef doğrudan Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulama projesiyle ilişkili olmadığından, 11.A no'lu hedef ise daha çok bölgesel ölçekte olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır.

İncelenen projede, sürdürülebilirlik açısından olumsuz değerlendirilen göstergelerin ortak noktası yerelleşme politikalarının yetersizliğidir. Kamu yararını sağlayan, istihdamı arttıran, katılımcı, çevresel etkileri azaltan ve sürdürülebilir ulaşımı sağlayan strateji ve politikalar geliştirilmelidir. Kentsel dönüşümün sürdürülebilirlik ölçüt ve göstergelerinin aktörler tarafından katılımcı pratiklerle içsellertirilmesi gerekir. Sürdürülebilirlik ölçütlerini sağlayan kentsel dönüşüm projesi başarıya ulaşabilir.

6
SONUÇ

Kentlerdeki nüfus artışıyla beraber kentsel donatı alanlarının azalması, artan enerji tüketimi, su tüketimi, hava ve gürültü kirliliği vb kent sorunları ele alındığında kentsel dönüşüm, sürdürülebilirliğin pratiğe aktarılmasında önemli bir araç olarak ele alınmalıdır. Kentsel alanları yeniden kazanmak için kentsel dönüşüm uygulamaları ile kentsel alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanması mümkündür.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında sürdürülebilirliğin ölçülmesine yardımcı olacak kentsel göstergeler sürecin evrensel ilkeler doğrultusunda yürütülebilmesi açısından önemlidir. Gösterge çerçeveleri kentlerin sürdürülebilirliğe ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Literatürde sürdürülebilirliğin ölçülmesi için pek çok çerçeveye rastlanılmıştır. Fakat BM "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"nın 11. maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar"ın göstergeleri perspektifinden değerlendirilen bir çerçeveye rastlanmamıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları önemli alt hedefler ve göstergeler sunmaktadır. Her amaç faaliyete geçebilmek için belirli hedefler sunmaktadır. BM tarafından yönlendirici bir çerçeve ortaya konulmuştur. BM çerçevede ortaya konan ilkesel hedeflerin yerelleştirme görevini SKA'ları uygulamayı taahhüt eden üye ülkelere bırakmaktadır. SKA-11 maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" sürdürülebilir kentleşme için çerçeve oluşturmayı teşvik etmektedir. Bu araştırmanın kısıtlılığı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 11. maddesidir. SKA-11 maddesinin alt hedefleri ve göstergeleri, diğer Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın alt hedefleri ve göstergeleriyle de ilişkilidir. Örneğin, SKA-11 alt hedefleri ve göstergeleri diğer Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi incelendiğinde, SKA-13 (İklim Eylemi) ile doğrudan bağlantılı olduğu gözlenmektedir. Fakat bu tezin kapsamı doğrudan 11. maddeyi operasyonlaştırmak olduğu için SKA-11 üzerine odaklanılmıştır. Bu tez çalışmasını kaynak olarak kullanacak daha sonraki araştırmalar için Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın diğer maddelerinin alt hedefler ve göstergeleriyle de ilişkisi kurulabileceği düşünülmelidir.

Bu tez çalışmasının en önemli sonucu sürdürülebilirliğin pratikte kullanılması için oluşturulan; SKA-11 maddesi olan "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı"nın sunduğu alt hedef ve göstergeler doğrultusunda kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçen değerlendirme matrisidir. Mevcut kentsel dönüşüm süreçlerini SKA-11 perspektifinden değerlendirmek üzere değerlendirme matrisi oluşturulmuştur. Bu değerlendirme matrisinde elde edilen somut göstergeler üzerinden kentsel dönüşüm uygulamaları değerlendirilebilecektir. SKA-11 perspektifinden sürdürülebilir kentsel dönüşüm göstergelerinin belirlenmesi SKA'ları uygulamayı taahhüt eden üye ülkelerin yerel düzeyde operasyonlaştırılması hedefine katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik ile ilgili strateji ve politikaların geliştirilmesinde merkezi ve yerel yönetimler önemli bir role sahiptir. Merkezi ve yerel yönetimler sürdürülebilir kalkınmanın başarısının merkezinde yer almaktadır. Stratejik plan ve yönetim süreçlerine Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları entegre edilmelidir. Şehirlere SKA-11 maddesinin uyarlanması, uygulanması ve izlenmesi gerekmektedir. "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" amacını kentsel dönüşüm aracılığıyla değerlendirme matrisinde izlenmesi ve değerlendirilmesi kentler için fırsattır. Kentsel dönüşüm süreçlerinde sürdürülebilirliğin izlenmesi ve değerlendirilmesi için değerlendirme matrisi ortaya konulmuştur. Bu matris SKA-11 maddesine ulaşmada bir rehber niteliğindedir. Tez kapsamında, değerlendirme matrisinde oluşturulan göstergelerin geliştirilerek dönüşüm uygulamalarında yer alması sağlanmalıdır. SKA-11 perspektifinden kentsel dönüşüm uygulamalarını ölçen değerlendirme matrisi ile dönüşümün olumlu ve olumsuz yönlerin tespit edilmesi sağlanmıştır. Olumsuz yönlerden ders çıkarılarak, sürdürülebilir bir yaklaşım ile tekrar ele alınmalıdır.

Sürdürülebilirlik ölçütlerini kapsayan SKA-11 maddesi doğrultusunda, Türkiye'den seçilen örneklerle karşılaştırılabilir olması açısından benzer nitelikteki alanlarda dönüşüm yapılan uluslararası ölçekte başarılı kentsel dönüşüm örnekleri bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Konum olarak önemli ulaşım aksları üzerinde yer alan İngiltere'den seçilen Elephant & Castle ile Türkiye'den seçilen Fikirtepe kentsel dönüşüm örnekleri karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda, Elephant & Castle kentsel dönüşüm örneğinde SKA 11.1 no'lu hedef kapsamında sosyal konutların yer alması, 11.2 no'lu hedef kapsamında sürdürülebilir ulaşımı teşvik etmesi, 11.3 no'lu hedef kapsamında yerel halkın proje

sürecinin içerisinde bulunması, 11.4 no'lu hedef kapsamında mevcut ağaçların korunması ve yapıların kendilerine özgü kimliklerinin olması, 11.6 no'lu hedef kapsamında organik atıklarla çalışan enerji merkezinin olması, 11.7 no'lu hedef kapsamında doğayı canlandırmaya yardımcı olan yeşil alanlar arası bağlantı olması, 11.B no'lu hedef kapsamında net sıfır karbonlu ısı ve sıcak su sağlayacak enerji merkezi olması ve 11.C no'lu hedef kapsamında yapılarda çevre dostu malzeme kullanılması sürdürülebilirlik açısından olumlu değerlendirilmiştir. Ayrıca yerel ekonomiyi kalkındırma amacı taşıması ve üst ölçekli plan kararları ile projenin başarısına dikkat çekmektedir. Bu örnekte katılım (11.3 no'lu hedef) ön planda tutulmuştur. Yerel halk, yerel işletmeciler, sivil toplum kuruluşları gibi geniş toplumsal katılıma dayanan ortaklık kurulunun oluşturulmasıyla sosyal sürdürülebilirlik ölçütünün güçlü olarak vurgulanmıştır. Fikirtepe kentsel dönüşüm projesini incelediğimizde dönüşüm sürecinde merkezi yönetim ve İBB yer almaktadır. Yerel halk dönüşüm sürecinde yer almamaktadır. Katılım göz ardı edilmiştir. Belirli bir plan çerçevesinde yürütülmeyen, süreç içerisinde yetki karmaşasının gerçekleştiği, süreç içerisinde birçok kez planlarda revize ve tadilatların yapıldığı, imar artışlarıyla özel sektörün kar elde etmesini ön plan tutan ve bölgede nüfus yoğunluğunu artmasına neden olan birçok olumsuzluk içermektedir. Sürdürülebilirlik ölçütlerini kapsayan SKA-11 maddesinin hedeflerinin karşılık bulmadığı gözlemlenmektedir. Ne yazık ki Fikirtepe kentsel dönüşüm süreçleri sürdürülebilir bir çerçevede ele alınmamaktadır.

İşlevini yitirmiş eski cezaevi alanda yer alan Hollanda'dan seçilen Amsterdam Bajes Kwartier master planı ile Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm örnekleri de karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bayrampaşa Eski Cezaevi Kentsel Dönüşüm örneği ile ilgili yeterli sayıda akademik çalışmaya ve bilimsel yayına rastlanmadığından saha çalışması yapılarak tez kapsamında oluşturulan değerlendirme matrisinin somut göstergeleri üzerinden değerlendirilmesi yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. 11.1 no'lu hedef kapsamında, her iki örnektede temel kamusal hizmetlere erişim mesafesinin kısa olmasından dolayı sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fakat Bayrampaşa örneğinde kiracıları gözetmemesi bu hedef kapsamında olumsuz olarak değerlendirilmiştir. 11.2 no'lu hedef kapsamında Bayrampaşa örneğinde toplu taşıma duraklarına yakın olması olumlu olarak değerlendirilirken sürdürülebilir

ulaşımın olmaması açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Amsterdam örneğinde sürdürülebilir ulaşımla ilgili üst ölçekte çalışmaların olması kentsel yaşanabilirliğe katkı sağlamaktadır. 11.3 no'lu hedef kapsamında, Bayrampaşa örneğinde katılımcı bir yaklaşımla ele alınmamıştır. Amsterdam örneğinde ise kentsel alan yerel sakinlerle tanımlanmaya çalışılmıştır. 11.4 no'lu hedef kapsamında Amsterdam örneğinde Bijlmerbajes hapishanesinin ada karakterini koruyacak şekilde dönüşüm alanının tasarlanması ve tasarlanan her bölgede eski hapishaneye gönderme yapan tarihi referans bulunması sürdürülebilirlik açısından olumlu değerlendirilmiştir. Bayrampaşa örneğinde 11.4 no'lu hedef kapsamında bir çalışmanın olmadığı gözlenmiştir. 11.6 no'lu hedef kapsamında Amsterdam örneğinde; biyolojik atıkların yeniden kullanımının sağlanması, hava kalitesi için yeşil çatı uygulamaları, su geri kazanımı, yıkılan eski hapishanenin malzemelerinin yeniden kullanımı ve geri dönüştürülmesinin sağlanması ile çevresel sürdürülebilirlik ölçütü güçlü olarak vurgulanmıştır. Bayrampaşa örneğinde ise hava kirliliği denetim altında tutulması için yıkılacak binalarda asbest olup olmadığının tespitinin yapılması sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fakat 11.6 no'lu hedef kapsamında Amsterdam örneğindeki gibi yıkılan cezaevi yapısına ilişkin malzemelerin geri dönüştürülüp kullanılmaması, atık yönetiminin sağlanmaması vb nedenlerden dolayı çevresel sürdürülebilirlik anlamında çalışmalar yetersiz kalmıştır. 11.7 no'lu hedef kapsamında, her iki örnektede çeşitli kamusal alanların olması sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fakat Bayrampaşa örneğinde engellilerin yeşil alanlara erişiminin olmaması bu hedef kapsamında olumsuz olarak değerlendirilmiştir. 11.B no'lu hedef kapsamında her iki örnekte de alternatif yenilebilir enerji kullanımı (güneş panelleri) olması sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Amsterdam örneğinde bu hedef daha kapsamlı bir şekilde şekilde ele alınmıştır. Dönüşüm alanı enerji açısından nötr ve gazsız enerji tasarruflu tasarlanmıştır. 11.C no'lu hedef kapsamında Amsterdam örneğinde tamamen yeşil yaşama adanmış sürdürülebilir yapı üretimi söz konusu iken Bayrampaşa örneğinde bu hedef kapsamında bir çalışmanın olmadığı gözlenmiştir. Bayrampaşa örneği Amsterdam örneğinde olduğu gibi sürdürülebilirlik kriterlerini başarılı bir şekilde ele almamıştır. Bayrampaşa örneğindeki en önemli sorun ise katılımın yeterli düzeyde sağlanamamış olmasıdır. Yerel halktan görüşülen kişilerin %72'si dönüşümün karar ve uygulama aşamasına katılmadığını

belirtmiştir. %92'si taleplerin dinlenmediğini ve projeye yansıtılmadığını belirtmiştir. İlan ve duyurularında yeterli düzeyde yapılmadığını belirtmişlerdir. Yerel halkın ihtiyaçları geri planda bırakılmıştır. Tez kapsamında görüşülen uzmanlar, dönüşüm projesinde %88 oranında anlaşma sağlandığı bilgisini vermişlerdir. Kentsel dönüşüm projesinin başarısı anlaşma oranı üzerinden değerlendirilmemelidir. İkna etme yönündeki katılım anlayışı yerine uzlaşma esasına dayanmalıdır. Dönüşüm katılımcı, şeffaf bir süreçte yürütülmelidir.

İncelenen başarılı kentsel dönüşüm örneklerinde olduğu gibi yerel tabanlı ortaklıkların gerçekleşmesi gerekmektedir. Dönüşüm projelerinde başarıya ulaşabilmek ve sürdürülebilirliğin sağlanması için katılımcı yaklaşım ile ele alınmalıdır. Bu yönde yeni nesil katılım araçları ile yerel stratejik ortaklıkların kurulması uygulamanın başarısını arttırdığı gibi ileriye dönük sürdürülebilirlik kriterlerinin sağlanmasını da kolaylaştırmaktadır.

Türkiye'den bu tez kapsamında incelenen Fikirtepe ve Bayrampaşa örneklerinde imar planları birkaç kez iptal edilmiştir. Bölgedeki nüfus yoğunluğunu arttırması, yeşil alan eksikliği nedenleriyle planların iptal edilmesi projenin üst ölçekte alınan plan kararlarını sorgulatmakta ve dönüşüm uygulamalarının olumsuz yönlerindendir. Dönüşüm uygulamaları kentin bütününe olumlu etkiler oluşturacak şekilde geliştirilmelidir.

Türkiye'de kentsel dönüşüm projeleri yapıların fiziksel dönüşümüne indirgenen bir yaklaşım ile ele alınmaktadır. Daha geniş perspektiften bakmamız gerekmektedir. Kentsel alanları yeniden kazanmak için sürdürülebilirlik ölçütleriyle kentsel dönüşüm ele alınması gerekir. Uluslararası ölçekte incelenen başarılı kentsel dönüşüm örneklerde sadece fiziksel dönüşüme indirgenen bir yaklaşım söz konusu değildir. Sürdürülebilirlik ölçütleri bütüncül olarak ele alınmıştır. Uluslararası ölçekte incelenen başarılı kentsel dönüşüm örneklerinden bir takım dersler çıkarılmalıdır. Sürdürülebilirlik ölçütleri olan ekonomik, çevresel ve sosyal yapı bağlamında bütüncül olarak ele alınmalı ve uygulamasını sağlayan strateji ve politikalar geliştirilmelidir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının mevcut başarı kriterleri Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı'nın perspektifinden kentsel dönüşüm uygulamalarının parametre ve göstergeleri oluşturularak değerlendirilmeye çalışılmıştır. İdeal bir

sürdürülebilir kentsel dönüşüm geliştirmek için aşağıdaki ilkesel esasların hayata geçirilmesi gereklidir;

- SKA 11.1. no'lu hedef kapsamında; herkes için yeterli, güvenli, alım gücüne uygun konut ve temel kamusal hizmetlere erişim sağlamalı.
- SKA 11.2. no'lu hedef kapsamında; erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri geliştirilmeli.
- SKA 11.3. no'lu hedef kapsamında; kapsayıcı, katılımcı, sürdürülebilir ve bütüncül yerleşim planlanlanmalı.
- SKA 11.4. no'lu hedef kapsamında; kültürel ve doğal mirasın korunmalı.
- SKA 11.5. no'lu hedef kapsamında; doğal afetlerin olumsuz etkilerini azaltılmalı.
- SKA 11.6. no'lu hedef kapsamında; hava kalitesi ve atık yönetimine önem verilerek çevreden kaynaklanan olumsuzluklar azaltılmalı.
- SKA 11.7. no'lu hedef kapsamında; kapsayıcı, güvenli ve kolay ulaşım sağlayabilecekleri kamusal alanlar ve yeşil alanlara erişim sağlanmalı.
- SKA 11.a. no'lu hedef kapsamında; ekonomik, sosyal ve çevresel kaynakların etkin bir şekilde yönetimi sağlanmalı.
- SKA 11.b. no'lu hedef kapsamında; enerji yönetimi, iklim değişikliği adaptasyonu ve afet riskine karşı dayanıklılığı içeren bütüncül plan ve politikalar uygulanmalı.
- SKA 11.c. no'lu hedef kapsamında; enerji verimli ve dayanıklı binalar inşa edilmeli.

Bu çalışmada SKA-11 perspektifinden sunulan kentsel dönüşüm göstergelerinin çerçevesi geliştirilebilir veya yeni göstergeler eklenebilir. Sürdürülebilirlik göstergeleri dönüşüm uygulamalarında faaliyete geçirilmelidir. Sadece projenin öncesi veya proje süreci değil sonrası içinde etki ve değerlendirmeler yapılmalıdır.

Türkiye özelinde kentsel dönüşüm uygulamaları için SKA-11 parametre ve göstergelerinin yerele adapte edilmesi için bu tez kapsamında sürdürülebilir değerlendirme matrisi önerisi oluşturulmuştur. Tezin bu katkısı sayesinde "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" ile tam uyumlu yerel kentsel dönüşüm modeli çerçevesi somut değerlendirme matrisi üzerinden tartışılabilecek, değerlendirilebilecek ve geliştirilebilecektir.

KAYNAKÇA

A Vision For The Future (t.y). Erişim Adresi: https://elephantandcastletowncentre.co.uk/looking-to-the-future/ Erişim Tarihi: 02/08/2023.

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (2012). Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531-1.htm Erişim Tarihi: 04/04/2023.

Ağca, B. (2002). Dünya sürdürülebilir kalkınma zirvesi (Johannesburg, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002), Dışişleri Bakanlığı. https://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa/ Erişim Tarihi: 10/12/2021.

Akın, O. ve Özdemir, D. (2010). Konut Üretim Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. D. Özdemir (Ed.), Kentsel dönüşümde politika, mevzuat, uygulama: Avrupa deneyimi, İstanbul uygulamaları içinde (s. 285-316). Ankara: Nobel Yayınları.

Akkar, M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, Planlama Dergisi (2), s. 29-38.

Alberti, M. (1996). Measuring Urban Sustainability, Environmental Impact Assessment Review, C.16, s.381-424.

Aldemir, Ş. ve Doğan, M. (2015). Kentsel dönüşüm mevzuatı. B. Duman ve İ. Coşkun (Der.), Neden, nasıl ve kim için kentsel dönüşüm içinde (s. 497-521), İstanbul: Litera Yayıncılık.

Alp, İ. (2005). Kentsel dönüşüm-kentsel mekânın yeniden üretilmesi sürecinde yönetişim ve uygulama araçları, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

AMS-Institute (t.y). "Bajeskwartier gets testbed for innovation with Urban Living Lab in Green Tower". Erişim Adresi: https://www.ams-institute.org/urban-challenges/metropolitan-food-systems/bajes-kwartier-gets-testbed-innovation-urban-living-lab-green-tower/ Erişim Tarihi: 20/07/2023.

Arkitera (2017). Erişim Adresi: https://www.arkitera.com/haber/oma-eski-bir-hapishaneyi-bir-yasam-alanina-donusturuyor/ Erişim Tarihi: 18/07/2023.

Atabay, İ. ve Atabay, Ş. (2012). Kentsel Dönüşüm Politikaları, İller ve Belediyeler Dergisi, Sayı 768, s. 20-27.

Ataöv A. ve Osmay S. (2007). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, Metu Jfa, 24(2), 57-82.

Aydınlı, H. İ. ve Turan, H. (2012). Kuramsal ve Yasal Çerçevede Türkiye'de Kentsel Dönüşüm, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28, 61- 70.

Ayik, U. ve Avcı, S. (2013). Bir Kentsel Dönüşüm Projesine Coğrafi Bakış: Fikirtepe Örneği. 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu (s. 398-411). Mersin: Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı.

Babahan, A. ve Güler, Z. (2015). Kentsel Dönüşüm, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Çeşitlilik/Karışım. B. Duman ve İ. Coşkun (Ed.). Neden, Nasıl ve Kim İçin Kentsel Dönüşüm. (s. 471-496) içinde İstanbul: Litera Yayıncılık.

Bajes Kwartier (2017). Erişim Adresi: https://www.oma.com/projects/bajes-kwartier Erişim Tarihi: 20/07/2023.

Barron, L. and Gauntlett, E., (2002). Housing and Sustainable Communities Inidicators Project: Stage 1 Report – Model of Social Sustainability. Erişim Adresi:https://www.wacoss.org.au/images/assets/SP_Sustainability/HSCIP%20Stage%201%20Report.pdf. Erişim tarihi: 09/01/2022.

Bayrampaşa (t.y). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Bayrampa%C5%9Fa Erişim Tarihi: 02/04/2023

Bayrampaşa Cezaevi (t.y). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Bayrampa%C5%9Fa_Cezaevi Erişim Tarihi: 02/04/2023

Bayrampaşa Fay Hattı Risk Haritası (2023). Erişim Adres: https://www.haberturk.com/bayrampasa-deprem-risk-haritasi-bayrampasa-deprem-bolgesi-mi-bayrampasa-dan-fay-hatti-geciyor-mu-iste-bayrampasa-nin-riskli-bolgeleri-3567735 Erişim Tarihi: 26/08/2023

1.1.1 Bayrampaşa Proje Künye (t.y). Erişim Adresi: http://www.ibbbayrampasadonusum.istanbul/proje/kunye Erişim Tarihi: 10/04/2023

Bayrampaşa/Eski Cezaevi Proje Alanı (t.y). Erişim Adresi: https://www.imar.istanbul/tr/proje/bayrampasa-eski-cezaevi-calisma-alani Erişim Tarihi: 10/04/2023

Bayrampaşa1 (t.y). Erişim Adresi: https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/ Erişim Tarihi: 02/04/2023.

Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (2010). Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100624-2.htm Erişim Tarihi: 10/01/2023.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1991). Ortak Geleceğimiz, Belkıs Çırakçı (çev.), Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara.

Bozloğan R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi (1011-1028s), 1015-1024s. İstanbul.

Bramley, G. ve Power, S. (2009). Urban Form And Social Sustainability: The Role Of Density And Housing Type. Environment and Planning B, Planning and Design, 36(1), 30-48.

Circulair Living (t.y). Erişim Adresi: https://www.bajeskwartier.com/nl/bajeskwartier/duurzaam/#groenetoren Erişim Tarihi: 26/07/2023.

Colantoino, A., Dixon, T. (2009). Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe, Oxford Institute for Sustainable Development (OISD), Oxford Brooks University, Oxford.

Couch, C. (1990). Urban renewal: Theory and practice. Macmillan Education, London, UK, 187 pp.

CSB (t.y). Erişim Adresi: https://istanbul.csb.gov.tr/arama?ara=fikirtepe Erişim Tarihi: 19/08/2023.

Çetiner, A. (1981). Şehir Yenilemenin ve Korumanın Prensipleri, İstanbul Sempozyumu 20 – 21 Kasım 1981, Sisav Yayınları, İstanbul.

ÇŞB. (2014). Kadıköy İlçesi Fikirtepe ve Çevresi 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği, Plan Açıklama Raporu.

ÇŞİDB. (t.y). Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Habitat Konferansları. Erişim Adresi: https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746 Erişim tarihi: 12/06/2023.

Demir, İ. (2006). Kyoto Protokolü Amaçlarına Ulaşabilme Yolunda Dünya Enerji Kullanımında Meydana Gelebilecek Değişiklikler, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(8), Ankara.

Demirkol, S., ve Baş, Z. B. (2013). Kentsel Dönüşümün, 6306 Sayılı Yasa Kapsamında Hak ve Özgürlükler Açısından Ele Alınması. TBB Dergisi, 26(108), 23-70.

Demirsoy, M.S. (2006). Kentsel dönüşümün Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi), Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Diker, B. (2019). Kentsel Dönüşümde Çevresel Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Araştırma: Fikirtepe Örneği, Kent Araştırmaları Dergisi, 10(27), 608.

Dışişleri Bakanlığı (2021). Çevre, İklim Değişikliği ve Suya Dair Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa Erişim Tarihi: 18/06/2023.

Dynamic Vertical City (t.y). Erişim adresi: https://bajeskwartier.com/nl/bajeskwartier/architectuur/ Erişim Tarihi: 10/07/2023.

Elephant And Castle Partnershıp (t.y). Erişim Adresi: https://www.elephantandcastle.org.uk/about-the-partnership/ Erişim Tarihi: 02/08/2023.

Elephant Park (t.y). Erişim Adresi: https://www.burohappold.com/projects/elephant-park/# Erişim Tarihi: 02/08/2023.

Emrealp, S. (1998). Yerel Gündem 21. Öneri Dergisi, 2(10), 27-28.

Emrealp, S. (2005). Türkiye'de Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA-EMME Yayını, İstanbul.

Eraydın, A. (1999). Sermaye Birikim Sürecinde Kentler. Defter Dergisi, 133- 153.

Eyidoğan, H. (2021). On beş yıldır bitmeyen bir kentsel dönüşümün hikâyesi: fikirtepe. Erişim Adresi: https://t24.com.tr/yazarlar/haluk-eyidogan/on-bes-yildir-bitmeyen-bir-kentsel-donusumun-hikayesi-fikirtepe,30099. Erişim tarihi: 22/02/2023.

Fikirtepe Kentsel Tasarım Çerçevesi. (2013). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

Fikirtepe (t.y). Erişim Adresi: https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/ Erişim Tarihi: 25/03/2023.

Former prison Bijlmer Bajes (2017). Erişim Adresi: https://www.karresenbrands.com/en/projects/bijlmerbajes-vreiland Erişim Tarihi: 13/07/2023.

Gemeenteblad van Amsterdam (2021). Erişim adresi https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2021-96910.html Erişim Tarihi: 10/07/2023.

Gilbert, R., Stevenson, D., Girardert, H., Stren, R. (2009), Making Cities Work The Role of Local Authorities in The Urban Environment, Earthscan Publishing, London.

Giovannoni E. ve Fabietti, G. (2014). What Is Sustainability? A Review of The Concept and Its Applications. Springer International Publishing, 21-40.

Göksu, A. F. ve Akalp, S. (2016). Fikirtepe, Projeyi Yeniden Düşünmek. Erişim Adresi: https://kentselstrateji.com/wp-content/uploads/Fikirtepe-sed.pdf.

Gökşin, Z. A. (2009). Sürdürülebilir Mahalle Yenileşmesinde Toplum Tabanlı Model: Kadıköy-Fikirtepe İçin Bir Model Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, MSGSÜ FBE, İstanbul.

Görgülü, Z., Dinçer, İ., Enlil, Z., Örnek, E., Kurtarır, E., & Altınok, E. (2006). İstanbul'un Eylem Planlamasına Yönelik Mekânsal Gelişme Stratejileri Araştırma ve Model Geliştirme İşi; Mahalle Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Modeli – Küçükbalkalköy Örneği. İstanbul: YTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1997). Çevre Sağlığı Boyutlarıyla Habitat II ve Kent Çevresi. Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi, 42, 11-31, Ankara.

Habitat-II (1996). Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, BM İnsan Yerleşmeleri Konferansı, İstanbul, Türkiye, 3-14 Haziran.

Haksever, T. S. (2019). Aktörler Arası Ilişkilerin Kentsel Dönüşüm Sürecine Etkilerinin Fikirtepe Örneğinde Modellenmesi, Doktara Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hamurcu, U. A. ve Buldurur A. M. (2017). Sürdürülebilir kentsel dönüşüm için performans göstergeleri. Planlama Dergisi, 27(3), 222–235.

Harris, J. M. (2000). Basic Principles of Sustainable Development, Global Development and Environment Institute Working Paper 00-04, Tufts University, USA.

İslam, T. (2009). Soylulaşma. P. Derviş, B. Tanju, & U. Tanyeli içinde, İstanbullaşmak: Olgular, Sorunsallar, Metaforlar (s. 267-276). İstanbul: Garanti Galeri.

İslam, T. ve Enlil, Z. (2010). 5366 Sayılı Yasa Merkezli Dönüşüm ve Sulukula Örneği: Belediye'nin Hedefleri ve Yaşanan Gerçeklik. D. Özdemir (Ed.), Kentsel dönüşümde politika, mevzuat, uygulama: Avrupa deneyimi, İstanbul uygulamaları içinde (s. 317-334). Ankara: Nobel Yayınları.

İstanbul.ÇŞİDB (t.y). Fikirtepe. Erişim Adresi: https://istanbul.csb.gov.tr/arama?ara=fikirtepe Erişim Tarihi: 19/08/2023.

JICA (2004). Türkiye'de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu, Ankara.

Kadıköy (t.y). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y#/media/Dosya:Istanbul_location_Kad%C4%B1k%C3%B6y.svg Erişim Tarihi: 21/03/2023.

Kadıköy İlçesi Fikirtepe Ve Çevresi 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu (2013). Erişim Adresi: https://www.yeniemlak.com/uploads/c/c9/c958a39a3524aa0bcd7bda1c97ec6514.pdf Erişim Tarihi: 25/03/2023.

Karadağ, D. (2008). Kentsel Dönüşüm'ün Tarihi. Erişim Adresi: https://v3.arkitera.com/g67-kentsel-donusum.html?year=&aID=794 Erişim Tarihi: 01/03/2022.

Karademir, M. (2018). Kentsel Dönüşüm Kaynaklı Çevresel Kirlilik Analizi Ile İnşaat Ve Yikinti Atiklarinin Taşinimi, Geri Kazanimi Ve Bertarafinin Planlanmasi: Istanbul Kadiköy Ilçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kat Mülkiyeti Kanunu (1965). Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.634.pdf Erişim Tarihi: 15/01/2023.

Kayasü, S. ve Uzun, N. (2009), Kentsel Dönüşüm/Yenileme-Kentsel Yeniden Canlandırma/Yenileş(tir)me: Kavramlara Yeni Bir Bakış, (Ed.); Serap Kayasü, Oğuz Işık, Nil Uzun, ve Ebru Kamacı, Gecekondu, Dönüşüm, Kent, Tansı Şenyapılı'ya Armağan, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşbirliği, Ankara, ss.151-162.

Keleş, R. (1998). Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2010). Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

Keskin, D., Sürat, Ö. ve Yıldırım, Ö. (2003). Londra'nın Sürdürülebilir Kentsel Yenileşme Deneyiminden, Türkiye ve İstanbul Özelinde Yenileşme Çalışmalarında Nasıl Faydalanılabilir? TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (der. ÖZDEN, Pelin Pınar vd.), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 398-413.

Kibert, C. (1994). Establishing Principles and a modal for sustainable construction. Proceedings of First International Conference of CIB TG16 on Sustainable Construction (s. 3-12). University of Florida.

Kim, J. J. ve Rigdon, B. (1998). Sustainable Architecture Module: Introduction to Sustainable Design, National Pollution Prevention Center for Higher Education, Michigan.

Kocabaş, A. (2006). Kentsel Dönüşüm/ Yenileştirme, İngiltere Deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Kocabaş, A. (2011). Düşük Karbonlu Kentleşme: Türkiye'nin Gündemi ve Yerel Ölçekteki Adımlar. ERAYDIN, A. ve diğerleri (ed.) 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu: Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını Planlamada Yeni Söylem Arayışları. Ankara: KBAM, Kentsel Bölgesel Araştırmalar Ağı

Koç, E. (1998). Planlara ve Düzenleyici Yasal Kurallara Uygun Olmayan Yapılaşma Alanlarının Dönüşüm Sürecinde Planlamanın Etkinliği, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köken, K. (2017). Sürdürülebilir Kentsel Tasarım Kriterleri Açısından Kentsel Dönüşüm Projelerinin İncelenmesi, Uzmanlık Tezi. İller Bankası Anonim Şirketi.

Lee, G. K. L. (2008), Sustainable Urban Renewal Model for A High Density City-Hong Kong, The Hong Kong Polytechnic University, Department of Building and Real Estate, Hong Kong.

Lola (t.y). Erişim Adresi: https://lola.land/project/bajeskwartier-amsterdam/ Erişim Tarihi: 13/07/2023.

McCormick, K., Anderberg, S., Coenen, L., ve Neij, L. (2013). Advancing Sustainable Urban Transformation. Journal of Cleaner Production, 50, 1-11.

Meadowcroft, J. (1997). Planning Democracy and The Challenge of Sustainable Development, International Political Science Review, 18(2),167-189.

Moldan, B., Janousková, S. ve Hak, T. (2012). How To Understand And Measure Environmental Sustainability: Indicators And Targets, Ecological Indicators, Vol:17, 4-13.

Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, Journal of Environmental Sustainability, Vol: 1(1), Article 2, 1-10.

Onions, C. T. (Ed), (1964). The Shorter Oxfort English Dictionary, Oxford: Clarendan press.

Özbek, S. İ. (2005). Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler – Beklentiler– Riskler, Ege Mimarlık Dergisi, 1(53), 16-21.

Özdemir, D. ve Aydın, A. G. (2016). Fikirtepe'de 'Piyasanın Görünmez Eli'ne Kamu Sektörünün Görünür Müdahalesi. Mimarlık Dergisi, 389.

Özden, P. P. (2006). Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,35, 215-233.

Özden, P. P. (2008). Kentsel Yenileme. Ankara: İmge Kitabevi.

Özden, P. P. (2010). Türkiye'deki kentsel dönüşüm politikaları ve uygulamalarına eleştirel bir bakış. D. Özdemir (Ed.), Kentsel dönüşümde politika, mevzuat, uygulama: Avrupa deneyimi, İstanbul uygulamaları içinde (s. 194-224). Ankara: Nobel Yayınları.

Özden, P. P. (2011). Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine ve İstanbul Örneği. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (23-24), 255-270.

Öztaş, N. (2005). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örneklemesi. Yüksek Lisans Tezi, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.

Parris, T. ve Kates, R. (2003). Characterizing And Measuring Sustainable Development, Annual Review Of Environment And Resources, 28(1), 559-586.

Pestil, M. Z. (2015). Kentsel Dönüşüm Sürecinde Nitelikli Yapı Üretimi, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Plans and The Future (t.y). Erişim Adresi: https://www.elephantandcastle.org.uk/overview-of-the-plans/ Erişim Tarihi: 04/08/2023

Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12(1), 61-76

Satterthwaıte, D. (1997). Sustainable Cities or Cities That Contribute To Sustainable Development?", Urban Studies, c. 34(10), pp. 1667–1691

Sencar, P. (2007). Türkiye'de Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Seydioğulları, H. S. (2016). Yeni Yasal Düzenlemelerle Kentsel Dönüşüm. Planlama Dergisi, 26(1), 51-64.

Space To Grow (t.y). Erişim Adresi: https://bajeskwartier.com/nl/ondernemen/ Erişim Tarihi: 10/07/2023

Spaen, B. (2019). Former Amsterdam Prison Transforms Into Sustainable Suburb. Erişim Adresi: https://www.greenmatters.com/news/2017/09/13/1Q9f8L/amsterdam-sustainable-prison Erişim Tarihi: 13/07/2023

Stockholm+50 (2022). Erişim Adresi: https://www.unep.org/events/unep-event/stockholm50 Erişim Tarihi: 29/07/2023

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (t.y). Küresel Amaçlar (Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları), Erişim Adresi: https://www.kureselamaclar.org/ Erişim Tarihi: 10/12/2021

Şahin, S. Z. (2003). İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği, TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (der. Özden, Pelin Pınar vd.), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 89-101.

Şentürk, T. (2014). Kentsel Dönüşüm Sürecinde İmar Planı Ölçeğinde Tasarımın Önemi: İstanbul Fikirtepe Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şişman, A. (2008). Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Samsun Kent Sempozyumu, 27-29 Kasım, Samsun.

Şişman, A. ve Kibaroğlu, D. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009). Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyon Raporu.Kentleşme Şurası. Ankara

Tallon, A. (2010). Urban Regeneration in the UK, Routledge, Taylor & Francis Group, London, Newyork.

TBB (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. Erişim Adresi: https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_surdurulebilir-kalkinma-amaclari_285 Erişim Tarihi: 18/05/2022

Teixeira J. M. P. (2010). Urban Renessaince: The Role Of Urban Regeneration in Europe's Urban Development Future, 2010.

Tekeli, İ. (1996a). Habitat II'nin İçeriğinin Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler, Habitat II Konferansı Yazıları, T.C. Başbakanlık TOKİ Başkanlığı, Ankara, ss: 15.

Tekeli, İ. (2001b), Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler, Cevat Geray'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara.

Tekeli, İ. (2003). Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek, TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (der. Özden, Pelin Pınar vd.), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2–7.

Tekeli, İ. (2009). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde, Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi (s.106-134). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (2010). Konut Sorunu Üzerine Düşünceler". Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek. İlhan Tekeli Toplu Eserleri-13. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli İ., (2013). İstanbul'un Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü. İlhan Tekeli Toplu Eserler-25. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. ve Ataöv, A. (2017). Sürdürülebilir Toplum ve Yapılı Çevre. Stratejiler Yelpazesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Thomas, A. (2003). A Glosorry of Regenation and Local Economic Devolopment, Local Economic Stratepy Center, Manchester.

The United Nations (1972). United Nations Conference on the Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. Erişim Adresi: https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972

This is Elephant And Castle (t.y). Erişim Adresi: https://www.elephantandcastle.org.uk/ Erişim Tarihi: 02/08/2023

Tiesdell, S., Oc, T. ve Heath, T. (1996). Revitalizing Historic Urban Quarters. Londra: Routledge.

Tosun, E. K. (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Sayı 2.

Töre, E., (2015). "Dönüşümün Ekseninde İhtilaflı Bir Sektör: 'Emlak' Gölgesinde 'Yeni' Bir İstanbul'a Doğru", Mimarist Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul Büyükkent Şubesi, 52: 30-37.

TÜBA Raporları (2002). Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Öncelikleri, Ed: İlhan TEKELİ, TÜBA Raporları Sayı: 1, Ankara: TÜBİTAK Matbaası.

Türk Dil Kurumu (2021). Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr Erişim Tarihi: 06/02/2021

Türk, Y. A. (2004). Kentsel Tasarım ve Kent Planlama. Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı (s. 357-372). içinde Trabzon: Akademi Kitabevi.

Türkün A. (2014), "Mülk, Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ISBN: 978-605-399-334-6, s. 7, İstanbul.

Türkün, A. (2015). Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek: Mevcut Uygulamalar ve Hâkim Söylem Üzerinden Bir Değerlendirme. B. Duman ve İ. Coşkun (Ed.), Neden Nasıl ve Kim İçin Kentsel Dönüşüm içinde (s.285-332). İstanbul: Litera Yayıncılık.

UNCHS (1996). Report of The United Nations Conference on Human Settlements

UNDP Türkiye (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Yatırım İnisiyatifi Erişim Adresi: https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatifi Erişim Tarihi: 10/02/2021

United Nations (2015). Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development Erişim Adresi: https://sdgs.un.org/goals Erişim Tarihi: 10/02/2021.

Uzun, N. (2006). Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri. Planlama Dergisi TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını (2), s. 49-52

Valiev, L. (2019). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında, Müteahhit ve Mülk Sahibi Arasındaki Uzlaşma Problemlerinin Değerlendirilmesi "Fikirtepe Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Wang, L. (2017). "Amsterdam is transforming a prison into a green energy-generating neighborhood". Erişim Adresi: https://inhabitat.com/oma-to-transform-a-former-prison-complex-into-an-eco-friendly-energy-neutral-district-in-amsterdam/bajes-kwartier-by-oma-6/ Erişim Tarihi: 09/07/2023

Wheeler, S. (2004). Planning for Sustainability: Creating Livable, Equitable and Ecological Communities, Routledge, Taylor & Francis Group, London, Newyork.

Wikidata (t.y). Erişim Adresi: https://www.wikidata.org/wiki/Q211690 Erişim Tarihi: 01/08/2023

Yaman, F. T. ve Şahinbaş, U. (2017). Türkiye'de kentsel dönüşüm. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi, 12 (47), 53-77.

Yasin, M. (2005). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Hukuki Boyutu. TBB Dergisi, Sayı: 60.

Yazar, K. H. (2006). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi. Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yenice, M. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16(1), 76-88

Yeni Fikirtepe (t.y). Erişim Adresi: https://www.yenifikirtepe.com/havaGorselleri Erişim Tarihi: 19/08/2023

Yıldırım, F. B. (1992). Çevre Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Kent Basımevi.

Yıldız, S. (2018). Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Değerlendirme Modeli Oluşturulması, Doktora Tezi, İnşaat Mühendisliği Anabilimdalı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Yılmaz, Ö. (2022). "Fikirtepe Hala Ucube", Erişim Adresi: https://www.arkitera.com/gorus/fikirtepe-hala-ucube/ Erişim Tarihi: 25/03/2023

Yılmaz, S. (2015). Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpazarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

YKG-Yeni Kentsel Gündem (2017). United Nations, A/RES/71/256,1-52. Erişim Adresi: https://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Turkish.pdf?v=2 Erişim Tarihi: 15/03/2022.

Yönet, A., N. ve Yirmibeşoğlu, F. (2005). Kentsel Projelerin Sürdürülebilirlik Potansiyellerinin Değerlendirilmesi: Sürdürülebilirlik Matrisi, Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler – Riskler ve Fırsatlar, 7-9 Kasım 2005, 8. Dünya Şehircilik Günü, 29. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İTÜ Mim. Fakültesi, ŞBP Bölümü, Ed: Özhan ERTEKİN, Cenkler Matbaacılık, İstanbul, s.261-272.

A
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME DETAYLARI

İsmetpaşa mahallesinde yaşayan sahip olduğu konut ve ticari birimi kentsel dönüşüme girmiş yerel halktan 25 kişi ile nitel araştırmada kullanılan yöntemlerden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle görüşme yapılmıştır. Demografik özellikler ve kentsel dönüşüme ilişkin sorular Form A.1'de verilmiştir.

Form A.1 Yarı yapılandırılmış görüşme soruları

Görüşme Soruları	
1. İsim	
2. Eğitim durumunuz	
3. Meslek	
4. Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz?	
5. Bu mahalleyi seçme nedeniniz nedir?	
6. Mülkiyet durumu (Mülk Sahibi, Kiracı)	
7. Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?	
8. Talepler dinlenip projeye yansıtıldı mı?	
9. Proje başlangıcından sonuna kadar ki süreç içerisinde görüşleriniz alınarak, projeye katılımınızı sağlamak için neler yapıldı?	
10. İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapıldı mı?	
11. Herkes için adalet sağlandı mı?	
12. Konut ve ticari birimin fiziksel özellikleri (Mevcut ve Kentsel dönüşüm projesindeki bağımsız birim büyüklüğü)	
13. Sosyal Çevre (Komşuluk, Sosyal Çevre Yapısı, Aidiyet) Kentsel Dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu?	
14. Ekonomik Değerlendirme (Hak Sahipliği, Karlılık, Değer Artışı Beklentisi) Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktınız mı?	
15. Konut çevresi yapı yoğunluğu, Nüfus yoğunluğu arttı mı?	
16. Kentsel dönüşümün olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?	
17. Nasıl bir proje yapılırsa oturmak isteyip istemeyeceksiniz? Önerileriniz	
18. Kentsel dönüşüm ile beraber, depreme karşı korunaklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?	
19. Dönüşüm sonrasında edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?	

Yukarıda Form A.1'de yerel halkın demografik özellikleri ile ilişkili olan 1. 2. 3. 4. 5. ve 6. Soruları cevapları aşağıda Form A.2'de verilmiştir. Görüşmeye katılan katılımcıların isimleri kodlanarak verilmiştir.

Form A.2 Görüşmeye katılan yerel halkın demografik özellikleri

Kod	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz ?	Bu mahalleyi seçmenizdeki neden nedir?	Mülkiyet durumu
G1	Erkek	Lisans	Halkla İlişkiler U.	54	Göç	Mülk
G2	Erkek	Lisans	Müteahhit	60	Göç	Mülk
G3	Erkek	İlkokul	Kahvehaneci	60	Yaşam Koşullarının Uygunluğu	Mülk
G4	Erkek	İlkokul	Dokuma Ticaret	66	Göç	Mülk
G5	Erkek	İlkokul	Terzi	50	Sakin Olması	Mülk
G6	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	12	Ekonomik Olması	Mülk
G7	Erkek	İlkokul	Mobilyacı/ Emekli	64	Güzel olması	Mülk
G8	Erkek	İlkokul	Dokumacı/ Emekli	60	Göç	Mülk
G9	Erkek	İlkokul	İşçi Emeklisi	48	Göç	Mülk
G10	Erkek	İlkokul	Kahvehaneci	60	Göç	Kiracı
G11	Erkek	Ortaokul	Emekli	45	Göç	Mülk
G12	Erkek	Lise	Muhtar/ Emekli	57	Ailem Burada	Mülk
G13	Erkek	İlkokul	Dokumacı (Triko)	61	Göç	Mülk
G14	Erkek	İlkokul	Turşucu /Esnaf	40	Göç	Mülk
G15	Erkek	İlkokul	Esnaf/ Market İşletmecisi	55	Göç	Kiracı
G16	Erkek	İlkokul	Market	49	Göç	Kiracı
G17	Erkek	İlkokul	Emekli	65	Ailem Burada	Mülk
G18	Erkek	Lise	Turizm	30	Göç	Mülk
G19	Kadın	Lise	Modelist	26	Evlilik Nedeniyle	Mülk
G20	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	70	Burada Doğdum	Mülk
G21	Kadın	Ortaokul	Ev Hanımı	35	Göç	Mülk
G22	Erkek	İlkokul	Emekli	55	Göç	Mülk
G23	Erkek	İlkokul	Emekli	60	Göç	Mülk Sahibi
G24	Kadın	Lisans	Özel sektör	40	Aile Göç	Mülk
G25	Kadın	Lise	Ev hanımı	47	Ailem Burada	Mülk

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 7. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.3'de verilmiştir

Form A.3 "Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?"

	Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?
G1	Hiçbir şekilde bize sorulmadı. Fikrim alınmadı.
G2	Karar aşamasında katılmadım.
G3	Evet ama sunulan ile yapılan proje farklıydı. Herkesi borçlandırdılar.
G4	Binamız eski olduğu için bina yaşı 40 her türlü kabul ettik.Fikrimiz alınmadı.
G5	Vatandaşa sorulmadı.
G6	Hayır. Hiçbir şekilde sorulmadı. Bize sorulmasını isterdim.
G7	Hayır katılmadım.
G8	Evet sonradan bilgilendirildi
G9	Evet İBB ve Kiptaş geldi.
G10	Hayır katılmadım.
G11	Kararı İBB verdi. Uzlaşma konusunda katılım sağladık.
G12	Alındı ama kandırıldım. Bize gösterilen yoktu plan değişikliği yapıldı.
G13	Hayır
G14	Hayır
G15	Hayır katılmadım.
G16	Hayır
G17	Hayır
G18	Evet
G19	Evet ama gösterilen proje ile yapılan birbirinden farklıydı.
G20	Hayır
G21	Hayır
G22	Hayır
G23	Hayır
G24	Hayır
G25	Hayır

Kentsel dönüşümün karar ya da uygulama aşamalarına katıldınız mı?	**%**
Evet (7 kişi)	**28**
Hayır (18 kişi)	**72**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 8. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.4'de verilmiştir.

Form A.4 "Talepler dinlenip projeye yansıtıldı mı?"

	Talepler dinlenip projeye yansıtıldı mı ?
G1	Hayır dinlenmedi.
G2	Şahsen bana sorulmadı. Nezaketen 15- 20 kişilik gruba sorulmuş.
G3	Hayır. Yürüyüş yaptık. Kimse bizi dinlemedi.
G4	Alınmadı.
G5	Hayır.
G6	Hayır. Hiçbir şekilde sorulmadı. Bize sorulmasını isterdim.
G7	Talep dinlenmedi.
G8	Hayır. Sonradan bilgilendirildi
G9	Hayır. Proje bittikten sonra görüşme yaptık.
G10	Taleplerim alınmadı.
G11	Proje tamamlandıktan sonra gördük.
G12	Alındı ama kandırıldım. Bize gösterilen yoktu plan değişikliği yapıldı.
G13	Hayır.
G14	Hayır.
G15	Kiracı olduğum için sorulmadı.
G16	Talep alınmadı. Kentsel dönüşüm projesi kapsamında burayı yıkacaklarını söylediler.
G17	Hayır.
G18	Proje sunuldu. Beğendim.
G19	Talepler dinlenmedi. Ama proje gösterildi.
G20	Hayır. Ben bu projeye karşıyım.
G21	Hayır.
G22	Hayır.
G23	Hayır.
G24	Hayır.
G25	Hayır.

Talepler dinlenip projeye yansıtıldı mı ?	**%**
Evet (2 kişi)	**80**
Hayır (23 kişi)	**20**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 9. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.5'de verilmiştir.

Form A.5 "Proje başlangıcından sonuna kadar ki süreç içerisinde görüşleriniz alınarak, projeye katılımınızı sağlamak için neler yapıldı?"

	Proje başlangıcından sonuna kadar ki süreç içerisinde görüşleriniz alınarak, projeye katılımınızı sağlamak için neler yapıldı?
G1	İBB Kiptaş konutlarını pazarlamak için ikna etmeye çalıştı.
G2	Nezaketen 15-20 kişilik gruba sorulmuş.Sonra sorduk kime sorulduğunu adresleri belirtip sorulduğunu belirttiler. Peki 2400 kişi? Proje çizilmiş onaylanmış. Fikrimiz alınmadı. Bizim kültüre açık mutfak uymuyor.
G3	Görüşlerimiz alınsaydı bize uygun bir proje yapılmış olurdu. 3+1 kapalı mutrak yerine 3+1 açık mutfak yapılmış. Fikrimiz alınmadı. Emrivaki oldu.
G4	Hiçbir görüşümüz alınmadı. Binamız eski olduğu için kabul etmekten başka şansımız yoktu.
G5	Görüşüm alınmadı. Mahalle kültürünün yok olmayacağı. İnsanca yaşanan yaşam alanı olmasını isterdim.
G6	Görüşümüz alınsaydı iyi olurdu. Biz sonradan var olan proje üzerinden seçim yaptık.
G7	Görüşüm alınmadı.
G8	Proje aşamasına katılımım olmadı.
G9	Proje sürecine katılımımız sağlansaydı açık mutfak istemezdik.
G10	Kiracı olduğum için kimse sormadı. Projeyi görmedim
G11	Proje sunuldu. Fakat herkesin görüşleri alınsaydı açık mutfak projede hiç olmazdı. Ben kapalı olanı seçtim. Fakat hiç olmaması daha iyi olurdu.
G12	Görüş alınıp uygulamaya koymak önemli. Diğer türlü hiçbir önemi yok.
G13	Biz baştan beri istemedik. Baş edemedik ama geleceğiz yapacağız dediler
G14	Herşey bittikten sonra ikna etmeye çalıştılar. Esnaf düşünülmeliydi..
G15	Hayır görüş alınmadı.Yıkılacak bina 5 yıllık yeni binaları yıkacaklar. Konu deprem ise yeni binalar neden yıkılacak
G16	Küçük işletmeler düşünülebilirdi. Bu işlerle biz oraya gidersek kirasını karşılayamayız.
G17	Görüşüm alınmadı. Kentsel dönüşüm yapılmasını istemiyorduk.
G18	Proje bittikten sonra gördüm beğendim.
G19	Proje gösterildi ama değişiklik oldu. Baştan beri bu projeyi destekleyenlerdenim. Sokak konseptinden çıkması iyi oldu.
G20	İstemediğimi belirttim.
G21	Proje bitmeden burdaki halkın katılımı sağlanabilirdi.
G22	Burada yaşayan herkesin görüşü alınmalı. Bir kısmının alınıp bir kısmının alınmaması neye göre yapıldı.
G23	Biz istemedik. İmza topladık yerinde dönüşüm için ama takas yöntemiyle dönüşüm yapıldı.
G24	Bize gösterilen proje ile yapılan çok farklı. Dava açıldıkça yeni imar planı yapıldı. Dava süreçleri devam ederken inşaatlar bitti.
G25	Proje değiştirildi. Soruldu bize fakat biz yerinde dönüşüm istedik.

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 10. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.6'de verilmiştir.

Form A.6 "İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapıldı mı?"

	İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapıldı mı ?
G1	Yapıldı ama yeterli değil. Davet usulüyle yapıldı.
G2	Önce yapılmadı sonra yapıldı. İş işten geçtikten sonradan yapıldı.
G3	Hayır. Bir dernek kurulmuştu. Haklarımızı savunacak ama bizden önce dernektekiler gitti ve dernek kapatıldı.
G4	Yapılmış. Ama bize gelip sorulmadı.
G5	Hayır yapılmadı.
G6	Duyanlar olmuş biz sonradan öğrendik.
G7	Konuşuldu. Kısmen diyebiliriz.
G8	İlan yapıldı.
G9	Yeterli düzeyde değil.
G10	Söylentileri duyuyordum. Kısmen yapıldı.
G11	Evet yapıldı.
G12	Geç yapıldı.
G13	Hayır ilk muhatap olduğumuz yönetim İmar A.Ş. anlaşma sağlayamadık.
G14	Hayır.
G15	Hayır.
G16	Kentsel dönüşüm kapsamına girdiği söylendi. Kısmen yapıldı.
G17	Hayır.
G18	İlan duyuru yapıldı.
G19	Yapıldı.
G20	Yapıldı ama istemedik.
G21	Hayır.
G22	Hayır.
G23	Hayır.
G24	Duyuru yapıldı ama böyle bir proje yapılmasını istemedik
G25	İlan yapıldı.

İlan ve duyurular yeterli düzeyde yapıldı mı ?	**%**
Yapıldı (7 kişi)	**28**
Kısmen Yapıldı (6 kişi)	**24**
Geç Yapıldı (3 kişi)	**12**
Yapılmadı (9 kişi)	**36**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 11. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.7'de verilmiştir.

Form A.7 "Herkes için adalet sağlandı mı?"

	Herkes için adalet sağlandı mı?
G1	Evet. Puanlama sistemi uygundu.
G2	Adalet sağlanmadı. İlk gidenler puanı yetmediği için ekstra para verdi oturdu. Sonradan uzlaşma için gidene kalmadı. Kalanların içerisinden puanınıza göre seçin denildi. Bu haksızlık. Aradaki fiyat farkını verip daha iyi daha büyük evlerde oturanlar oturdu. İlk gidip kabul etmediğimiz için kalmadı. Sonrada zamanında alsaydın dendi. Gitmeyen yaklaşık 400 kişi var. Biz ne yapacağız. Tapu henüz dağıtılmadı. Başta hipotekli yere neden gidelim.
G3	Sağlanmadı. İlk gidenlere iyi sonradan gidenlere kötü. Herkese farklı bir muamele.
G4	Kimine çok kimine az verildi. Kimine göre sağlandı. Kimine göre sağlanmadı.
G5	Hayır adaletli dağıtım yok burda kalan mağdur oldu.
G6	İlk taşınanlar için iyi oldu. Çünkü seçenekler daha fazlaydı. Süre ilerledikçe evler hep seçildiği için sona kalanlar için kötü oldu.
G7	Puanlama sistemi olduğu için genellikle sağlandı. İlk gidenlerden olduğum için mağduriyet yaşamadım.
G8	Bilmiyorum.
G9	Puanlama sistemi geçerli oldu. Evet.
G10	Sağlanmadı.
G11	Kendi adıma memnunum.
G12	Kimine göre evet kimine göre hayır.
G13	Hayır.
G14	Sağlanmadı.
G15	Sağlanmadı.
G16	Hayır sağlanmadı. Esnaflığımı bitirdiler.
G17	Hayır.
G18	Evet.
G19	Evet. Bana göre sağlandı.
G20	Hayır.
G21	Hayır.
G22	Hayır.
G23	Binası eski olanlar için sağlandı. Yeni olanlar için sağlanmadı.
G24	Hayır.
G25	Hayır.

Herkes için adalet sağlandı mı?	**%**
Sağlandı (6 kişi)	**24**
Kimine Göre Sağlandı Kimine Göre Sağlanmadı (5 kişi)	**20**
Sağlanmadı (13 kişi)	**52**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 12. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.8'de verilmiştir.

Form A.8 "Konut ve ticari birimin fiziksel özellikleri (Mevcut ve Kentsel dönüşüm projesindeki bağımsız birim büyüklüğü)"

	Konut ve ticari birimin fiziksel özellikleri (Mevcut ve Kentsel dönüşüm projesindeki bağımsız birim büyüklüğü)
G1	Metrekare düştü. 3 odadan 2 odaya düştü. 100 metrekareden 92 metrekareye düştü.
G2	Benim ile uzlaşma sağlanmadı. İsmetpaşa mahallesinde 6 dairem 4 dükkanım var. 10 m² - 20 m² küçültüp vermek istiyorlar.
G3	12 m² küçülme var.
G4	Kapalı mutfak olmaması çok kötü. Açık mutfak bize hitap etmiyor. 15 - 20 m² küçülttüler.
G5	Mevcut metrekaremizden 15 m² daha küçük verilmektedir.
G6	3+1 100 metrekare bodrum katta evim vardı. Şuan bahçe katında 2+1 kapalı mutfak verdiler. Fakat puanım yetmediği için ödeme yapacağım.
G7	3 dairem vardı 3 daire aldım. Ortalama 10 metrekare küçüldü.
G8	1+1 daire verildi. Aile yaşantısı mümkün değil. 20 metrekare küçülme oldu.
G9	117 metrekare dairem yerine 1+1 verdiler. Zemin katta oturduğum için puanım düşüktü. Ekstra para verip daha büyük ev satın aldım.
G10	Kiracıya herhangi bir hak tanınmadı.
G11	60 senelik binamda 100 m² lik dairem vardı 2 adet birleştirilip bana 1 daire verildi karşılığında. Puanlama sistemine göre yapıldı. Her daireden eski olduğundan 30 m² küçülme diyebiliriz.
G12	110 metrekare evim var 86 metrekare verildi.
G13	90 metrekare 3+1 evim vardı. 60 metrekare 2+1 ev verildi.
G14	10 metrekare civarında düştü büyüklüğümüz.
G15	Kiracıyım verilmedi.
G16	Şuan dükkanım 20-25 m² kiracıyım. Kentsel dönüşüm alanında verilmedi.
G17	80 metrekare dairem vardı. 60 metrekare verildi. 100.000 TL borçlandırıldım.
G18	2+1 daire verildi. 3+1 e borçlanarak gittik.
G19	85 metrekare dairem vardı. 75 metrekareye düştü. Ama asansör vs girdiği için küçülebilir.
G20	6 yıl önce binamızı yıkıp yeniden yaptık. Şuanda da vermek istemiyorum. 10 m² civarı küçülmeler yapılacak fakat sözleşme imzalamadım.
G21	55 metrekare konutum vardı 42 metrekare açık mutfak verdiler.
G22	Konutum 10 m² küçüldü.
G23	15 m² küçüldü.
G24	5 katlı binaya 3 tane 2+1 verdiler. Dükkanınız sokak aralarında ise dükkan verilmiyor. Onun yerine konut. Sadece ana yolda bulunanlara dükkan verilmiş.
G25	1+1 daireye tekrar 1+1 verip üzerine para verdim.

Konut ve ticari birimin fiziksel özellikleri (Mevcut ve Kentsel dönüşüm projesindeki bağımsız birim büyüklüğü)	**%**
Konutta 5- 20 m² arası küçülme (13 kişi)	**52**
Konutta 21 -35 m² arası küçülme (3 kişi)	**12**
Puanı yetmediği için borçlanarak elde edilen konut (5 kişi)	**20**
Ticari birimi olup yerine konut verilen (1 kişi)	**4**
Kiracı olup herhangi bir birim verilmeyen (3 kişi)	**12**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 13. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.9'de verilmiştir.

Form A.9 "Kentsel Dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu?"

	Sosyal Çevre (Komşuluk, Sosyal Çevre Yapısı, Aidiyet) Kentsel Dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu ?
G1	Bozuldu. Eski komşuluk ilişkisi kalmadı.
G2	Komşuluk kalmadı. %100 bozuldu. Apart otel gibi konutlar var. Toplum ahlakı bozuldu.
G3	Komşuluk aidiyet bozuldu. İsmetpaşa mahallesinde asansör olmaması eski cezaevi alanında olması cazip geldi. Fakat gidenler pişman oldu.
G4	Aynı binada oturanlar şuan farklı binalarda oturuyor. Komşuluk bozuldu.
G5	Türk kültürüne uymayan yapılar yapıldı. Komşuluk bozuldu. Akrabaların arası bozuldu.
G6	Bahçe katında olduğum için herkesi görüyorum. Komşuluk ilişkisi iyi.
G7	Komşuluk ilişkilerimiz devam ediyor.
G8	Komşuluk bozuldu.
G9	Bozuldu. Şuan taşındığımız yer apartman ama İsmetpaşa müstakil konutlardı. Mahalle kültürü orda yok.
G10	Tabiki sosyal çevre yapısı bozuldu. Bloklar yapıldı.
G11	Asansör yüzünden kimse kimseyi görmüyor. Mahalle kültürü bozuldu.
G12	İsmetpaşa mahallesindeki halk eski cezaevi alanına geçtiği için sosyal çevre değişmedi.
G13	Bu mahallenin insanları ama yaşam şeklimize uymuyor. Bozuldu.
G14	Biz zamanımızı hep burada geçiriyorduk. Apartmana nasıl gidelim. Mahalle kültürü bozuldu.
G15	Ben buradaki halk ile 55 yıldır birlikteyim. İşim bozulacak. Yıkıma başlanınca dükkanı kapatıp gideceğim. Var olan düzenim bozuldu.
G16	Yıllardır buradayım. Burayı yıktıklarında bu mahalleden gideceğim. Sosyal çevremiz mi kaldı. Komşuların çoğu alana taşındı. Kimi satıp gidecek.
G17	Komşuluk ilişkilerimiz bozuldu. Anlaşma sağlayanlar gitti. Boş evler çöp dolu. Hayalet kent haline geldi.
G18	İsmetpaşa mahallesinde olan komşularımız buraya geldiği için bozulmadı.
G19	Hayır bozulmadı.
G20	Mahalle ve sokak kültürüne olumsuz etkisi var. Bozuldu.
G21	Mahalle kültürü bozuldu.
G22	Bozuldu tabi. Alışık olmadığımız yaşam biçiminde oturacağız
G23	Sosyal Çevre Bozuldu.
G24	Bize söz verildi. İsmetpaşa mahallesinde de kentsel dönüşüm yapacağız kalan kalsın dendi. Ama şuan görünürde hiçbirşey yok. Komşularımız taşındı bozuldu.
G25	Evet. Çoğu gitti biz kaldık. Yerinde dönüşüm sosyal çevremizi korumak açısından daha uygun olurdu.

Sosyal Çevre (Komşuluk, Sosyal Çevre Yapısı, Aidiyet) Kentsel Dönüşüm ile sosyal ilişkiler bozuldu mu ?	**%**
Bozuldu (20 kişi)	**80**
Bozulmadı (5 kişi)	**20**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 14. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.10'de verilmiştir.

Form A.10 "Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktınız mı?"

	Ekonomik Değerlendirme (Hak Sahipliği, Karlılık, Değer Artışı Beklentisi) Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktınız mı?
G1	Kazançlı çıkmadım. Çok para ediyormuş gibi görünse de müstakil evden apartmana geçmek zarar.
G2	Karlı oldular. Kiralar 10.000 den başlıyor fakat apart otel gibi konutlar var. Toplum ahlakı bozuldu.
G3	Karlı değil. İşimden olacağım burada kahvehane işletiyorum. Birde taşınma masrafıda bize ait.
G4	Bizim bina yaşımız fazla olduğu için karlı oldu yeni konuta geçmek
G5	Tamamen rant odaklı yapıldı. Puan karşılaştırmasına göre evler verildi ama zararlı çıktık. Binası eski olanlar için karlı görünsede bizim gibi yeni binası olanlar için çok kötü oldu.
G6	Ödeme yapacağım için şuan karlılık yok. Ama yeni bina olduğu için değer artışı olur.
G7	Yeni 3 dairem oldu. Kazançlı olduğumu düşünüyorum.
G8	Konutlar yeni olduğu için değerlendi.
G9	Yeni konutlar daha karlı.
G10	Kahvehaneciyim burayı kapatıp gideceğim. Ekonomik açıdan zararlı çıktım.
G11	Yeni bina olduğu için karlı çıktım.
G12	Satışta daha karlıyım.
G13	Kazançlı çıkmadım. Aidat çok fazla.
G14	Kazançlı değil. Rant amaçlı sadece.
G15	Kiracıyım. Ekonomik açıdan dükkanımı kapatmakla yeni çevre yeni ortam kazançsız tabiki.
G16	Kentsel dönüşüm yapılması işimi bitirmeme neden oldu. Yıkılınca bu mahalle mecbur gideceğiz. Ekonomik açıdan zarardayım.
G17	Rant amaçlı bir projedir. Biz kazançlı çıkmadık.
G18	45 yıllık binada oturuyordum. Şuan yeni binaya taşındım. Ekonomik açıdan karlı.
G19	Ekonomik olarak karlıyız. 25 yıllık binaydı çok eski değildi ama yenilenmesi gerekiyordu.
G20	Bizim için tamamen zarar. 6 yıl önce binamızı yapmıştık.
G21	Yeni bina olduğu için karlı olduğumuzu düşünüyorum.
G22	Tek dayanak evleriniz değer kazandı. Bunu ilerisi gösterecek. Bir fikrim yok. Yaşam şeklimize uyan evler mi?
G23	Hayır. Tamamen rant burda olduğu için gelip burda yaptılar.
G24	5 katlı binaya 3 tane 2+1 verdiler.Kazançlı çıkmadım.
G25	Konutumuz eski olsaydı.Ekonomik olarak karlı olabilirdi. Ama Karlı olmadı.

Ekonomik Değerlendirme (Hak Sahipliği, Karlılık, Değer Artışı Beklentisi) Dönüşüm projesinden faydalanarak ekonomik olarak kazançlı çıktığınız mı?	**%**
Kazançlı Çıktım (11 kişi)	**44**
Kazançlı Çıkmadım (13 kişi)	**52**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 15. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.11'de verilmiştir.

Form A.11 "Konut çevresi yapı yoğunluğu, nüfus yoğunluğu arttı mı?"

	Konut çevresi yapı yoğunluğu, nüfus yoğunluğu arttı mı?
G1	Arttı.
G2	Arttı dahada artacak.
G3	Yapı yoğunluğu arttı biz o alanda sadece hastane isterdik.
G4	Tabi Arttı.
G5	Arttı.
G6	Arttı.
G7	Arttı diyebiliriz.
G8	Arttı.
G9	Arttı.
G10	Etap etap yapılacak kentsel dönüşüm bloklar yükseldikçe artacak.
G11	Arttı.
G12	Arttı.
G13	Arttı
G14	Arttı
G15	Arttı heryer beton olacak
G16	Heryer apartman oldu. Arttı dahada artacak.
G17	Arttı
G18	Ticari birimlerin tamamı faaliyete girince artacak.
G19	Artmadı.
G20	Belediye orada sadece hastane yapsaydı. Binalarla dolu yere dönüştü. Arttı.
G21	Arttı. Yeşil alan olmasını tercih ederdim.
G22	Arttı
G23	Arttı
G24	Arttı
G25	Arttı. Belediye, park spor alanları yapmak yerine her yerde bina yaptı.

Konut çevresi yapı yoğunluğu, Nüfus yoğunluğu	**%**
Arttı (24 kişi)	**96**
Artmadı (1 kişi)	**4**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 16. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.12'de verilmiştir.

Form A.12 "Kentsel dönüşümün olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?"

	Kentsel dönüşümün olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?
G1	Otopark olması, depreme dayanıklı olması avantaj, temiz bina bunların dışında olumlu yanı yok. Evlere değer katılacağını söyleyip mahalleyi boşalttılar. Mahalle kültürünü yok edildi. Yeşil alan varmış gibi görünsede beton üstünde toprak var. Aidat ciddi bir sıkıntı. Elektrik, su faturasını zor ödeyen insanlara birde aidat eklendi.
G2	Sadece deprem korkusuyla insanlar gitti.Başka hiçbir anlamı yok. Gidenler zorundalıktan gitti.Akraba ilişkileri bozuk olanlar gitti. Olumlu olarak çatıda güneş paneli ve depreme dayanıklılık.
G3	Aynı metrekare veya daha az verip konut yapmak kentsel dönüşüm değil. Müstakil evimiz varken şuan apartmana mahkum ettiler.Sadece depreme dayanıklı olması iyi.
G4	Aidat çok yüksek,Amerikan mutfak olması kötü
G5	Bize bişey katmadı gidenlerde zorunlu olduğu için gitti.
G6	Bodrum kattan bahçe katına geçmemiz iyi oldu.Depremden dolayı iyi oldu. Doğalgaz olması iyi oldu. Güneş paneli olması iyi. Aidatın fazla olması olumsuz yanı.
G7	Depreme dayanıklı. Yeni binalar olması olumlu. Görüşümüzün alınmaması olumsuz.
G8	1+1 evlerde aile yaşantısı olmaz. Evlerin değer kazanıyor insanlar kaybediliyor. Komşuluk ilişkisi apartmanda bozuldu.
G9	Otopark olması, bahçe alanı, çocuk oyun alanı olumlu. Yeni bina olması olumlu. Ama mahkeme sürecinden dolayı hala tapumuzu alamamamız olumsuz olarak değerlendirilebilir. 3.5 yıl oldu buraya geçeli hala tapumuzu alamadık.
G10	Kendi yaşam alışkanlıklarımızdan uzak. Kiracıyı gözetmediği için olumsuz.
G11	60 senelik yapıda oturuyordum şuan yeni binada oturuyorum.Deprem açısından olumlu.
G12	Çocuklar için oyun alanının olması olumlu. Kentsel dönüşüm sürecinin uzun sürmesi ve boşalan binaların suç yuvası haline gelmesi olumsuz. Yeni binalarda oturup gitmek istemeyenlerde gitmek zorunda kaldı.
G13	Açık mutfak olması olumsuz. Aidat vermek olumsuz.
G14	Mahalle kültüründen apartmana almak olumsuz. Turşu dükkanım var kapatacağım. Halkın yaşayışının düşünülmemesi olumsuz. Toplama kampına dönmüş durumda. Gidenlerde mecburen gitti.
G15	Yıkılacak bina 5 yıllık tamamen olumsuz olarak değerlendiriyorum.
G16	Ben kiracıyım benim için olumlu yanı yok. Çocuklar için park olması olumlu.
G17	Kültürümüze uyan proje yapılması gerekirdi. Açık mutfak olmamalıydı. Çocuk bahçesi olması olumlu. Otopark olması olumlu.
G18	Depreme dayanıklı, otopark, oyun parkı, ses yalıtımı olması olumlu.
G19	Başka bir mahalleye gitmeden taşınmamız iyi oldu. Birçok kişi yerinde dönüşüm istiyor ama yerinde dönüşüm olsaydı kiraya çıkacaktık. Güneş paneli olması iyi fakat çözülemedi. Bakanlıkla görüşmeleri devam ediyormuş. Aynı mahallede olmamız iyi.
G20	Kentsel dönüşüm yeni yapılan yapıların olduğu yerde yapılmaz.
G21	Açık mutfağın olması olumsuz. 1+1 Olması olumsuz.
G22	Oda sayımız azaldı. Yeşil alan göstermelik. Çocuk oyun alanı olması avantajlı. Otopark olması iyi.
G23	Rant uğruna mahalle kültürümüz yok oldu. Mahalle ortamı yok oldu
G24	Olumlu yanı otopark olabilir. Burda bizimle anlaşma sağlamadan bina yıkımı olacak 4 tane yıkıldı. Boşaltıldı çoğu. Bizi düşünmemeleri olumsuz. Kentsel dönüşüm projesinde bir katta birden fazla daire olması olumsuz.
G25	Olumsuz olarak değerlendiriyorum.Rant için kentsel dönüşüm yapılmaktadır. Proje sürecini olumsuz olarak değerlendiriyorum.

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 17. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.13'de verilmiştir.

Form A.13 "Nasıl bir proje yapılırsa oturmak isteyip istemeyeceksiniz?"

	Nasıl bir proje yapılırsa oturmak isteyip istemeyeceksiniz ? Önerileriniz
G1	Yerel halka sorulsun. Mahalle kültürü bozulmadan yapılırsa iyi olur. Yeşil ve sosyal alanın fazla olduğu kentsel dönüşüm projesi.
G2	Ticari otopark gelirinin kat maliklerine verildiği yer olması. İşletme Giderleri için 1.000 tl aidat ticari otoparktan sağlanmalıydı. Peyzaj çalışmalarının basit olmadığı kentsel dönüşüm projesi yapılabilirdi.
G3	Bize hiç bu soru sorulmadı. Bol yeşil alan , yerinde dönüşüm isterdim.
G4	Kimse önerimi almadı. Bu soruyu sormanız farklı geldi. Başta bilgilendirme yapılmadı. Sonradan anlaşma için yapıldı. Baştan sürecin içerisinde olmak isterdim.
G5	Daha az katlı, mahalle,sokak kültürünü koruyan yerinde dönüşüm. Kültürümüze uygun ve açık mutfağın olmadığı bir proje.
G6	Kentsel dönüşüm sürecinde vatandaşla muhatap olmadan önce daha dikkatli olmalarını istiyorum. 118 metrekare bodrumda evimiz vardı. Bize 45 metrekare 1+1 ev verdiler. Eşim fenalaştı felç oldu. Memurun biri farketti. Ve düzeltildi. 2+1 ev verdiler. 4 sene direndim depremden sonra korkudan geldik. Mutfak küçük. Mutfak dolapları yetersiz. Ekstra dolap olmasını isterdim.
G7	Projenin başlangıcından sonuna kadar süreç konusunda bilgi sahibi olunan kentsel dönüşüm projesi olmasını isterim ama şuan yapılan projeden memnunum.
G8	Rant olayından ziyade insanı merkeze koyan proje yapılması. Komşuluk ilişkisinin sağlanacağı konutların yapılması. Daha yeşil alanın olduğu proje olmasını isterdim.
G9	Ben 65 yıllık binada oturuyordum. Benim için iyi oldu. Fakat İsmetpaşa mahallesinde yeni binalar var yıkılması doğru değil. Herkesi memnun eden dönüşüm olmasını isterdim. Açık mutfak olmayan herkese hitap eden bir proje olmasını isterdim.
G10	Yerinde dönüşüm olması. İşimizden olmamamız. Benim şuan cezaevi alanında kahvehane işletmeye kirasını karşılamaya gücüm yetmez. Mahalledeki gibide olmaz. Blokların olmadığı az katlı yapılar altı küçük ticarilerin yer alması
G11	Çok fazla tip oluşturup kafa karışıklığı oluşturmamak. 1+1 aile yapısına uygun değil. Açık mutfak yapılmaması. Projeyi yapıp bitirip gelin demek doğru bir yaklaşım değil. Kiptaş yönetimi yaptı bitirdi daha sonra gelin oturun. Ve çok fazla tip konut olması kafa karışıklığına neden oldu.
G12	Kentsel dönüşüm vazgeçilmez bir gerçek fakat burada yaşayanlar düşünülüp görüş alınsaydı daha iyi sonuçlar çıkardı. Sürecin daha kısa sürdüğü. Tapularımızı alacağımız güven ortamının sağlanması.
G13	Kapalı mutfak, Az katlı altı ticari (dükkan) mahalle dokusunun olduğu.
G14	İstanbulda kentsel dönüşüme girmesi gereken alanlar varken neden İsmetpaşa mahallesinde ruhsatlı yeni yapılar rant uğruna yıkılıyor. Esnafı gözeten bir proje isterdim.
G15	Bina yaşı fazla olmayan binalara dokunulmaması. Bunu düşünüp proje üretmeleri gerekir. Yerel esnafı işinden etmeyen bir proje olması.
G16	Mahallede yaşayan insanların tamamı göz önüne alınıp proje yapılması gerekir. Ekonomik durumları göz önüne alınsın. Mahalle kültüründen apartmana geçiş zor olmaktadır. Esnafı gözeten küçük dükkanlar olsaydı kirasını karşılayabilseydik yıllardır oturduğum mahalleden taşınmazdım
G17	İstanbulda gerçekten deprem bölgesi olan alanlarda dönüşüm yapılsın. Burdaki yeni binaları yıkmaları doğru değil. Yerinde dönüşüm daha doğru olurdu. Açık mutfak olmaz.
G18	Ben kapalı mutfağı seçtim. Açık mutfağın olmaması daha iyi olurdu. Projeden çok memnunum.
G19	Depremden dolayı binaların yenilenmesi yerinde bir karardır. Biz ilk taşınanlardan olduğumuz için seçeneklerimiz çoktu. 3.5 sene önce taşındım. Ama uzlaşma sağlamayanların zaman geçtikçe seçenekleri azaldı. Açık mutfak hiç olmayabilirdi. Proje beklentilerimi karşılıyor.
G20	Eski binalar için yerinde dönüşüm yapılasaydı. Yeni bina yapanların binalarına dokunulmadan bir uygulama yapılsaydı daha iyi olurdu.
G21	Binalar daha estetik olabilirdi. Çürük olmayan binaları kentsel dönüşüme koymamalarını öneririm. Açık mutfak yerine kapalı mutfak ve dolabın fazla olmasını isterdim.
G22	Gerekli yerlerde kentsel dönüşüm yapılması benim önerim. İsmetpaşada yeni binaları kentsel dönüşüme koymak bunları yıkmak doğru değil.
G23	Yerinde dönüşüm olmasını isterdim. Çünkü depreme dayanıklı 105 bina var neden yıkılıyor. Eskiler için yerinde dönüşüm uygulanması daha doğru olurdu. Boşalan binalar yıkılmadı. Burası hırsız madde bağımlıları ile kucak kucağa sahipsiz bırakılmaması. Gidenlerin bir kısmı korkudan mecburiyetten gitti.
G24	Önü açık güneş görmeyen mekanların olmadığı ve yerinde dönüşüm isterdim.
G25	Proje sürecinde bize verilen sözlerin tutulması. Yerinde dönüşüm.

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 18. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.14'de verilmiştir.

Form A.14 "Kentsel dönüşüm ile beraber depreme karşı korunaklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?"

	Kentsel Dönüşüm ile beraber, depreme karşı dayanıklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?
G1	Evet düşünüyorum.
G2	Evet.
G3	Tek artısı depreme dayanıklı oluşu.
G4	Evet.
G5	Yeni bina olması depreme dayanıklı olduğu anlamına gelmez. Düşünmüyorum.
G6	Evet düşünüyorum.
G7	Evet.
G8	Evet.
G9	Evet.
G10	Yeni oldukları için depreme dayanıklıdır.
G11	Evet.
G12	Evet düşünüyorum.
G13	Evet ama az katlı olsa daha iyi olurdu.
G14	Az katlı iskanlı yapıda bina yaşı fazla olmayan binadan apartmana gitmek depreme karşı nasıl bir korunaklılık sağlayabilir. Hayır.
G15	Hayır.
G16	Bu konuda fikrim yok.
G17	Hayır.
G18	Evet.
G19	Depremden dolayı yenilendi. Evet.
G20	Şuan oturduğum bina depreme dayanıklı. Eski cezaevi alanına taşınmayı düşünmüyorum.
G21	Taşınmak üzereyim. 3.5 yıl taşınmadım direndim. Fakat deprem korkusuyla gideceğim.
G22	Benim binam 9 senelik depreme dayanıklıdır. Eski bir yapı değil ki kentsel dönüşümle dayanıklı yapıya kavuşayım.
G23	Hayır
G24	Depreme dayanıklı olabilir ama biz yerinde dönüşüm istiyoruz.
G25	Hayır

Kentsel Dönüşüm ile beraber, depreme karşı dayanıklı yapılara kavuşacağınızı düşünüyormusunuz?	**%**
Evet (16 kişi)	**64**
Hayır (8 kişi)	**32**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**

Form A.1'de kentsel dönüşümle ilişkili olan 19. sorunun cevaplarının detayları aşağıda Form A.15'de verilmiştir.

Form A.15 "Dönüşüm sonrası edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

	Dönüşüm sonrasında edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz ?
G1	Satmayı düşünmüyorum. İstanbulda yaşadığım sürece oturmaya devam edeceğim.
G2	Henüz gitmedim. Taşınmadım. Fakat gidenler 1.000 TL aidattan dolayı evi kiraya verip giden oldu. 15.000 tl kiradan alacakları para , emekli maaşı 10.000 köyde bu para bitmez diye köylerine gidenler var.
G3	Henüz gitmedim. Ama gidenlerden satan satana.
G4	Şuan oturuyorum. Tapuyu aldıktan sonra satıp gidebiliriz. Kararsızım.
G5	Ne yapacağımı bilmiyorum. Emekliyim satar giderim.
G6	Oturmaya devam edeceğim.
G7	Oturmayı düşünüyorum.
G8	Tapularımızı henüz almadık. Duruma göre bakacağız. Satabilirim.
G9	Oturmaya devam edeceğim.
G10	Kiracıyım.
G11	Oturuyorum devam edeceğim.
G12	Yaşamayı düşünüyorum. Ama kiraya verip gidenlerde oldu.
G13	Biz şuan taşınmadık. Tam anlaşma sağlayamadık.bekliyoruz. Bir sonuç alamazsak taşınacağız. Çünkü Berk sokakta oturuyoruz. Madde bağımlılarının yeri oldu burası gece korkuyoruz.
G14	Şuan henüz geçmedim. Ama mecbur kalırsam orayı kiraya verip gideceğim buralardan.
G15	Kiracıyım. Başka bir yere göç edeceğim. Ne yapacağımı da bilmiyorum.
G16	Kiracıyım.
G17	Oturmayı düşünüyorum.
G18	Oturmaya devam edeceğim.
G19	Oturmaya devam edeceğim.
G20	Binamı vermeyi düşünmüyorum. KİPTAŞ konutlarına geçmeyeceğim.
G21	Oturmayı düşünüyorum.
G22	İlerisi için bilmiyorum.
G23	Mecburen Oturacağız.
G24	Taşınmayı düşünmüyorum. Yerinde dönüşüm istiyorum.
G25	Sözleşme imzalamadık.

Dönüşüm sonrasında edindiğiniz konut veya ticari biriminizi ilerisi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?	**%**
Oturmaya devam edeceğim (11 kişi)	**44**
Satıp gidebilirim (3 kişi)	**12**
Fikrim Yok (1 kişi)	**4**
Sözleşme imzalamayan ve taşınmayan (7 kişi)	**28**
Kiracı olup konut veya ticari birimi olmayan (3 kişi)	**12**

B

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DEĞERLENDİRME MATRİSİ

"Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı"nın sunduğu alt hedef ve göstergelerin kentsel dönüşüm uygulamalarında ölçülmesi için 5'li likert ölçeğinin puanlama yaklaşımını esas alan tez kapsamında oluşturulan değerlendirme matrisi Bayrampaşa eski cezaevi kentsel dönüşüm uygulaması alanında çalışmış ve süreç içerisinde yer alan uzmanlara sunulmuştur (Tablo B.1). (Tablo B.2). Bu kentsel dönüşüm uygulaması kapsamında puanlama yapmaları istenmiştir (Tablo B.3).

Tablo B.1 Görüşmeye katılan uzmanlar

Kod	Meslek	Gösterim
U1E	Şehir Plancı	✓
U2K	Şehir Plancı	✓
U3K	Y.Şehir Plancı	✓
U4K	Y.Şehir Plancı	✓
U5K	Y.Şehir Plancı	✓

Tablo B.2 Kullanılan puanlama yaklaşımı

Puan	Değer Yargısı	Puan Aralığı
5	Oldukça Yeterli	4.20 – 5.00
4	Yeterli	3.40 – 4.19
3	Kısmen Yeterli	2.60 – 3.39
2	Yetersiz	1.80 – 2.59
1	Çok Yetersiz	1.00 – 1.79

Tablo B.3 Kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi

HEDEF 11.1.Yeterli , Güvenli ve Erişilebilir Konutlar						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Herkese Yönelik Satılık, Kiralık Konut (Konut tipolojisinde çeşitlilik)	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli ✓	Oldukça Yeterli ✓✓✓✓	24/5 = 4.8
Temel Kamusal Hizmetlere İçin Erişim Eşitliği (Konut eğitim, sağlık, rekreasyon, ulaşım)	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓✓	Oldukça Yeterli	19/5 = 3.8
HEDEF 11.2.Erişilebilir Ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Engelliler İçin Erişim	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓✓	Oldukça Yeterli	19/5 = 3.8

Tablo B.3 Kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi (devamı)

HEDEF 11.2.Erişilebilir Ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Yol Güvenliği , Toplu Taşıma Alanları, Yaya Yolları, Bisiklet Yolları	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓✓	Oldukça Yeterli	19/5 = 3.8
HEDEF 11.3.Kapsayıcı, Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Karar Alma Süreçlerinde Aktif Katılım (Katılım toplantıları)	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓	Oldukça Yeterli ✓✓	21/5 = 4.2
İlan ve Duyuruların Yeterliliği	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli ✓	Oldukça Yeterli ✓✓✓✓	24/5 = 4.8
Taleplerin Dinlenip Projeye Yansıtılması	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓	Oldukça Yeterli ✓	20/5 = 4
HEDEF 11.5.Doğal Afetlerin Olumsuz Etkilerinin Azaltılması						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Doğal Afet Risklerine Uygun Yapı Üretimi, Kontrolü	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli ✓✓✓✓✓	25/5 =5
HEDEF 11.6.Şehirlerin Çevresel Etkilerinin Azaltılması						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Ayrıştırılmış Atık Üniteleri	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓✓✓✓	Yeterli ✓	Oldukça Yeterli	16/5 = 3.2
Geri Dönüşüm Malzemelerinin Toplanması Yeniden Kullanımı	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓✓✓✓	Yeterli ✓	Oldukça Yeterli	16/5 = 3.2
Hava , Su ,Gürültü Kirliliğinin Denetimi	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓✓✓	Yeterli ✓✓	Oldukça Yeterli	17/5 = 3.4
HEDEF 11.7.Güvenli ve Kapsayıcı Yeşil Alanlara ve Kamusal Alanlara Erişimin Sağlanması						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Farklı yaş grubundaki insanlara hizmet sağlayacak aktivite alanları	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓	Oldukça Yeterli ✓	20/5 = 4
Herkes için erişilebilir yeşil alan	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓✓	Oldukça Yeterli	19/5 = 3.8

Tablo B.3 Kentsel dönüşüm uygulamasının sürdürülebilirlik matrisi (devamı)

HEDEF 11.B. Kapsayıcılık, Kaynak Etkinliği ve Afet Risk Azaltımına Yönelik Politikaların Uygulanması						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Alternatif enerji kaynaklarının kullanımının arttırılması	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli ✓	Yeterli ✓✓✓✓	Oldukça Yeterli	19/5 =3.8
HEDEF 11.C.Sürdürülebilir ve Dayanıklı Binalar						
Göstergeler	**1 Puan**	**2 Puan**	**3 Puan**	**4 Puan**	**5 Puan**	**Toplam Puan/ Kişi Sayısı**
Yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşası	Çok Yetersiz	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli ✓✓	Oldukça Yeterli ✓✓✓	23/5 = 4.6

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Kurtarır, E., Sütçü, S. (2022). Kentsel Dönüşüm Modellerinin "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" Perspektifinden Değerlendirilmesi. 24. Ulusal Sosyal Hizmet Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı, Karabük Üniversitesi, Karabük.

Kitaplar

1. Kurtarır, E., Sütçü, S. (2023). Kentsel Dönüşüm Modellerinin "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı" Perspektifinden Değerlendirilmesi. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet kitabı içinde (ed. Kırlıoğlu, M. ve Kahraman, Z.K.), Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınevi.